

HET (BOVEN)LOKALE NETWERK IN POELENBURG EN PELDERSVELD ONTLEED

De invloed van criminele netwerken op
jongeren in twee buurten van Zaanstad

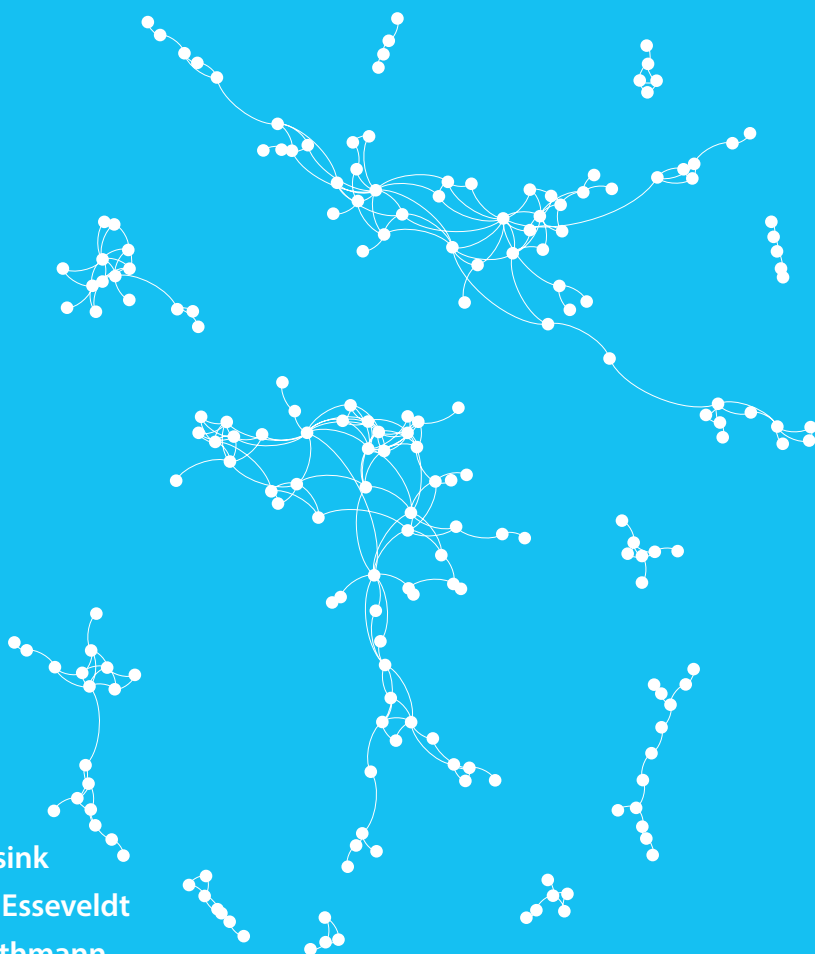
Joey Wolsink
Juno van Esseveldt
Kenny Kathmann
Nicole Brouwer
Henk Ferwerda

Beke *reeks*

*Het (boven)lokale netwerk in Poelenburg
en Peldersveld ontleed*

HET (BOVEN)LOKALE NETWERK IN POELENBURG EN PELDERSVELD ONTLEED

De invloed van criminele netwerken op
jongeren in twee buurten van Zaanstad

Joey Wolsink
Juno van Esseveldt
Kenny Kathmann
Nicole Brouwer
Henk Ferwerda

Beke *reeks*

Colofon

In opdracht van

Gemeente Zaanstad

Vormgeving

Marcel Grotens (Bureau Beke)

Joey Wolsink, Juno van Esseveldt, Kenny Kathmann, Nicole Brouwer en Henk Ferwerda

Het (boven)lokale netwerk in Poelenburg en Peldersveld ontleed

De invloed van criminele netwerken op jongeren in twee buurten van Zaanstad

ISBN

978-94-92255-60-0

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de gemeente Zaanstad. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het onderzoek berust bij de auteurs. De inhoud vormt niet per definitie een weergave van het standpunt van de gemeente Zaanstad.

© 2023, Bureau Beke

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

No part of this publication may be reproduced in any form by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoud

Voorwoord	7
1 Een onderzoek in de buurten Poelenburg en Peldersveld	9
1.1 De probleemstelling en opbrengsten	11
1.2 Methoden van onderzoek	12
1.2.1 Deskresearch	12
1.2.2 Interviews en een observatie	12
1.2.3 Samenstellen basislijst straatprinsen	13
1.2.4 Netwerkanalyse	13
1.3 Leeswijzer	16
2 De context	18
2.1 Jeugd- en jongerencriminaliteit: ontwikkelingen en carrières	18
2.1.1 Stoppen of doorgaan met criminaliteit	20
2.1.2 Doorgroeiers in de criminaliteit	22
2.2 De buurten Poelenburg en Peldersveld	24
2.2.1 Demografie	25
2.2.2 Woningen	25
2.2.3 Werk, inkomen en sociale zekerheid	25
2.2.4 Welzijn, gezondheid en sociale cohesie	26
2.2.5 Leefbaarheid, veiligheid en overlast	26
2.3 Interviews met professionals over de buurten Poelenburg en Peldersveld	27
2.3.1 De redenen waarom jongeren in de criminaliteit belanden	27
2.3.2 Verschillende groepen	30
2.3.3 Betrokkenheid bij criminaliteitsvormen	32
2.3.4 Werkwijze	34
2.3.5 <i>Hot spots</i>	36
2.3.6 Rekruteren	38
2.3.7 De rol van de online omgeving	38
2.3.8 De rol van volwassenen en <i>facilitators</i>	39
2.3.9 De invloed van eerdere jeugdgroepen	41
2.3.10 De aanpak	42
2.4 Observatie in de buurt Poelenburg	48

3	De netwerkanalyse	53
3.1	Over carrières, rekrutering, categorieën plegers en clusters	53
3.1.1	Het netwerk en de clusters	54
3.1.2	Van jonge aanwas tot harde kern	55
3.2	Eerste opbrengst: <i>next generation</i>	56
3.3	Het netwerk: een eerste beschrijving	58
3.4	Dadertyperingen binnen het netwerk	63
3.4.1	Harde kern	65
3.4.2	<i>Rising stars</i>	65
3.4.3	Criminele <i>locals</i>	66
3.4.4	Jonge aanwas	66
3.4.5	<i>Facilitators</i>	66
3.4.6	X	67
3.5	De clusters binnen het netwerk	67
3.6	Zaanstad en specifiek de buurten Poelenburg en Peldersveld	72
3.7	Naar een aanpak	74
4	De balans opgemaakt	81
	Geraadpleegde bronnen	94
	Bijlagen	
	Bijlage 1 – Itemlijst	102
	Bijlage 2 – Incidenten naar hoofd- en subcategorieën	103
	Bijlage 3 – Criminele netwerkvorming in de rest van Zaanstad	105

Voorwoord

Dit onderzoek gaat over de invloed die criminele fluïde netwerken hebben op de jeugd in Poelenburg en Peldersveld. Poelenburg en Peldersveld zijn buurten in het zuidoosten van Zaanstad. Door de omstandigheden waarin de jongeren uit deze buurten opgroeien, zijn zij kwetsbaar om af te glijden in de criminaliteit. In de buurten is namelijk enerzijds sprake van sociaaleconomische en sociaal fysieke achterstanden en anderzijds bestaan er criminele structuren en zijn mogelijk negatieve rolmodellen aanwezig in de buurten die zich schuldig maken aan (ondermijnende) criminaliteit. Dit rapport toont een netwerkanalyse die zicht geeft op een crimineel netwerk waarbinnen verschillende categorieën jongeren en jongvolwassenen uit Poelenburg en Peldersveld in contact staan met criminele structuren binnen deze buurten en daarbuiten.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de gemeente Zaanstad na overleg met de lokale driehoek. Daarnaast staat het onderzoek nadrukkelijk in dienst van de lokale en eventueel bovenlokale aanpak. Voor het onderzoek zijn diverse bronnen gebruikt. Er zijn wetenschappelijke literatuur en open bronnen geraadpleegd en er is met tien professionals gesproken. De gesprekken waren verhelderend, nuttig en ook leuk. We zijn hen zeer erkentelijk voor hun inbreng en danken hen daarvoor. Verder hebben onderzoekers een dienst meegedraaid met een wijkagent. Ook hiervoor spreken wij onze dank uit. Tot slot is bestaande politie-informatie geanalyseerd met een nieuwe analysetechniek.

Een speciaal woord van dank gaat uit naar Wieke Overtoom en Ingrid van den Brink – beiden Operationeel Specialist A in de Politie Eenheid Noord-Holland, district Zaanstreek-Waterland – voor het aanleveren van de data die wij hebben gebruikt voor het uitvoeren van de analyse. Verder zijn wij Remy Justus van het Pact Poelenburg Peldersveld en Rick Janssen, Sherwin Tjin-Asjoe, Leo Scheffer en Christa Scholten-Gravesteijn van de Politie Eenheid Noord-Holland, district Zaanstreek-Waterland dank verschuldigd voor het meedenken,

aanleveren van informatie en het organiseren van de verschillende bijeenkomsten met professionals.

Tot slot bedanken we de vier leden van de leescommissie die werkzaam zijn in de Politie Eenheid Noord-Holland, binnen het Pact Poelenburg Peldersveld en bij de gemeente Zaanstad.

Joey Wolsink, Juno van Esseveldt, Kenny Kathmann, Nicole Brouwer en Henk Ferwerda

Arnhem, februari 2023

1

Een onderzoek in de buurten Poelenburg en Peldersveld

In 2016 komt de buurt Poelenburg negatief in het landelijke nieuws; via video's op YouTube is te zien hoe jongeren overlast veroorzaken in de buurt Poelenburg. Dit gebeurt met name bij de Vomar-supermarkt. Ook beledigen en intimideren de jongeren het personeel, de bewoners en agenten en is op één video te zien dat jongeren een stroomstootwapen en boksbeugel bij zich dragen. Een Zaans raadslid spreekt de jongeren aan op hun gedrag en is hierom bedreigd. Het overlastgevend karakter zorgt ervoor dat een verslaggeefster en cameraman van het SBS6-programma Hart van Nederland hier een reportage over willen maken. Ook zij worden bedreigd door jongeren uit Poelenburg. De incidenten zijn aanleiding voor premier Rutte om de jongeren *tuig van de richel* te noemen.¹ De negativiteit in het landelijke nieuws heeft geleid tot een motie van GroenLinks waarin het College wordt gevraagd zo snel mogelijk met een plan te komen om Poelenburg constructief en duurzaam te verbeteren. De motie wordt unaniem aangenomen en leidt tot een Actieplan.² Het Actieplan heeft aangetoond dat in Poelenburg – maar ook in Peldersveld³ – sprake is van grootstedelijke problematiek en kansenongelijkheid door sociaaleconomische en sociaal fysieke achterstanden:

- Armoede: in de twee buurten zijn meer minimahuishoudens, werklozen en bijstandsuitkeringen dan gemiddeld in Zaanstad, waardoor veel kinderen opgroeien in armoede;
- Leer- en taalachterstand: in de twee buurten hebben kinderen een lagere CITO-score dan de gemiddelde CITO-score in Zaanstad. Tevens zijn in de twee buurten minder 18- tot 30-jarigen met een startkwalificatie en minder hoogopgeleiden dan gemiddeld in Zaanstad. Factoren die worden gezien als voorspellers voor een minder geslaagde schoolloopbaan zijn een laag opleidingsniveau en inkomen van de ouders, een anderstalige achtergrond, het opgroeien in een gezin met één ouder, kleine woningen

waardoor kinderen veel tijd op straat doorbrengen, een concentratie van bewoners in dezelfde omstandigheden, armoede en schuldenproblematiek. Van veel – zo niet alle – factoren is sprake in Poelenburg en Peldersveld. Verder zorgt de anderstalige achtergrond er niet alleen voor dat binnen veel gezinnen een andere taal dan Nederlands wordt gesproken, want ook in de openbare ruimte spreekt men in Poelenburg en Peldersveld vaak een andere taal. Overwegend wordt de Turkse taal gesproken omdat veel mensen met een Turkse of Bulgaars-Turkse achtergrond woonachtig zijn in Poelenburg en Peldersveld. Veel inwoners zijn daarom de Nederlandse taal niet (goed) machtig met als gevolg dat veel kinderen ook een achterstand hebben op het punt van sociale vaardigheden;

- Onveiligheidsgevoel: de inwoners van de twee buurten ervaren meer onveiligheidsgevoelens dan de gemiddelde inwoner van Zaanstad, omdat in deze twee buurten gemiddeld meer (ondermijnende) criminaliteit plaatsvindt.⁴

Deze factoren tezamen maken dat in november 2020 de toenmalig Zaanse wethouder Wonen en Bouwen zegt dat Poelenburg en Peldersveld een van de meest kwetsbare gebieden van Nederland zijn en dat voor jongeren de verlokkingen van het snelle geld uit het criminele circuit moeilijk te weerstaan zijn.⁵

In het Pact Poelenburg Peldersveld staat dat de Nederlandse overheid jarenlang heeft weggekeken voor deze grootstedelijke problematiek en kansenongelijkheid in Poelenburg en Peldersveld, waardoor het vertrouwen van de bewoners in de Nederlandse overheid laag is en er voor een groot deel een parallelle samenleving is ontstaan.⁶ Om dit te veranderen, zijn niet alleen kortetermijnaanpakken noodzakelijk maar ook een omvattende integrale langetermijnaanpak. Dit heeft geresulteerd in het ‘Pact Poelenburg Peldersveld 2020-2040’⁷ dat in 2020 is ondertekend door 24 organisaties⁸. In feite komt het erop neer dat bewoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers meer gaan samenwerken om bewoners meer perspectief te bieden op het gebied van onderwijs, taal, wonen, werk, armoede en participatie. Om deze doelen te behalen, zijn twee noodzakelijke randvoorwaarden benoemd: 1) het veranderen van de bevolkingssamenstelling en 2) de bestrijding van de ondermijnende criminaliteit zoals woon- en uitkeringsfraude, witwassen, onderhuur, prostitutie en drugscriminaliteit.⁹ Daarnaast heeft de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in juli 2022 het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid gelanceerd. Er zijn twintig focusgebieden in negentien Nederlandse gemeenten aangewezen waar sprake is van een cumulatie van sociaaleconomische problematiek – waarbij te denken

valt aan werkloosheid, armoede, onderwijsachterstanden, woonproblematiek en een slechte gezondheid – waardoor de leefbaarheid en veiligheid zwaar onder druk staan. De twintig focusgebieden gaan door het Nationaal Programma ondersteund worden. Eén focusgebied is Zaandam-Oost waar Poelenburg en Peldersveld ook onderdeel van uitmaken. Zaandam-Oost wordt gecomplementeerd door Zaandam-Zuid, Rosmolenwijk, Kogerveld en Hoornseveld.¹⁰

1.1 De probleemstelling en opbrengsten

De combinatie van sociaaleconomische en sociaal-fysieke achterstanden in de buurten en de aanwezigheid van criminele structuren (en mogelijk rolmodellen) die zich schuldig maken aan (ondermijnende) criminaliteit maakt jongeren kwetsbaar om af te glijden in de criminaliteit. In de gemeente Zaanstad wordt al aan veel preventieve, proactieve en repressieve aanpakken uitvoering gegeven. Tot nu toe ontbreekt het echter aan een analyse waaruit blijkt hoe de jongeren op straat – zoals de jonge aanwas – zich verhouden tot de criminele structuren in de buurten. Het is daarom de vraag of de gemeente en haar partners de juiste doelgroep in beeld heeft en de gekozen preventieve, proactieve en repressieve aanpakken passend zijn. Om hier antwoord op te kunnen geven, wordt in dit onderzoek antwoord gegeven op de volgende onderzoeksvraag:

‘Op welke wijze zijn bovenlokale criminele fluïde netwerken in relatie tot de buurten Poelenburg en Peldersveld georganiseerd, met welke vormen van criminaliteit houden ze zich bezig, wat is hun werkwijze, welke invloed hebben ze op de jongeren in de twee buurten en wat betekent dit voor de preventieve en repressieve aanpak?’

Uit deze onderzoeksvraag komen de volgende concrete deelvragen voort:

1. Hoe ziet het bovenlokale criminele netwerk eruit dat invloed heeft op de buurten Poelenburg en Peldersveld?
2. Welke te onderscheiden categorieën jongeren en ouderen – harde kern, *rising stars*, criminele *locals*, jonge aanwas, *facilitators* – zitten er in het netwerk, wat is hiervan de omvang, wat zijn hun kenmerken en aan welke vormen van criminaliteit maken ze zich schuldig?
3. Wat is de relatie tussen de criminele kopstukken (harde kern) en de *rising stars* en jonge aanwas in de buurten?

4. Welke clusters zijn er binnen het netwerk te onderscheiden en wat zijn hun kenmerken en criminaliteitspatronen?
5. Is er sprake van een rol van criminele families binnen het totale netwerk, en zo ja om hoeveel en welke families gaat het?
6. Wat betekent voorgaande voor de aanpak van de harde kern, *rising stars*, criminele *locals*, jonge aanwas en *facilitators*?

Het beantwoorden van de onderzoeksvraag en deelvragen moet ertoe leiden dat inzichtelijk wordt wat de relatie is tussen overlast en criminaliteit in de buurten enerzijds en de regionale en bovenregionale ondermijnende (drugs)criminaliteit anderzijds. Op basis daarvan wordt nagegaan in hoeverre de preventieve, proactieve en repressieve interventies afdoende zijn of bijstelling behoeven. Het onderzoek levert daarmee belangrijke input voor het integraal interventieteam dat actief gaat worden in de genoemde buurten.

1.2 Methoden van onderzoek

Het onderzoek bestaat uit een aantal onderdelen die hierna worden toegelicht.¹¹

1.2.1 Deskresearch

Op basis van een literatuurstudie, het analyseren van beleidsnota's en openbronnenonderzoek wordt in hoofdstuk 2 het onderzoek en de onderzoeksgroep in een context geplaatst. Zo schrijven we op algemeen niveau over de ontwikkelingen en carrières in de jeugd- en jongerencriminaliteit¹² en typeren we specifiek de buurten Poelenburg en Peldersveld.

1.2.2 Interviews en een observatie

Via een contactpersoon bij de gemeente is een lijst met *street level* functionarissen verzameld die in de buurten Poelenburg en Peldersveld werken of gewerkt hebben. Zij zijn benaderd om deel te nemen aan een (groeps)gesprek om via die weg hun 'straatinformatie' op te halen. In totaal hebben we in negen gesprekken tien professionals gesproken. In de gesprekken hebben we hen eerst verteld over de achtergrond van het onderzoek om het vervolgens onder andere te hebben over de sociaaleconomische problematiek in de buurten, de jeugdgroep(en) in de buurten, hun gedrag en betrokkenheid bij overlastgevend en/of criminele activiteiten, de relatie met ondermijning en de huidige en gemiste preventieve, proactieve en repressieve aanpakken (zie bijlage 1 voor de itemlijst). De resultaten van deze gesprekken plaatsen het onderzoek en de onderzoeksgroep in een

12 Het (boven)lokale netwerk in Poelenburg en Peldersveld ontleed

context die in hoofdstuk 2 wordt beschreven. Om de context ook zelf te ervaren, hebben twee onderzoekers een avonddienst meegedraaid met een wijkagent. Op deze wijze hebben de onderzoekers zelf een beeld gekregen van de buurten.

1.2.3 Samenstellen basislijst straatprinsen

Na de inhoudelijke gesprekken met de *street level* functionarissen is hen gevraagd input te leveren voor een primaire namenlijst (de basislijst) met daarop jongeren en jongvolwassenen uit de buurten Poelenburg en Peldersveld. Het heeft geleid tot een basislijst van 73 personen. Specifiek is de *street level* functionarissen naar het volgende gevraagd:

1. De straatprinsen en kopstukken van nu. Dit zijn de op dit moment crimineel actieve jongeren uit de buurten die veel (criminele) contacten hebben, te beschouwen zijn als informele of formele leiders die zichtbaar zijn of op de achtergrond de touwtjes in handen hebben, die invloed hebben op het gedrag van de jongeren op straat en te zien zijn als de spinnen in het spreekwoordelijke web;
2. De straatprinsen en kopstukken van toen. Het betreft twintigers en dertigers met hetzelfde profiel als hierboven maar die inmiddels uit beeld zijn. Echter, volgens professionals spelen zij op de achtergrond nog steeds een rol.

1.2.4 Netwerkanalyse

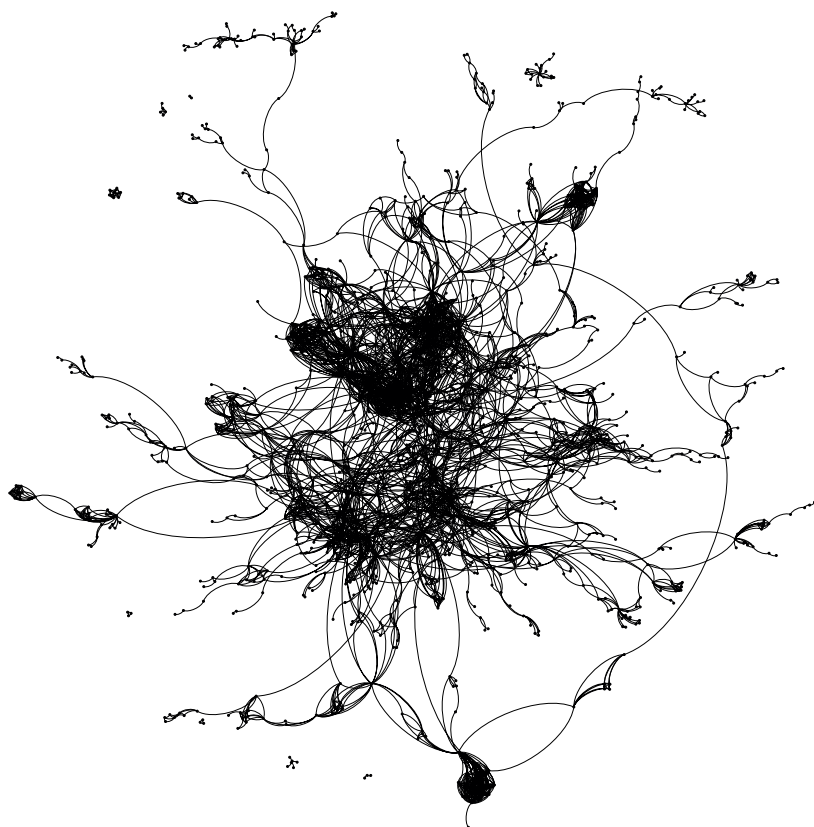
Hoofdstuk 3 staat in het teken van de netwerkanalyse. Op basis van politieregistraties – aangeleverd door analisten van de Politie Eenheid Noord-Holland – wordt allereerst gekeken wie er in de afgelopen drie jaar in samenhang met de personen op de basislijst geregistreerd staat (meerdere personen die een registratie hebben onder hetzelfde registratienummer).¹³ Deze informatie wordt uit de Basisvoorziening Handhaving (BVH) gehaald, middels Blue View. Het betreft registraties van subjecten in de rol betrokkene en/of verdachte, voor incidenten in de volgende categorieën: 1) vermogensincidenten, 2) vernielingen en incidenten tegen de openbare orde, 3) geweldsincidenten, 4) seksuele incidenten, 5) verkeersincidenten, 6) drugsincidenten, 7) wapenincidenten en 8) overige incidenten.¹⁴

Extended network

De vervolgstap is het in kaart brengen van het *extended* netwerk (zie figuur 1.1). Dit netwerk bestaat uit 3.527 subjecten die in de afgelopen drie jaar tenminste één keer voorkomen als verdachte of betrokkene van voornoemde incidenten. De 3.527 subjecten zijn goed voor 31.704 registraties, waarvan 20.244 keer als betrok-

kene en 11.460 keer als verdachte. Van de 3.527 subjecten wonen er 873 (25%) in de gemeente Zaanstad. Van de 873 Zaanse inwoners wonen er 130 in de buurt Poelenburg en 75 in de buurt Peldersveld. Het overgrote deel van de andere subjecten in het *extended* netwerk komen ook uit de provincie Noord-Holland, namelijk 2.127 (60%). Na de provincie Noord-Holland komen de meeste subjecten uit de provincies Zuid-Holland ($n=104$ – 3%) en Flevoland ($n=50$ – 1%). In de overige negen provincies wonen de resterende 373 subjecten (11%). Dit toont aan dat het *extended* netwerk een landelijk karakter heeft. Op gemeenteniveau wonen dus de meeste subjecten in de gemeente Zaanstad, maar ook wonen veel subjecten in de gemeente Amsterdam (8%), Haarlem (7%), Alkmaar (5%) en Haarlemmermeer (5%). Wat opvalt, is dat voor 193 subjecten (5%) geen gemeente is geregistreerd. Deze subjecten staan als Registratie Niet-ingezetene (RNI)¹⁵ geregistreerd.

Figuur 1.1 – *Extended* netwerk ($N=3.527$)

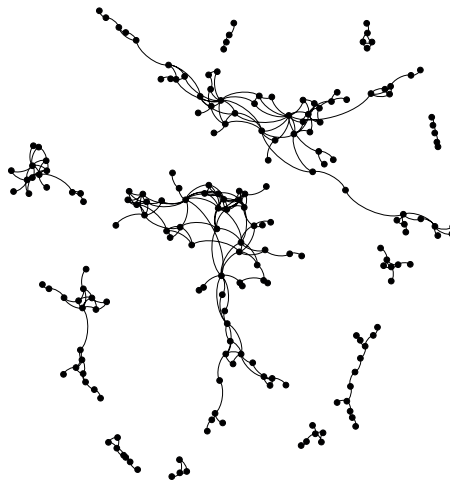
Limited network

Het *extended* netwerk wordt op inhoud ingeperkt, met een *limited* netwerk tot gevolg. De afbakeningscriteria hiervoor zijn:

- Alle veronderstelde linkjes die zijn gebaseerd op één veronderstelde relatie worden verwijderd. Hiervoor wordt gekozen, omdat de veronderstelde relaties worden gelegd tussen personen die samen voorkomen in een mutatie. Het is niet per se noodzakelijk dat de betrokkenen elkaar kennen. Echter, wanneer betrokkenen twee keer of vaker samen in een mutatie voorkomen, is de redenering dat hier geen sprake meer kan zijn van toeval. Dan blijft de link dus staan;
- Er worden alleen personen in het netwerk geplaatst die op basis van politiecontacten te beschouwen zijn als actief. Zij hebben in de afgelopen drie jaar minimaal tien politiecontacten als verdachte of betrokkene, waarbij ze minimaal drie keer als verdachte geregistreerd zijn.

Na selectie op bovenstaande criteria wordt het netwerk bekeken en worden de subjecten die geen connectie hebben met een ander subject of deel uitmaken van een eenzijdig samenwerkingsverband uit het netwerk gefilterd. Ook worden alle dubbele entiteiten samengevoegd tot één en alle NN¹⁶ personen worden verwijderd. Daardoor bestaat het definitieve *limited* netwerk uit 202 subjecten (zie figuur 1.2). Van de 73 subjecten op de basislijst maken er 27 onderdeel uit van het *limited* netwerk.

Figuur 1.2 – *Limited network* (n=202)

De 202 subjecten van het *limited* netwerk komen in de afgelopen drie jaar in 5.859 politieregistraties voor, waarvan 3.931 keer als betrokkene en 1.928 keer als verdachte. Kenmerken van de personen in het netwerk die worden beschreven, zijn bijvoorbeeld leeftijd, geslacht, woonplaats, woonbuurt, omvang en aard van de antecedenten en de actieradius van de gepleegde strafbare feiten. Tevens vormt het *limited* netwerk de basis voor de beschrijving van de netwerkanalyse en meer specifiek de dadertyperingen binnen het netwerk en de te onderscheiden clusters. In hoofdstuk 3 wordt dit nader beschreven en geduid.

1.3 Leeswijzer

Voor het vervolg van het rapport geldt dat hoofdstuk 2 de context van het onderzoek beschrijft. Er worden onder andere voor dit onderzoek relevante ontwikkelingen in de jeugd- en jongerencriminaliteit en criminele carrières geschetst. Ook worden buurtschetsen gegeven van Poelenburg en Peldersveld, worden de interviews met de *street level* functionarissen beschreven en wordt verslag gedaan van de observaties van de onderzoekers in de buurt. De netwerkanalyse staat in hoofdstuk 3 centraal. Het *limited* netwerk wordt geanalyseerd door te kijken naar de dadertyperingen binnen het netwerk en de te onderscheiden clusters. Hoofdstuk 4 is te lezen als een leesvervangende samenvatting. We maken daar de balans op en reflecteren op de analyse en opbrengsten.

Eindnoten

1. NOS, 9 september 2016; RTL Nieuws, 15 september 2016; RTL Nieuws, 3 juni 2018; Nul20, juni 2020.
2. Gemeente Zaanstad (2017).
3. De wijk 'Pelders- en Hoornseveld' bestaat uit de buurten Peldersveld en Hoornseveld. Deze buurten verschillen sterk van elkaar. Waar Peldersveld gekenmerkt wordt door hoogbouw en sociale huurwoningen, bestaat Hoornseveld uit laagbouw en voornamelijk koopwoningen (De Jonge, 2022).
4. De Jonge (2022); Pact Poelenburg Peldersveld, 15 juli 2021; Kennisplatform Inclusief Samenleven, 2022; Gemeente Zaanstad (z.d.); Rijksoverheid, z.d.
5. Nul20, z.d.
6. Gemeente Zaanstad (z.d.).
7. Hamming (2019).
8. GGD Zaanstreek-Waterland, TintelTuin, Babino Kinderopvang, Dock, Zaan Primair, Agora, De Horizon, OVO, Zaam, Rochdale, Parteon, ZVH, Politie Zaanstreek-Waterland, Inloophuis de Bron, Gemeente Zaanstad, Choku Gym, HVC, Sultan Ahmet Camii, De Bieb, Werkom, Fluxus, Regio College, Zaan Natuur Milieu Centrum en Sportbedrijf Zaanstad.

9. Kamerstukken II, 29697, nr. 74, 2019. De Jonge (2022); Gemeente Zaanstad (2017); Gemeente Zaanstad (z.d.); Nulzo, z.d.
10. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2022).
11. De onderzoeksactiviteiten zijn inmiddels via een beproefde methodiek in meerdere netwerkonderzoeken uitgevoerd. Dit heeft een voor meerdere onderzoeken uniforme schrijfwijze opgeleverd. Ook in deze rapportage is gebruikgemaakt van deze schrijfwijze. In onderhavige rapportage resulteert dit in teksten die sterke gelijkenis hebben met – zo niet gelijk zijn aan – teksten uit andere door ons gepubliceerde netwerkonderzoeken.
12. Jeugdcriminaliteit wordt gepleegd door jeugdigen tot en met 17 jaar en jongerencriminaliteit wordt gepleegd door jongeren van 18 tot en met 27 jaar.
13. Daarbij wordt gebruikgemaakt van Analyst's Notebook en UCINET.
14. De kans is aannemelijk dat meer registraties op personen bij de politie bekend zijn in het systeem van de recherche (Summ-IT). Echter, voor dit onderzoek hebben de onderzoekers geen toegang tot deze informatiebron gehad. In een latere fase (de aanpak) kan deze informatie eventueel toegevoegd worden.
15. Onder RNI worden personen verstaan die korter dan vier maanden in Nederland wonen, zoals arbeidsmigranten.
16. Nomen nescio c.q. 'naam onbekend'.

2

De context

In dit hoofdstuk staan we stil bij de context van dit onderzoek. Aan de hand van wetenschappelijke literatuur over het onderwerp jeugd- en jongerencriminaliteit beschrijven we eerst enkele ontwikkelingen en carrières. Daarna geven we buurtschetsen van Poelenburg en Peldersveld, oftewel de context waarin een deel van de jongeren uit dit onderzoek opgroeit. Ook beschrijven we de resultaten van de gesprekken die zijn gevoerd met tien professionals. Zij zijn werkzaam bij de politie, de gemeente en als jongerenwerkers. Vanuit hun functie hebben zij straatkennis over het reilen en zeilen in de buurten Poelenburg en Peldersveld. Het hoofdstuk besluit met het beeld dat de onderzoekers hebben opgetekend gedurende een avonddienst met de wijkagent.

2.1 Jeugd- en jongerencriminaliteit: ontwikkelingen en carrières

Sinds de eeuwwisseling is er sprake van een sterke daling (halvering) van de criminaliteit gepleegd door jongeren en jongvolwassenen¹ en van een daling van het aantal problematische jeugdgroepen². Deze daling heeft overigens vooral betrekking op offline criminaliteit. Recent onderzoek wijst – na een groot aantal jaren daling – op een stabilisering van de omvang van de jeugdcriminaliteit en van een toename van wapenbezit en geweldsmisdrijven onder jongeren en jongvolwassenen. Gedigitaliseerde vormen van jeugd- en jongerencriminaliteit en cybercrime nemen overigens ook toe.³

Uit diverse onderzoeken⁴ komt naar voren dat de daling in de jeugd- en jongerencriminaliteit – in de vorm van de ‘Crime drop’ – ons in de eerste plaats overkomen is als autonome ontwikkeling in de westerse wereld. Daarnaast zijn er ‘Out of the box’-verklaringen, zoals de afname van het loodgehalte in ons milieu. Dit zou invloed hebben op een afname van afwijkend gedrag van mensen.

Ook dient de toename van het smartphonegebruik door jongeren genoemd te worden waardoor het rondhangen op straat (met bijbehorend gedrag) voor een deel vervangen is door digitaal rondhangen.⁵

Er zijn ook afgedwongen verklaringen voor de daling van de jeugd- en jongerencriminaliteit die opgeld doen voor ons land. Dit zijn onder andere:

- Stedelijke vernieuwing;
- Vroegsignalering en de aanpak van risicojeugd en -gezinnen;
- Ketensamenwerking;
- Gelegenheidsbeperkende en techno-preventieve maatregelen;
- *Focused policing*.

Focused policing lichten we er even uit, want deze categorie afgedwongen verklaringen is zeer relevant voor onderhavig onderzoek. Oorspronkelijk verwees *policing* bij deze categorie naar activiteiten en interventies door de politie.⁶ Inmiddels betreft het hier ook activiteiten en interventies die door de politie met anderen worden uitgevoerd waarbij de politie niet noodzakelijkerwijs zelf de initiatiefnemer of regisseur is. Kortom, het begrip *policing* is van strikt politiewerk langzamerhand verschoven naar gezamenlijke handhaving. Hoe het ook zij, de grote gemene deler bij *focused policing* is focus, samenwerking, persoons-, doelgroep- en gebiedsgericht. Vanuit onderzoek is bekend dat het aanbrengen van gezamenlijke focus in analyse en een gerichte integrale aanpak op *hot times*, *hot spots*, *hot groups* en *hot shots* zin hebben in het terugdringen van criminaliteit en overlast.⁷ In het kader van de aanpak van jeugd- en jongerencriminaliteit zijn de Top X-aanpakken (*hot shots*) – zoals de Aanpak 075 en de Aanpak Risicojongeren in Zaanstad – en de aanpak van jeugdgroepen (*hot groups*) voorbeelden binnen deze categorie. Dit zijn aanpakken waar de politie samen met haar ketenpartners – zoals de gemeente – de afgelopen jaren sterk op heeft ingezet. Onderzoekers⁸ constateren dat in meer dan de helft (60%) van de door hen bekeken criminele jeugdgroepen sprake is geweest van een integrale aanpak, waarbij duidelijke stappen zijn gezet in de onderlinge samenwerking met positieve resultaten. Dergelijke aanpakken hebben volgens onderzoekers het meeste effect wanneer alle betrokken partijen in hun kracht worden gezet en tegelijkertijd het doel voor ogen houden omtrent de factoren die maken dat een criminele jeugdgroep kan ontstaan en kan standhouden.⁹ Met factoren wordt voornamelijk gerefereerd naar de jongeren op wie de specifieke aanpak zich richt, de gedupeerden van een groep en de (lokale) maatschappelijke context (*hot times*).

2.1.1 Stoppen of doorgaan met criminaliteit

In de internationale criminologie bestaan theorieën waarin een relatie wordt gelegd tussen de levensloop van jongeren en hun betrokkenheid bij criminaliteit. Met name Sampson en Laub¹⁰ hebben veel onderzoek gedaan naar dit fenomeen en ook invloed gehad op Nederlands onderzoek.¹¹ Bekend is het onderscheid tussen het zogeheten opgroei- en signaalgedrag en het daarmee verband houdende onderscheid tussen *desistance* (stoppen) en *persistence* (doorgaan). We lichten een en ander hierna toe.

Stoppen

Veruit het leeuwendeel van de jeugdcriminaliteit kan onder opgroeigedrag worden geschaard en neemt af met het ouder worden.¹² Naarmate de jaren vorderen, veranderen de sociale bindingen van jonge mensen ten faveure van een conventionele maatschappelijke carrière. Jongerenwerkers geven bijvoorbeeld vaak aan dat ‘woning’, ‘wederhelft’, ‘werk’ – en tegenwoordig ‘wif’ – factoren zijn die invloed hebben op het uiteindelijk stoppen met criminaliteit. Onder invloed van de levensloopcriminologie is er tevens aandacht voor deze *desistance* en de verklarende factoren die daarbij een rol spelen.¹³ Bij *desistance* staat het proces van stoppen met crimineel gedrag en het opbouwen van een nieuwe, niet-criminele identiteit centraal.¹⁴ Copp, Giordano en Longmore¹⁵ concluderen in een recent artikel dat naast gebeurtenissen in de levensloop zoals trouwen en kinderen krijgen, ook cognitieve processen een rol spelen. Zij duiden met name op de zich rijpende identiteit van de jongere crimineel die eveneens een rol speelt bij het stoppen. Het belang van een ontwikkelende identiteit kan moeilijk los worden gezien van tamelijk recente bevindingen in de neurologie. Ook in de neurologie wordt namelijk bevestiging gevonden in het patroon van een afnemende criminaliteit met het vorderen der levensjaren. Alleen komt de neurologie met een biologische verklaring, namelijk de rijping van de hersenen.¹⁶ Het puberbrein maakt dat jongeren de gevolgen van hun handelen niet altijd adequaat kunnen inschatten en dat zou mede het opgroeigedrag veroorzaken.

Uit onderzoek van Weijers¹⁷ blijkt dat jonge veelplegers lang afwegen of ze zullen doorgaan of stoppen met criminaliteit. Deze uitkomst weersprekt de tot nu toe dominante theorie uit de criminologie dat jongeren ongemerkt stoppen met criminaliteit. Degenen die willen stoppen, ervaren volgens Weijers dat het oude leven niet meer bij hen past, dat de inkomsten tegenvallen en dat de lol eraf is. Ze zijn de stress zat, zien geen toekomst meer in hun oude levensstijl en voelen zich er te oud voor.

Interessant zijn ook de interventies waarin ex-gedetineerden en/of personen die hun criminele carrière vaarwel hebben gezegd (*desisters*) een belangrijke rol kunnen spelen om actieve daders er toe te bewegen hun criminele carrière vaarwel te zeggen. Er worden hiervoor ook wel termen gebruikt als *positive role models*, *peer support* en *mentoring projects*.¹⁸

Naast de reeds genoemde verklaringen voor het stoppen met criminaliteit, noemt Geenen¹⁹ in het rapport 'Stoppen is afzien' de betekenis van professionals bij *desistance*. Net als Rovers²⁰ gaat zij ervan uit dat de kwaliteit van de relatie van professionals en cliënten effect heeft op de resultaten van interventies.

Resisters

In Nederland heeft met name Adjiembaks (2018) met haar dissertatie '(On)gemerkt bijzonder: levensverhalen van *resisters* en de betekenis van het uitblijven van een criminele carrière' aandacht geschonken aan resistentie. Het gaat hierbij om het verschijnsel dat personen in een criminele omgeving die blootstaan aan risicofactoren lang niet altijd zelf crimineel worden. Een groep personen weet de verleidingen te weerstaan.

Doorgaan

Een klein deel van de jongeren en jongvolwassenen gaat door met hun criminele levenswandel, ook als de jaren vorderen. Ouder worden, veranderende bindingen, een rijpende identiteit en het volwassen worden van de hersenen lijken minder of geen effect te hebben op deze groep jongeren en jongvolwassenen. Vaak betreft het hier het aandeel personen dat al tijdens de jonge jaren signaalgedrag liet zien in de vorm van vroege voorspellers van een (aanhoudende) criminele carrière. Deze voorspellers zijn onder te verdelen in persoonlijke factoren (o.a. agressief gedrag, sportparticipatie), factoren (o.a. gebroken gezin, zwak sociaal gezin) en factoren (o.a. pestgedrag, weinig sociale banden).²¹ Ook deelname aan een criminele jeugdgroep is een krachtige voorspeller voor een latere criminele carrière. De jeugdgroep is niet zelden een 'kraamkamer' voor de georganiseerde criminaliteit.²² Daarbij moet wel opgemerkt worden dat doorgaan bepaald niet hetzelfde is als doorgroeien. Net als in dit onderzoek hebben we ook in eerder onderzoek onderscheid gemaakt tussen de zogeheten criminele *locals* en de harde kern.²³ Bij eerstgenoemde categorie gaat het bij uitstek om vaak oudere, lokale veelplegers die ooit instroomden als jeugdcrimineel en die het op meerdere vlakken maar niet lukt om een conventionele carrière op te bouwen. Hierbij

valt te denken aan verslaafde veelplegers of personen die er om diverse redenen niet in slagen om afscheid te nemen van de criminele levensstijl. De harde kern omvat daarentegen beroepscriminelen die vaak in georganiseerd verband en bovenlokaal actief zijn. Daarover gaat de volgende paragraaf.

2.1.2 Doorgroeiërs in de criminaliteit

We beginnen deze paragraaf met een fragment uit een onderzoek naar de impact van illegale vuurwapens.²⁴

Mocro Maffia

De 'Mocro Maffia' vindt haar oorsprong in een jeugdgroep die aan het begin van deze eeuw actief was in de Diamantbuurt in De Pijp in Amsterdam. De groep die zich in haar beginjaren bezighoudt met overlast en intimidatie groeit door richting bedreigingen, overvallen, inbraken en de handel in coke. Door een ruzie in 2012 over een partij coke van 200 kilo die verdween uit de haven van Antwerpen valt de groep uit elkaar en ontstaan er twee groepen. De eerste staat onder leiding van Gwenette Martha en bij de andere stonden Houssine Ait Soussan (alias Hoes of de Burgemeester) en Benaouf Adoui aan het roer. Sinds 2012 zijn er over en weer meer dan twintig liquidaties gepleegd die telkens over drugs gaan. Inmiddels zijn er meerdere groepen bij de drugsoorlog van de 'Mocro Maffia' betrokken. Moorden leiden tot nieuwe vetes waar broers, neven en (voormalige) vrienden in verwikkeld raken. Semi-automatische en automatische vuurwapens en PGP-Blackberry's (Pretty Good Privacy) zijn onderdeel van de bedrijfsuitrusting van deze gewelddadige drugscriminelen. De term 'Mocro Maffia' is overigens vreemd omdat er niet alleen mannen van Marokkaanse komaf bij betrokken zijn en ze met de aanduiding 'maffia' teveel status krijgen.

Topcrimineel Gwenette Martha kwam in 2014 om het leven. Hij had maar liefst tachtig 'schotwonden'. Benaouf Adoui is veroordeeld voor een liquidatie in Antwerpen en zou in 2020 voorwaardelijk in vrijheid komen. Hij blijft echter langer vastzitten omdat men hem linkt aan een verijdelde bevrijdingspoging met een helikopter uit de gevangenis in Roermond, waarna hij is overgeplaatst naar de Extra Beveiligde Inrichting (EBI) in Vught. Hij geldt al jaren als een sleutelfiguur in de aanhoudende oorlog in de onderwereld. Houssine Ait Soussan behoort samen met Ridouan Taghi (alias Kleine) en Richard Riquelme (alias Rico de Chileen) tot de belangrijkste erfgenamen.

Voorgaand fragment illustreert hoe de (hoogstwaarschijnlijk) zwaarste criminelen van dit moment vanuit groepen jongeren – die zich eerst schuldig maakten aan overlast en intimidatie op straat – zijn doorgegroeid richting de drugscriminaliteit. Het fragment is heftig, maar gelukkig ook uitzonderlijk. Slechts een kleine groep jongeren – vaak met specifieke kenmerken en opgroeiend in bepaalde contexten – blijkt door te groeien richting *High Impact Crimes* (HIC-delicten) en richting zware en soms zelfs georganiseerde criminaliteit, zo blijkt uit diverse onderzoeken.²⁵

In een recent artikel²⁶ wordt nader ingegaan op deze groep (potentiële) doorgroeiers. Het betreft de jongeren die, soms al heel jong (jonger dan 16 jaar), standaard met echte en/of nepwapens buurtbewoners bedreigen, medepassagiers aanvallen in het openbaar vervoer of een overval (proberen te) plegen op straat, op een benzinestation of een winkel. Deze jongens zijn vaak al enige tijd actief op straat – op typische *hot spots* – met overlast, bedreiging en geweld. Daarnaast vertonen ze wangedrag, spijbelen ze en worden ze weggestuurd van school. Vaak zijn er problemen in de thuissituatie en wordt in het milieu het verhandelen van drugs als een voor de hand liggende bron van inkomsten beschouwd. Doorgegroeiende criminelen die deel uitmaken van de ‘Mocro Maffia’ zijn hun (negatieve) rolmodellen. De doorgroeiers of *rising stars* lopen vanwege hun meestal opvallende gebrek aan empathie en besef van de afschuwelijke gevolgen van hun gedrag ernstig risico om snel door te groeien richting criminaliteit als routine, met name richting routineuze gewelddadige misdrijven in het kader van betrokkenheid bij drugscriminaliteit. Daarmee dreigen ze overigens voor zichzelf ook de toegang tot een aangepast, niet crimineel leven verder te blokkeren.

De potentiële doorgroeiers zijn enerzijds ‘te groot voor de wijkagent’ en anderzijds ‘te klein voor de recherche’. Vanuit zorgen om verharding van de jeugdcriminaliteit wordt deze categorie van potentiële doorgroeiers als zeer zorgelijk gezien. Juist hun tussenstatus – minder zichtbaar in de buurt en op weg richting de georganiseerde drugscriminaliteit – betekent dat ze door professionals gemakkelijk uit het oog verloren kunnen worden. De politie signaleert deze jongens minder in de buurt omdat hun actieradius groter wordt. Ze plegen hun strafbare feiten namelijk meer regionaal en bovenregionaal. Waar ze ooit onderdeel uitmaakten van een jeugdgroep en begonnen met overlast in de buurt, maken ze nu in de luwte carrière in de zwaardere criminaliteit. In die zin zijn overlastgevende en criminele jeugdgroepen te beschouwen als de ‘kraamkamer van de georganiseerde misdaad’.²⁷

2.2 De buurten Poelenburg en Peldersveld

Poelenburg en Peldersveld zijn twee buurten in het zuidoosten van Zaandam. De buurten zijn in de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw gebouwd naar aanleiding van de toenemende Zaanse industrie. Er was toentertijd plek nodig voor alle fabrieksarbeiders die in dit gebied kwamen werken. In het oosten van Poelenburg en in Peldersveld werden voor de fabrieksarbeiders veel hoogbouwflats gebouwd, terwijl voor het middenkader en de directie in het westen van Poelenburg portiekflats en eengezinswoningen werden gebouwd. Toen een aantal fabrieken in de jaren '70 van de vorige eeuw werd gesloten, leidde dit tot veel werkloosheid in de buurt Poelenburg. In plaats van (tijdelijk) terug te keren naar Turkije, besloten velen om in Nederland te blijven. Debet hieraan was dat ze vanuit Turkije niet meer mochten terugkeren naar Nederland als ze (kortstondig) terug zouden keren naar Turkije. In de periode daarna vond veel gezinshereniging in Nederland plaats. Echter, doordat de vraag naar ongeschoold werk steeds minder werd door de mechanisering van de industrie en de migranten de Nederlandse taal onvoldoende beheersten om omgeschoold te worden, leidde het tot een cumulatieve problemen zoals armoede, slechte integratie en vervuiling. Hoewel het merendeel van de inwoners van Poelenburg van Turkse komaf was, kwamen in mindere mate ook andere migranten naar Poelenburg zoals Surinaamse migranten en Hongaarse, Iraanse, Syrische en Afghaanse vluchtelingen. Zij liepen tegen dezelfde problemen aan als de Turken, waardoor de buurt Poelenburg een slechte reputatie begon te ontwikkelen. Een aantal decennia later werd Poelenburg in 2006 benoemd als 'Vogelaarwijk'. Samen met 39 andere 'Vogelaarwijken' kreeg Poelenburg financiële steun van het Rijk omdat het een achterstandsbuurt was. Het doel hiervan was om door economische, fysieke en sociale maatregelen het leven in de buurt Poelenburg te verbeteren. Deze aanpak heeft weinig resultaat opgeleverd. Dit kwam met name door de economische crisis. Er kwam minder geld beschikbaar omdat de 'Vogelaargelden' kwamen te vervallen en de corporaties trokken zich door de crisis en door de Woningwet terug in hun rol als woningbeheerder. In 2016 kwam – zoals in paragraaf 1.1 ook beschreven – de buurt Poelenburg negatief in het landelijke nieuws. Jongeren veroorzaakten overlast en ze beledigden en intimideerden bewoners en agenten. Het leidde tot een actieplan waarmee werd aangetoond dat Poelenburg – maar ook Peldersveld – werden gekenmerkt door grootstedelijke problematiek en kansenongelijkheid door sociaaleconomische en sociaal fysieke achterstanden.²⁸ In 2020 volgde het Pact Poelenburg Peldersveld.

2.2.1 Demografie

In 2022 wonen 8.595 personen in de buurt Poelenburg.²⁹ Het aantal inwoners weggezet tegen het aantal km² van de buurt maakt dat Poelenburg in 2020³⁰ de hoogste bevolkingsdichtheid heeft in de gemeente Zaanstad.³¹ Poelenburg is ook een multiculturele buurt. Ongeveer een kwart van de inwoners (26%) heeft geen migratieachtergrond, terwijl dit voor ongeveer driekwart van de 8.595 personen (74%) wel het geval is. Het betreft onder andere een Turkse, Westerse³², Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse, Arubaanse of andere niet-Westerse migratieachtergrond. De migratieachtergrond die het meest voorkomt in de buurt Poelenburg is de Turkse, want dit geldt voor 2.705 van de 8.595 inwoners (31%).³³ Hoewel in 2022 in de buurt Peldersveld minder mensen wonen dan in Poelenburg, namelijk 5.860, is de samenstelling van de buurt naar migratieachtergrond wel vergelijkbaar. De meeste inwoners hebben namelijk een Turkse migratieachtergrond (ongeveer 35%) en bijna 30 procent heeft geen migratieachtergrond. De overige inwoners hebben overeenkomstig met Poelenburg een Westerse, Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse, Arubaanse of andere niet-Westerse migratieachtergrond. Daarmee is de buurt Peldersveld ook een multiculturele buurt.³⁴ Wat betreft de bevolkingsdichtheid van Peldersveld staat het in 2020 op de derde positie.³⁵

2.2.2 Woningen

Op basis van cijfers uit 2020 blijkt dat in zowel Poelenburg als Peldersveld ongeveer tweederde van de woningen huurwoningen zijn, waardoor een derde koopwoningen beslaat. Wat ook overeenkomstig is tussen beide buurten is dat ongeveer tweederde van de huizen meergezinswoningen zijn en de WOZ-waarde van de huizen laag is. In Poelenburg is in 2020 de gemiddelde WOZ-waarde €202.000 en in Peldersveld €208.000, terwijl de gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente Zaanstad €281.000 is.³⁶

2.2.3 Werk, inkomen en sociale zekerheid

In de buurten Poelenburg en Peldersveld wonen in 2020 relatief veel mensen met een laag inkomen: respectievelijk 54 en 51 procent van de inkomens valt in de twee laagste inkomensgroepen. Wanneer de inwoners in een inwonersonderzoek wordt gevraagd naar hoe zij hun inkomen ervaren, geeft 28 procent van de respondenten in Poelenburg aan dat zij minder goed kunnen rondkomen van hun inkomen tegenover 17 procent van de respondenten in Peldersveld. Met betrekking tot het aantal uitkeringen laten cijfers uit 2020 zien dat in Poelenburg 2.350 uitkeringen waren vergeven. Specifieke cijfers over de buurt Peldersveld zijn er

niet, maar wel over de wijk Pelders- en Hoornseveld: 3.700. De combinatie tussen het inkomen en het aantal uitkeringen in Poelenburg en Peldersveld maakt dat het percentage minimahuishoudens in beide buurten in 2020 hoog is: respectievelijk negentien en zeventien procent. Daardoor groeien veel kinderen op in armoede. In 2020 groeit in Poelenburg 24 procent van de minderjarige kinderen op in een minimahuishouden.³⁷

2.2.4 Welzijn, gezondheid en sociale cohesie

De gezondheid van een deel van de inwoners van Poelenburg en Peldersveld laat te wensen over. In 2020 zegt bijna 70 procent van de inwoners van Poelenburg een goede tot zeer goede gezondheid te ervaren. Daarnaast heeft in 2020 36 procent van de mensen in Poelenburg een langdurige ziekte of aandoening. In Peldersveld zijn deze percentages met respectievelijk 69 en 38 procent vergelijkbaar.³⁸ Specifiek de gezondheid van de kinderen uit de twee buurten is ook minder goed dan van leeftijdsgenoten uit andere buurten. In 2020 heeft in Poelenburg 43 procent van de kinderen in groep 7 overgewicht en in Peldersveld is dit 40 procent.³⁹

Ook blijkt uit cijfers van de gemeente dat in 2020 in Poelenburg zeventien procent van de inwoners vindt dat ze te weinig sociale contacten hebben. Dit is het hoogste percentage in de gemeente en het impliceert dat eenzaamheid in de buurt Poelenburg op de loer ligt. In Peldersveld geeft tien procent van de inwoners aan te weinig contacten te hebben. Verder valt op dat in 2020 in Poelenburg slechts bijna een kwart van de inwoners vindt dat er op een prettige manier met elkaar wordt omgegaan. Wederom is dit het laagste percentage van de gemeente en bovendien ver onder het gemiddelde van 55 procent. Peldersveld komt met 45 procent dichterbij de buurt van het gemiddelde. Tot slot is de sociale cohesie in zowel Poelenburg als Peldersveld onvoldoende. Poelenburg scoort met een 5,0 het laagste cijfer van de gemeente terwijl Peldersveld een 5,4 scoort, tegenover een gemiddelde van 5,9 voor de gemeente Zaanstad.⁴⁰

2.2.5 Leefbaarheid, veiligheid en overlast

Wanneer inwoners wordt gevraagd naar een rapportcijfer voor hun woonomgeving blijkt dat Poelenburg in 2020 nipt een voldoende scoort, namelijk een 5,8. Peldersveld doet het in dit opzicht een stuk beter met een 7,0. Dit rapportcijfer ligt dicht bij het gemiddelde in de gemeente, namelijk een 7,1. Verder ervaart in 2020 ruim 71 procent van de inwoners van Poelenburg en 65 procent van de inwoners van Peldersveld dat hun woonbuurt verloedert. Op het gebied van overlast scoren beide buurten niet goed in 2020. In Poelenburg wordt bijvoorbeeld

door ruim de helft van de inwoners (55%) overlast ervaren van hangjongeren in de eigen buurt. In Peldersveld ervaart 42 procent van de inwoners dit. Ook wordt er overlast ervaren van verwarde/dakloze mensen in zowel Poelenburg als Peldersveld. Het gaat om respectievelijk 23 en 28 procent van de inwoners die dit aangeven. Met betrekking tot de onveiligheidsgevoelens voelt 34 procent zich in het algemeen wel eens gediscrimineerd en ervaart 27 procent specifiek discriminatie op basis van herkomst, taal of huidskleur. Verder geeft in 2020 43 procent van de inwoners van Poelenburg aan zich onveilig te voelen in hun eigen buurt. In Peldersveld zijn deze percentages lager: respectievelijk 21, 14 en 32 procent. De meest recente politiedata die de gemeente Zaanstad toont, laat zien dat in 2020 in de negentien wijken binnen de gemeente tezamen 6.898 incidenten zijn geregistreerd. Gemiddeld komt dit neer op 363 geregistreerde incidenten per wijk. In Poelenburg zijn echter 454 incidenten geregistreerd tegenover 639 in Pelders- Hoornseveld.⁴¹

2.3 Interviews met professionals over de buurten Poelenburg en Peldersveld

Deze paragraaf beschrijft het beeld van de buurten Poelenburg en Peldersveld gebaseerd op gesprekken met tien professionals. De onderwerpen die de revue passeren, zijn hoe de jongeren in de criminaliteit terechtkomen, of er verschillende groepen te onderscheiden zijn, bij welke criminaliteitsvormen de groepen betrokken zijn en wat daarin de werkwijze is. Vervolgens wordt besproken wat de *hot spots* in de buurten zijn, wat de rol van de online wereld is in de werkwijze en rekrutering en in welke mate en hoe volwassenen (families en/of *facilitators*) een rol spelen in de werkwijze en rekrutering. Tot slot wordt ingegaan op in hoeverre en hoe de jeugdgroepen van ongeveer tien jaar geleden een rol spelen op de jeugdgroepen van nu en wat er in 2022 gebeurt en wordt gemist in de preventie, proactieve en repressieve aanpak.

2.3.1 De redenen waarom jongeren in de criminaliteit belanden

Een respondent zegt: *De leefomgeving waarin jongeren opgroeien, is erg belangrijk.* Unaniem uiten de respondenten hun zorgen over de leefomgeving waarin de jongeren opgroeien, omdat dit hen redenen geeft om crimineel actief te worden. Een respondent duidt de buurten Poelenburg en Peldersveld zelfs als *banlieue*; een synoniem voor troosteloze buitenwijken aan de rand van grote Franse steden. Voordat specifiek wordt ingegaan op de redenen die door de respondenten zijn genoemd, is achtergrondinformatie over de geschiedenis van de buur-

ten een vereiste. In de jaren '60 van de vorige eeuw zijn er vanuit Turkije veel arbeidsmigranten naar Zaanstad gekomen. Zij gingen wonen in de buurten Poelenburg en Peldersveld en gingen werken in fabrieken. Het betrof mensen die de Nederlandse taal niet machtig waren en daardoor weinig affiniteit hadden en hebben gekregen met de Nederlandse samenleving. De gezinnen die zij stichtten, waren groot. Met het geld dat maandelijks werd verdiend en de grote gezinnen die onderhouden moesten worden, groeiden veel kinderen in deze gezinnen op in armoede.

Ook in 2022 leeft nog steeds een groot deel van bewoners van de buurten in armoede. Relatief veel mensen zijn werkloos, leven van een uitkering en wonen in een sociale huurwoning. Dit maakt ook dat sommige jongeren bij een sportvereniging actief (zouden willen) zijn, maar dit vanwege geldgebrek niet (meer) kunnen. Daardoor vergroot hun netwerk niet, maar blijft dit beperkt tot de mensen uit hun eigen buurt. Ook zijn er in de buurten relatief veel eenoudergezinnen. Gezien de grote gezinnen is het voor de alleenstaande ouder moeilijk om voldoende toezicht te houden. Wanneer kinderen van deze ouders vervolgens crimineel actief worden, schamen ouders zich en kijken ze weg om niet te hoeven erkennen dat hun kinderen crimineel actief zijn. In de gevallen dat er geen sprake is van een eenoudergezin, gebruikt een deel van de vaders bovenmatig alcohol en drugs. Dit doen zij zodat zij kunnen omgaan met de psychische problemen die zij hebben ontwikkeld doordat zij tevergeefs hebben gevochten voor een beter leven voor hun gezinnen. Verder hebben ouders en hun kinderen vaak een taal- en/of onderwijsachterstand. Een respondent zegt bijvoorbeeld dat zij veel kinderen tot en met vier jaar met Turkse of Bulgaarse ouders ziet die de Nederlandse taal niet beheersen. Ook is het aandeel inwoners met een licht verstandelijke beperking (LVB) in de buurten hoog en wordt specifiek voor de buurt Peldersveld benoemd dat er relatief veel verwarde personen wonen. Wat betreft LBV-problematiek zegt een respondent dat dit een niet te onderschatten probleem is. Veertien procent van de Nederlandse bevolking kampt volgens deze respondent met LBV-problematiek. Een groot deel hiervan heeft hulp en zorg, onder andere omdat zij oorzaak-gevolg niet goed kunnen inschatten en mede daarom kwetsbaar zijn om geronseld te worden. Een respondent zegt dat de zwaarte van de geschetste problematiek in de twee buurten vergelijkbaar is.

LVB-problematiek in Nederland⁴²

Woittiez, Eggink en Ras schatten in 2019 dat in Nederland 1,1 miljoen mensen licht verstandelijk beperkt zijn. Dit komt overeen met wat het Zorginstituut Nederland in 2022 schrijft. Het Zorginstituut Nederland schat het aantal mensen met een licht verstandelijke beperking namelijk op 1,17 miljoen. Deze groep krijgt onvoldoende passende zorg, omdat onvoldoende wordt herkend dat iemand licht verstandelijk beperkt is. Dit is zorgelijk, aangezien het een kwetsbare doelgroep is die makkelijk beïnvloedbaar is en extra kwetsbaar is om crimineel gedrag te ontwikkelen. Dit blijkt ook uit cijfers, want naar schatting heeft 30 tot 45 procent van de delinquenten een licht verstandelijke beperking. Daarmee is deze doelgroep oververtegenwoordigd in de criminaliteit. Ze worden onder andere door criminele organisaties voor het karretje gespannen. Dit blijkt onder meer uit een rapport van Van Bommel, Leito en Noteboom. Zij brengen in 2022 naar buiten dat naar schatting duizenden personen worden gedwongen om drugs te runnen, te stelen of geld wit te wassen. Het gaat met name om een groep kwetsbare personen, zoals lichtverstandelijk beperkten, verslaafden en personen met schulden. De politie en het Openbaar Ministerie zijn tot nog toe onvoldoende in staat om signalen van dergelijk gedwongen criminaliteit te herkennen, waardoor veel personen het risico lopen om als verdachte behandeld te worden in plaats van als slachtoffer. De conclusie van het Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel (CKM) is dan ook dat de politie en het OM onvoldoende toegerust zijn op de aanpak van criminele uitbuiting en het beschermen van Nederlandse slachtoffers, zoals licht verstandelijk beperkten.

Door de voornoemde leefomstandigheden hebben veel bewoners een overlevingsmentaliteit ontwikkeld. Mede doordat jongeren vaak geen normale dagbesteding hebben, gaan ze op zoek naar andere manieren om zichzelf te vermaken en voor zichzelf te kunnen zorgen. Op zoek gaan naar manieren om snel veel geld te verdienen door betrokkenheid bij criminele activiteiten is hier een voorbeeld van. Volgens een respondent is dit overigens geen ontwikkeling die specifiek geldt voor de buurten Poelenburg en Peldersveld, want in heel Nederland gaan steeds meer jongeren op zoek naar het snel veel geld verdienen.

In open bronnen genoemde redenen waarom jongeren in de criminaliteit belanden⁴³

In open bronnen beschrijven een jongerenregisseur en basisschooldirecteur drie redenen waarom jongeren in de criminaliteit belanden. Deze komen overeen met wat de respondenten hebben gezegd:

- Leefomstandigheden: de kinderen en jongeren groeien op binnen grote gezinnen in kleine huizen onder veel spanningen. Deze leefomstandigheden drijven de kinderen en jongeren de straat op;
- Taalachterstand: de ouders van de kinderen en jongeren hebben vaak hun eigen taal zwak ontwikkeld, laat staan dat ze de Nederlandse taal machtig zijn. Analfabetisme en laaggeletterdheid onder ouders is geen bijzonderheid. Daardoor lezen ouders hun kinderen vaak ook niet voor. Dit heeft effect op het taalniveau van de kinderen. Zij beginnen op de basisschool vaak met een taalachterstand: *Dat de koe boe zegt, zegt een aantal van onze kleuters helemaal niets*. Om te voorkomen dat kinderen de taalachterstand ontwikkelen, kunnen peuters vanaf twee jaar vier dagdelen per week komen spelen bij voorschoolse voorzieningen. Met een educatief programma worden ze gestimuleerd goed Nederlands te leren. Tot dusverre weten de ouders uit Poelenburg en Peldersveld in mindere mate de voorschoolse voorzieningen te vinden dan de ouders in de rest van Zaanstad;
- Het gesloten karakter van de buurt: de kinderen en jongeren leven in een gesloten gemeenschap en komen daardoor zelden de buurt uit.

2.3.2 Verschillende groepen

Door de geschetste geschiedenis van de buurten is er een gesloten gemeenschap met een bestendig netwerk ontstaan. Drie mannen en hun families staan daarbij aan het hoofd van de pyramidestructuur van het netwerk. Zelf zijn ze weinig op straat, waardoor er bij de politie weinig zicht is op deze families. Een respondent zegt hierover: *Ze komen niet snel zelf de vuile was buiten hangen, maar zetten daarvoor anderen in*. Ze sturen met andere woorden de dealers en loopjongens aan die ook wel als 'laaghangend fruit' worden aangeduid. Een respondent spreekt over een 'militaire structuur', omdat de leden van het netwerk elkaar aanspreken via militaire functienamen zoals 'generaal' en 'soldaat'. Dit geeft de leden een bepaalde mate van status en aanzien en daarbij wil iedereen opklimmen tot de hoogste rang. Een andere respondent geeft aan dat de verschillende 'rangen' in de pyramide- of militaire structuur terug te zien zijn in de actieradius waarin crimi-

nele activiteiten worden uitgevoerd: *De jongste groep pist in hun eigen nest terwijl de oudere jongens met name actief zijn buiten hun eigen wijk*. Daarbij geldt dat de jongeren die niet meer in beeld zijn bij wijkagenten mogelijk aan het doorgroeien zijn. Hierover zegt een respondent: *Dit is het typische voorbeeld van 'te groot voor de wijkagent, te klein voor de recherche'*.

De drie mannen en hun families maken de dienst uit in de buurten. Dit komt volgens respondenten mede doordat zij in relatie staan tot personen die deel uitmaken van de Turkse maffia. Waar de families zich mee bezighouden, is het aansturen van de internationale heroïnehandel. Hun reputatie, aanzien en gedrag hebben een intimiderend effect op de oudere met name autochtone Nederlandse bewoners in de buurten. Het leidt ertoe dat zij willen verhuizen met als gevolg dat de diversiteit in de buurten minder wordt en de macht van het bestendige netwerk wordt versterkt. Daarnaast gaat er vanuit hun reputatie, aanzien en gedrag een aanzuigende werking uit richting de jongeren in de buurten. Zij zijn opgegroeid in de dynamiek van het bestendige Turkse netwerk. Het is daarom moeilijk om hier geen onderdeel van uit te gaan maken en een eigen levenspad te gaan bewandelen.

Onder de gesproken respondenten verschillen de meningen over in hoeverre er verschillende groepen zijn. In het verleden bestonden er namelijk vaste jeugdgroepen, maar hier is in 2022 geen sprake meer van. De jongeren zijn op straat aanwezig en staan vrijwel allemaal met elkaar in contact. Vanuit dat gegeven wordt er dan ook meer gesproken over het bestaan van fluïde netwerken. Dit baart een respondent zorgen, omdat fluïde netwerken het doorgroeiproces richting zware criminaliteitsvormen versnellen. Alle fluïde netwerken worden beïnvloed en aangestuurd door de drie mannen en hun families. De leden van de fluïde netwerken worden op straat geronseld en ingezet ter ondersteuning van het uitvoeren van criminele activiteiten (hierover meer in de volgende subparagraaf).

Ondanks het fluïde karakter van de netwerken, beschrijven enkele respondenten toch verschillende groepen. De eerste groep die wordt benoemd, is de Vomar-groep. Dit is een groep die in 2016 regelmatig in het nieuws kwam vanwege overlast- en andersoortige incidenten. In 2022 is de groep als collectief niet meer zichtbaar op straat aanwezig, maar hangen zij op afgelegen locaties (zie de subparagraaf over *hot spots*). Op de momenten dat de politie ter plaatse komt op deze locaties, hebben zij dermate veel criminele ervaring dat zij exact weten hoe zij op situaties moeten reageren. Volgens een respondent is een deel van de Vomar-groep nog steeds crimineel actief. De tweede groep wordt de WIMO-groep genoemd. Een aantal jongeren uit deze groep is doorgesloopt tot kopstuk,

aldus een andere respondent. Zij zijn niet meer zichtbaar in de buurten, maar worden elders in het land in verband gebracht met liquidaties. Onder deze kopstukken hangt een jongere groep met leden van 10 tot en met 18 jaar oud. Zij worden aangestuurd door volwassenen. In totaal bestaat de WIMO-groep volgens een respondent uit ongeveer 60 jongeren. Naast de WIMO-groep bestaat de Kaaikhof-groep, maar volgens een respondent is deze groep *op sterven na dood*. Volgens een andere respondent komt dit omdat de kopstukken uit deze groep zijn geliquideerd en hun familieleden en/of andere leden uit de groep zijn verhuisd, waardoor de groep minder in beeld is. De groep kende geen hiërarchische of pyramidestructuur zoals de WIMO-groep en was daardoor een stuk minder professioneel opgezet. Naast de Vomar-groep, de WIMO-groep en de Kaaikhof-groep is er een gemêleerde groep die bestaat uit mannen van 16 tot 28 jaar met een Afrikaanse, Marokkaanse, Somalische, Irakese of Iranese achtergrond. Een respondent vertelt dat een jonge Marokkaanse groep in het verleden ooit geprobeerd heeft een eigen drugsnetwerk op te zetten, maar zij zijn toen snel teruggefloten door het bestendige Turkse netwerk. Dit gebeurde onder andere doordat enkele Marokkaanse jongeren in elkaar zijn geslagen. Vanuit de gemêleerde groep komen veel hulpvragen. Tot slot spreekt één respondent over een netwerk dat zich specifiek bezighoudt met gokken. Binnen dit netwerk zijn subjecten actief die ook actief zijn in het eerder genoemde drugsnetwerk.

2.3.3 Betrokkenheid bij criminaliteitsvormen

De jongeren die zich op straat begeven, komen in beginsel vaak voor vanwege bijvoorbeeld (fiets)diefstallen of het verhandelen van vapes. Echter, in 2022 is er sprake van een ontwikkeling waarin jongeren in een zeer korte tijd doorgroeien en zwaardere delicten gaan plegen. Het snel doorgroeien uit zich doordat jongeren op jonge leeftijd worden ingezet door grotere criminelen om criminele activiteiten voor hen uit te voeren, zoals het zonder rijbewijs via een scooter of auto bezorgen van pakketten ten behoeve van de drugshandel. Hierover zegt een respondent: *Het is een komen en gaan van dealers in de wijk Peldersveld*. Op iets latere leeftijd dwingen criminelen af dat de jongeren bijvoorbeeld garageboxen huren waar vervolgens spullen in bewaard kunnen worden. Volgens een respondent ontvangt een groot deel van de personen die actief is in de drugshandel een uitkering. Andere criminele activiteiten waarvoor jongeren worden ingezet, zijn het plegen van (gewapende) overvallen of straatroven, leveren van explosieven, plegen van woninginbraken, afpersing (bijvoorbeeld via sociale media zoals Snapchat), plegen van een mishandeling en het plegen van verschillende vormen van fraude. Specifiek over de WIMO-groep wordt gezegd dat hun verdienmodel onder ande-

re het plegen van ripdeals is. Ze maken bijvoorbeeld een fysieke afspraak met een andere partij om drugs te kopen. In plaats van te betalen voor de drugs rippen ze de andere partij. Hierdoor slaan ze een dubbelslag: ze hebben hun eigen geld nog maar hebben ook een partij drugs om te verhandelen. Een andere respondent laat zich specifiek uit over de Vomar-groep en zegt dat een aantal leden uit die groep in 2022 nog actief zijn in de drugshandel, maar ook komen deze leden voor vanwege pinpasfraude, inbraken en straatroven. De leden uit de Kaaikhof-groep die nu nog in beeld zijn, houden zich bezig met woninginbraken.

De criminaliteitsvorm waar de respondenten unaniem de meeste zorgen over hebben, is de betrokkenheid van jongeren in de drugscriminaliteit. Specifiek wordt de handel in heroïne genoemd. De machtige families in de buurten Poelenburg en Peldersveld staan al decennialang aan het hoofd van dit drugsnetwerk waarbij zij – zoals ook is benoemd in paragraaf 2.3.2 – in relatie staan tot de Turkse maffia in Turkije. De machtige families zetten jongeren in om drugspakketten rond te brengen. Daarmee verdienen de jongeren snel veel geld. Een respondent zegt: *Je kunt wel bij de Albert Heijn gaan werken maar het geld dat je daar verdient, weegt niet op tegen de opbrengsten die ze ontvangen door twee ritjes te maken. Dat is veel aantrekkelijker.* Met het snel verdiende geld kunnen de jongeren anderen laten zien dat ze het goed hebben, ondanks de kwetsbare leefomgeving waarin zij opgroeien. Dit doen ze door vanuit materialistisch oogpunt dure kleding te dragen of een dure auto te bezitten. Dit is statusverhogend en erg belangrijk voor de jongeren. Het is zelfs zo belangrijk dat ze zich volgens een respondent weinig aantrekken van de (potentiële) straffen die ze opgelegd (kunnen) krijgen. Dit komt mede doordat de voor hun negatieve rolmodellen vaak niet worden gepakt, laat staan gestraft. Hierdoor wanen ze zich onaantastbaar en is de drempel om de criminele activiteiten voort te zetten lager. Het uitvoeren van de andere genoemde criminele activiteiten levert jongeren overigens ook status en aanzien op, waarbij de zwaarte van de criminaliteitsvorm de hoogte van de status en het aanzien bepaalt.

Met betrekking tot fraude zijn verschillende vormen genoemd, zoals bankpasfraude, phishing en zorgfraude. Zorgbedrijven die fraude plegen – zoals PGB-fraude – is volgens verschillende respondenten een criminaliteitsvorm die steeds vaker voorkomt. Toch is er tot dusverre onvoldoende zicht op. Een respondent geeft wel aan: *De zorgsector stinkt aan alle kanten. Een indicator is dat er voor het aantal inwoners simpelweg teveel zorgbedrijven zijn.* Een andere respondent geeft aan ooit onderzoek te hebben gedaan naar ruim twintig zorgkantoren in Zaanstad, waarvan bijna driekwart malafide bleek te zijn. Hij zegt hierover: *Het waren allen zorgkantoren waar personen vanuit het Turkse netwerk aan verbou-*

den waren doordat ze waren opgericht door broers, zussen, neven, nichten en andere familieleden. Op deze manier is zo verschrikkelijk veel geld gestolen van de overheid. Verder uit een respondent zijn zorgen over het wapenbezit onder jongeren, omdat meer jongeren over een vuurwapen beschikken dan deze respondent had verwacht. Er is een overlap tussen de drugscriminaliteit en het wapengebruik. Er zijn voorbeelden bekend waarin jongeren in verband gebracht kunnen worden met liquidaties. Zo is bijvoorbeeld een jongere beschoten en gewond geraakt waarvoor hij naar het ziekenhuis is gebracht. Daar is hij nogmaals beschoten. De respondent zegt hierover: *Het tekent de zwaarte van de criminaliteit waarin de jongeren in Zaanstad zich begeven.* Een andere respondent geeft aan dat er sprake is van een zekere meedogenloosheid en gewetenloosheid. Tot slot geeft een respondent aan dat het goknetwerk zich schuldig maakt aan het op grote schaal illegaal gokken.

2.3.4 Werkwijze

Met de zojuist benoemde criminaliteitsvormen in het achterhoofd wordt in deze subparagraaf beschreven hoe de criminaliteitsvormen worden uitgevoerd. Met betrekking tot de drugscriminaliteit is er bij de politie nog weinig bekend over de productie van drugs. Op het moment dat de gesprekken zijn gevoerd (september 2022), wordt onderzoek gedaan naar signalen die aangeven dat er mogelijk drugsproductie plaatsvindt in schuren en loodsen rondom de buurt Poelenburg en in de buitengebieden van Zaanadam. Over de drugshandel is wel meer bekend bij de politie. De netwerken uit Poelenburg en Peldersveld zijn hier namelijk op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau bij betrokken. Het is bijvoorbeeld bekend dat cocaïne uit Colombia afkomstig is, terwijl heroïne uit Iran, Irak en Turkije komt.

Enmaal in Zaanstad wordt een deel lokaal verhandeld. Dit gebeurt onder andere op vier basis- en middelbare scholen. Het zijn scholen waar speciaal onderwijs wordt gegeven of waar kinderen c.q. jongeren met een lager opleidingsniveau scholing krijgen. Zij zijn kwetsbaarder om geronseld te worden voor de drugshandel. De lokale handel gebeurt ook op industrieterreinen in bijvoorbeeld garagebedrijven, op parkeerterreinen, in kelderboxen en bij mensen thuis. Ook in uitgaans- en horecagelegenheden zoals shisha lounges en Turkse eettenten binnen en buiten Poelenburg en Peldersveld worden drugs verhandeld. Een respondent zegt over shisha lounges: *Het zijn stuk voor stuk criminele vergaderplekken.* Tijdens de coronacrisis vond de drugshandel voornamelijk plaats in hotels. Verder worden jongeren ingezet om drugs uit te halen en/of op brommers, scooters en in auto's kleine hoeveelheden te vervoeren terwijl zij geen rijbewijs heb-

ben. Bij de politie is bekend dat wanneer een jongere hiervoor een boete krijgt de kosten gezamenlijk worden gedeeld onder de jongeren binnen de groep. Voor de jongeren die de gebruikershoeveelheden in auto's rondbrengen, geldt dat vaak gebruik wordt gemaakt van huurauto's. Verder wordt er bewust gekozen voor het vervoeren van gebruikershoeveelheden omdat de politie dan niets tegen een jongere kan doen wanneer hij of zij staande wordt gehouden. Binnen de politie bestaat het vermoeden dat voor het vervoeren van deze hoeveelheden dekmantels worden gebruikt, zoals het zijn van een maaltijdkoerier. Een respondent zegt hierover: *We zien dan dat een dikke Mercedes een maaltijd bezorgt en daar hebben we direct geen goed gevoel bij.* Naast maaltijdkoeriers zegt een respondent dat er bewust koeriersdiensten en taxibedrijven worden opgericht als dekmantels voor het rondbrengen van drugs. Volgens een respondent kenmerkt de taxibranche in Zaandam zich door een overvloed aan ZZP'ers. Specifiek over de WIMO-groep wordt door een respondent gezegd dat zij ripdeals plegen.

Naast de lokale afzetmarkt is bekend dat heroïne vanuit Zaanstad wordt verhandeld richting Engeland en Schotland. Het internationale karakter van de drugshandel baart een respondent zorgen, omdat eventuele drugsconflicten in Zaanstad opgelost zouden kunnen gaan worden.

Voor de criminaliteitsvorm zorgfraude geldt dat criminelen een zorgbureau oprichten en conform de daarbij horende bedrijfsvoering verschillende aangiftes doen bij geëigende instanties. Deze bedrijfsactiviteiten hebben zij echter niet uitgevoerd maar omdat een zorgvuldige screening van uitgevoerde bedrijfsactiviteiten door de geëigende instanties ontbreekt, verdienen zij op frauduleuze wijze veel geld. Een respondent neemt aan dat criminelen dit verdienmodel met name gebruiken wanneer de inkomsten uit de drugshandel tegenvallen en er meer inkomsten binnen moeten komen. Daarnaast worden zorgbureaus ook gebruikt om kwetsbare jongeren te gebruiken voor de drugshandel. Er is een voorbeeld van een zorgbedrijf die op papier dagbesteding zou geven aan jongeren, maar achteraf blijken deze jongeren te zijn ingezet om wiet te verkopen.

Illegaal gokken is een criminaliteitsvorm die heel veel voorkomt in de buurten Poelenburg en Peldersveld. Volgens een respondent gebeurt het in vrijwel ieder internetcafé, koffiehuis en shisha lounge. Daarnaast is een voetbalvereniging een locatie waar wordt gegokt. Het betreft een Turkse voetbalvereniging die voorheen in Amsterdam was gevestigd. Het illegale goknetwerk is als volgt georganiseerd: vanuit het buitenland wordt een Turkse gokorganisatie aangestuurd en deze Turkse gokorganisatie verzamelt zogenoemde *key users*. De *key users* zijn de stromannen en hebben software op hun mobiele telefoon waarmee zij op het *dark web* en allerlei illegale goksites kunnen. Volgens een respondent zijn er

in Poelenburg twee à drie *key users* actief. De rol van *key users* is om minimaal 500 personen te vinden die illegaal willen gokken. De illegale gokker betaalt de *key user* contant geld, waarna de illegale gokker via een link toegang krijgt tot het systeem. De *key user* brengt het contante geld terug naar de gokorganisatie. Mocht een illegale gokker geld winnen, komt het vaak voor dat de *key user* niet het daadwerkelijke winbedrag in contanten uitbetaald. Een deel van het winbedrag houdt de *key user* zelf en daarin zit het verdienmodel voor de *key user*. De reden dat de *key user* hiermee weg komt, is omdat de illegale gokkers angstig zijn voor de top van de gokorganisatie. In feite is het een vorm van afpersing waarbij de *key users* de spil in het web zijn, aldus een respondent. Op jaarbasis zouden er enkele tientallen miljoenen illegaal vergokt worden in Poelenburg en Peldersveld, waaronder op voetbalwedstrijden, mede omdat binnen de Turkse gemeenschap het gokken met de papepel wordt ingegoten. Een respondent geeft aan dat er signalen zijn dat een intermediair ook een brugfunctie vervult met een ondermijnend karakter.

2.3.5 Hot spots

Een respondent zegt specifiek over de buurt Poelenburg dat het logistiek gezien een interessante buurt is voor criminelen. Vanuit de buurt Poelenburg ben je namelijk in een korte tijd op de snelweg, in het havengebied of in het industriegebied. Het zorgt er mede voor dat de buurt Poelenburg door criminelen uit zowel Zaanstad als daarbuiten wordt gebruikt als ontmoetingsplek. Dit gaat volgens een andere respondent ook op voor de buurt Peldersveld. Deze respondent omschrijft beide buurten als *het kantoor*. In het vervolg kan er een onderscheid worden gemaakt tussen ontmoetlocaties en locaties waarvan bekend is dat daar drugs worden verhandeld. Niet alle locaties liggen in Poelenburg of Peldersveld want enkele locaties liggen ook elders in Zaanstad.⁴⁴ Uit de gesprekken met de respondenten komen de volgende ontmoetlocaties naar voren:

- Een moskee;
- Een winkel in de E. Heimansstraat (Poelenburg). Hier zijn jongeren van alle leeftijden aanwezig. De reden dat jonge jongeren hier ook aanwezig zijn, is omdat zij graag gezien worden met de oudere jongeren;
- De Lobeliusstraat (Poelenburg);
- (Parkeerplaats van) een voetbalvereniging. Het is een ontmoetlocatie voor de Turkse gemeenschap. Volgens een respondent zijn met name leden van de Vomar-groep aanwezig op de parkeerplaats van de voetbalvereniging;
- Parkeerplaats van een Sociaal Wijkteam (Poelenburg);

- Brigantijnstraat (Peldersveld);
- Een winkelcentrum. Hier staan altijd veel scooters en auto's en er worden volgens een respondent zichtbaar spullen overgedragen. Echter, het is tot nu toe onbekend of er drugs worden verhandeld;
- Garageboxen onder flatgebouwen (beide buurten). Hier werd vooral tijdens de coronacrisis gebruik van gemaakt. De politie had hierdoor weinig zicht op de jongeren;
- Basis- en middelbare scholen (beide buurten);
- Horecagelegenheden (andere wijk: Zaandam-centrum). De jongeren die aanwezig zijn in de horecagelegenheden willen met name laten zien dat zij over veel geld beschikken. Van een deel van de horecagelegenheden is overigens bekend dat ze dienen als illegale gokcafés;
- Jachtenlaan (andere wijk: Hoornseveld);
- Een sportvereniging (andere wijk: Zaandam-centrum);
- Prinsenstraat (andere wijk: Zaandam-Zuid);
- Johan Cruijff Court (andere wijk: Kogerveld).

Voor veel van de genoemde locaties geldt dat personeel van Toezicht en Handhaving weinig tot niet aanwezig is. Bovendien zijn op sommige locaties zowel de oudere criminele jongeren als de jonge jongeren aanwezig. Een combinatie van deze twee factoren maakt volgens een respondent dat op deze locaties veel wordt geronseld. Naast de voornoemde locaties zijn er ook specifieke locaties genoemd waarvan bekend is dat daar drugs worden verhandeld. Deze locaties beamen wat een respondent zegt, namelijk dat de drugsdealers uit Poelenburg en Peldersveld niet alleen actief zijn in de eigen buurten maar ook elders in Zaanstad. Het betreft de volgende locaties:

- Geuzenpad (Poelenburg). Dit is een locatie waar jongeren zich in de luwte kunnen ophouden. Hier staan vaak veel auto's geparkeerd met daaromheen veel hangjongeren;
- Smitsven (Poelenburg);
- Parkeerplaats in de Zuidervaart (Poelenburg);
- Basis- en middelbare scholen (beide buurten). Naast dat er drugshandel plaatsvindt, is het volgens een respondent ook zo dat bij controles regelmatig wapens zoals boksbeugels en steekwapens bij leerlingen worden aangetroffen;

- Lijns Tewisz Roggeplein (andere wijk: Rosmolenwijk). Op dit plein zijn ondernemingen gevestigd die te linken zijn aan (belangrijke subjecten die in verband staan met) de drugshandel;
- Het industrieterrein op de Sluispolderweg (andere wijk: Zaandam-Zuid);
- Parkeerplaats in de Barndegat (andere wijk: Zaandam-Zuid);
- Parkeerplaats tegenover een hotel;
- Morgensterstraat (andere wijk: Zaandam-Zuid);
- Wibautstraat (andere wijk: Zaandam-Zuid);
- Parkeerplaats van een McDonald's.

2.3.6 Rekruteren

Zoals in de vorige subparagraaf al is benoemd, worden jongeren op locaties geronseld waar zij in contact staan met oudere criminelen en er vrijwel geen aanwezigheid is van Toezicht en Handhaving. Andere genoemde *hot spots* waar zowel wordt geronseld als waar drugshandel plaatsvindt, zijn basis- en middelbare scholen. De gemene deler van deze scholen is dat het niveau van de leerlingen niet hoog is. Het opleidingsniveau van de leerlingen leidt er volgens een respondent toe dat zij vatbaarder zijn om geronseld te worden voor het uitvoeren van criminele activiteiten. Bij de politie is ook bekend dat dit gebeurt. Oudere criminele jongeren rijden op brommers, scooters en auto's langs de scholen en proberen in contact te komen met de kwetsbare leerlingen. Naast dat zij pogen leerlingen te ronselen, verhandelen zij ook drugs in de omgeving van de scholen. Tot slot geven respondenten aan dat er op specifiek één school steeds meer meldingen binnenkomen van drugsbezit, drugshandel en geweldsincidenten c.q. gevechten.

2.3.7 De rol van de online omgeving

Zoals in de vorige subparagrafen al is benoemd, zijn jongeren uit op status en aanzien. Dit krijgen zij door criminele activiteiten uit te voeren, maar ook door aan derden te laten zien wat zij met crimineel verdiend geld hebben gekocht. Dit gebeurt niet alleen fysiek, maar ook in de online omgeving. Op sociale media zoals Instagram of Snapchat tonen jongeren foto's waarop te zien is dat ze bijvoorbeeld dure schoenen, een dure jas of duur horloge dragen. Daarnaast plaatsen jongeren graag foto's op sociale media waarin zij op de foto staan met grotere criminelen. Hiermee willen ze laten zien met wie zij omgaan en dit levert hen ook status en aanzien op.

Over de rol die de online omgeving heeft op de drugshandel en het rekruteringsproces daarvoor zijn vooral veel verhalen, maar weinig verballen. Maar één

respondent zegt bijvoorbeeld iets over het rekruteringsproces: *Criminelen proberen online zoveel mogelijk jongeren te rekruteren door op mediums zoals Instagram, Snapchat of Telegram een net uit te gooien en te kijken wie ze vangen, terwijl ze voor de komst van het internet op straat gericht kwetsbare jongeren moesten scouten.* Wat betreft de invloed op de drugshandel geeft een andere respondent aan dat sinds de komst van het internet deals worden gesloten in voor derden afgesloten online omgevingen. Zo zouden er op Snapchat en Telegram lijsten bestaan waarin alle bestelopties staan. Het karakter van de online omgeving – namelijk het gemakkelijk (op anonieme wijze) met heel veel mensen in contact kunnen komen – zorgt ervoor dat het klantenbestand van dealers op deze manier snel heel groot kan worden. Het dealen behoudt echter een klassiek fysieke component, want de overdracht vindt plaats tijdens korte ontmoetingen op straat of bij mensen thuis. Deze ontwikkeling heeft er volgens respondenten wel voor gezorgd dat de politie minder zicht heeft gekregen op de drugshandel. Dit komt omdat de politie geen methode c.q. werkwijze heeft om in online omgevingen informatie te verzamelen over de drugshandel. Als de politie een nepaccount zou gebruiken om bijvoorbeeld op Snapchat in een gesprek terecht te komen waar drugs worden aangeboden, zijn de jongeren dusdanig slim om te achterhalen of het account mogelijk nep is. Een respondent zegt hierover dat ieder account op Snapchat een *Snapscore* heeft die staat voor het aantal verstuurd foto's en video's via Snapchat. Wanneer de *Snapscore* laag is, is dit voor jongeren een indicator dat de gebruiker van dat account mogelijk niet-pluis is voor hun bedrijfsvoering en zulke accounts worden dan niet toegelaten. Dit bemoeilijkt de politie in het zicht krijgen op de drugshandel via online omgevingen.

2.3.8 De rol van volwassenen en *facilitators*

Zoals in subparagraaf 2.3.2 genoemd, maken drie families de dienst uit in de buurten Poelenburg en Peldersveld. Zij hebben volgens respondenten een sterke handelsgeest en dit blijkt ook uit het aantal en de typen ondernemingen die gelinkt kunnen worden aan deze drie families. Met het verdiende criminele geld uit de drugshandel hebben zij zich namelijk ingekocht in verschillende branches, zoals de vastgoedbranche. Er worden dan panden (garageboxen, kelderboxen of huizen) opgekocht op naam van familieleden of vrienden. Vervolgens stellen zij de panden ter beschikking aan derden. De familieleden en/of vrienden openen ook Turkse supermarkten, koffiehuisen, kapperszaken, zorgbedrijven, zonne-studio's, horecabedrijven zoals een discotheek, koeriersdiensten, taxibedrijven, sportscholen, groente- en fruitbedrijven, glazenwassersbedrijven en autobedrijven die dienen als ontmoetlocaties waar criminele activiteiten worden voorbe-

reid of uitgevoerd zoals witwassen en zorgfraude.⁴⁵ Volgens een respondent zijn dergelijke ondernemingen, waarvan professionals het gevoel bekruipt dat het niet-pluis is, vaak geclusterd. Op deze manier hebben de drie families een groot deel van de economie in Zaanstad in handen. Verder kunnen de familieleden of vrienden bankrekeningen openen waar crimineel verdiend geld opgezet kan worden of zetten ze (huur)auto's op hun naam zodat de hogere criminelen zich anoniem kunnen verplaatsen. Deze familieleden en vrienden dienen hiermee als *facilitators* c.q. katvangers in het criminele netwerk. Hoewel vrouwen worden genoemd als *facilitators* is volgens een respondent de rol van vrouwen in het criminele netwerk nog wel een grote witte vlek. Het feit dat de drie families al decennialang deze werkwijze hanteren, laat volgens een respondent wel zien hoe het bestendige netwerk zich heeft kunnen ontwikkelen in de twee buurten. Er is een aantal branches c.q. ondernemingen waar respondenten meer informatie over hebben:

- Vastgoedbranche: een deel van de populatie Bulgaren in Zaanstad heeft supermarkten op hun naam staan. Een respondent zegt dat het opvalt dat voor deze supermarkten vaak tien tot vijftien personen niets staan te doen. De eigenaren van de supermarkten hebben deals gesloten met Turkse vastgoedeigenaren. De deal is dat de Turkse vastgoedeigenaren compagnons worden van de supermarkten, terwijl de Bulgaren woningen opkopen als dekmantel voor de door de Turken uitgevoerde criminele activiteiten. Volgens een respondent is het bijvoorbeeld bekend dat Bulgaren in flats meerdere woningen naast en onder elkaar opkopen, zodat de kans op bijvoorbeeld overlastmeldingen bij de politie kleiner is omdat er geen zicht is op wat er gebeurt. Daarnaast zijn grote delen van flats opgekocht die illegaal worden onderverhuurd;
- Koeriersdiensten: volgens een respondent is het Turkse netwerk erin geslaagd om te infiltreren bij PostNL. De reden is dat PostNL het logistieke proces is gaan uitbesteden aan ZZP'ers. Hier is vanuit het Turkse netwerk op ingesprongen en veel jongeren zijn een koeriersbedrijf begonnen. Zij leverden vervolgens niet alleen de pakketten die namens PostNL bezorgd moesten worden, maar ook andere pakketten waar bijvoorbeeld verdovende middelen in zaten. Toen PostNL ervoor koos om het uitbesteden terug te draaien, zijn de directeurs bedreigd. De respondent vermoedt dat dit vanuit het Turkse netwerk is gebeurd, omdat zij een succesvol onderdeel van hun logistieke proces zagen verdwijnen;

- Glazenwassersbedrijven: de glazenwassersbranche is volgens een respondent volledig in handen van de drie families. De glazenwassers zijn Bulgaarse mannen die door de families worden betaald met crimineel verdiend geld als een middel om geld wit te wassen. Het geld dat de Bulgaren verdienen, ligt onder het minimuminkomen en daarmee is er wettelijk sprake van arbeidsuitbuiting door het netwerk. Een respondent geeft aan Bulgaren hier al eens op gewezen te hebben. Het antwoord van de Bulgaren was dat zij akkoord gingen met het inkomen dat zij verdienden, omdat het altijd nog een hoger inkomen was dan dat zij in Bulgarije zouden verdienen;
- Autobedrijven: van een autobedrijf dat in handen is van een van de drie families is volgens een respondent bekend dat hier mensen werken die net uit detentie afkomstig zijn. Zij zijn kwetsbaar en worden (opnieuw) ingezet voor het uitvoeren van criminele activiteiten. Van andere autobedrijven is bekend dat auto's worden gestript en/of omgekat en dat verborgen ruimtes worden ingebouwd om bijvoorbeeld drugs of contant geld te kunnen vervoeren.

Uit het voorgaande komt duidelijk naar voren hoe sterk het Turkse netwerk is geworteld in de buurten Poelenburg en Peldersveld. De familiebanden en geslotenheid van de samenleving zorgen ervoor dat het voor kinderen moeilijk is niet betrokken te raken in het criminele circuit. Er zijn volgens een respondent simpelweg te veel negatieve rolmodellen die heel erg aan de jeugd trekken. Dit maakt dat er in de buurten Poelenburg en Peldersveld veel criminele families zijn. Een respondent zegt hierover: *Een deel van de jongeren in Poelenburg en Peldersveld krijgt criminaliteit met de paplepel ingegoten.*

2.3.9 De invloed van eerdere jeugdgroepen

Veel respondenten hebben geen zicht op de invloed die eerdere jeugdgroepen hebben op de huidige jongeren. Van enkele leden van eerdere jeugdgroepen is bekend dat zij zich onder de radar hebben doorontwikkeld en hun handelswaar zijn gaan verkopen in bijvoorbeeld Amsterdam, omdat daar meer geld verdiend kon gaan worden. Of zij de jongeren in Zaanstad aansturen, is echter onbekend. Een andere respondent heeft hier ook geen zicht op, maar vertelt wel dat de huidige jongeren worden opgeslokt in de bestendige criminele netwerken die zich al decennialang over de buurten hebben verspreid.

2.3.10 De aanpak

Uit de gesprekken met de respondenten blijkt dat er aan meerdere knoppen gedraaid moet worden om de preventieve en repressieve aanpak te verbeteren.

De zienswijze van burgemeester Hamming⁴⁶

De burgemeester sluit zich aan bij de visie van de respondenten: De problemen van deze twee wijken kennen helaas geen 'quick fix'. Deze problematiek, die een opbouw kent van vele jaren, is niet binnen korte termijn of met een paar handelingen snel opgelost. Een lange adem en het zetten van steeds weer kleine stappen moeten zorgen voor duurzame oplossingen. Dat is waar wij het verschil moeten en kunnen maken om zo de inwoners van Poelenburg en Peldersveld de kansen en toekomst te geven die zij verdienen.

In het vervolg wordt eerst ingegaan op de bestaande preventieve en repressieve aanpak en de negatieve uitwerkingen van deze aanpakken, om vervolgens de gewenste preventieve en repressieve aanpak inclusief concrete actiepunten te noemen.

Terugkijken op de preventieve en repressieve aanpak

Uit de gesprekken met de respondenten blijken er in de afgelopen jaren verschillende vormen van aanpak te zijn geweest. Een eerste overlegstructuur waarnaar respondenten verwijzen, is het Jongeren-netwerkoeverleg. Dit overleg vond eens per twee weken plaats. De manier waarop dit overleg werd gevoerd, het feit dat een deel van de participerende partijen hun taken niet uitvoerden en het hoge verloop binnen organisaties, heeft het onderlinge vertrouwen en de relaties dermate bemoeilijkt en beschadigd dat het Jongeren-netwerkoeverleg is beëindigd. Na verloop van tijd zagen meerdere partijen toch weer een meerwaarde in een toen nog nader te bepalen overlegstructuur. Het heeft geleid tot vier verschillende overleggen:

- I. Het Preventief overleg waar meldingen, signalen en constatering over jeugdoverlast maandelijks worden gedeeld. Deelnemers aan dit overleg zijn een wijkmanager, jongerenwerker van het Sociaal Wijkteam, straathoekwerker en jeugdboa. Er wordt over gesproken om ook scholen en het Sportbedrijf erbij te gaan betrekken.

2. Het Overleg groepsaankpak waarin wordt gesproken over de aankpak van overlastgevende jeugdgroepen. Naast de partijen die ook participeren in het Preventief overleg sluit de politie aan bij het Overleg groepsaankpak. Er vindt een probleemanalyse plaats en er worden meerdere dingen besproken: locaties, groepsdynamiek, plan van aankpak, prioritering, afstemmen van de inzet en monitoring. In beginsel vindt dit overleg om de twee weken plaats en daarna driemaandelijks.
3. Het Casuïstiek-overleg waarin zogenaamde 'risicjongeren' op individueel niveau worden besproken. Het gaat om jongeren jonger dan 18 jaar waarvan partijen vermoeden dat zij aan het afglijden zijn richting (zwaardere) criminaliteit en waarbij sprake is van problemen op meerdere leefgebieden. Vanuit het Preventief overleg (punt 1) en het Overleg groepsaankpak (punt 2) kunnen deze jongeren worden geïdentificeerd. Net als bij het Casuïstiek overleg van de Aankpak 075 (zie punt 4) wordt een regisseur verbonden aan een jongere. Samen met de ketenpartners wordt één plan uitgevoerd waarin zorg- en veiligheidspartners met elkaar samenwerken om de juiste combinatie van straf en hulp te bieden. Belangrijke samenwerkingspartners zijn politie, boa's, wijkteams, jeugdteams en scholen. Er zijn vier instroommomenten per jaar waarin deze ketenpartners gezamenlijk besluiten welke jongeren voor minimaal een halfjaar onder de geprioriteerde persoonsgerichte ketenaankpak komen te vallen. Het doel is ten eerste voorkomen dat de jongeren verder afglijden en ten tweede het verbeteren van hun situatie binnen verschillende leefgebieden zoals school, dagbesteding en het sociale netwerk. Indien de ouders, broertjes en zusjes van de risicjongere ook een hulpvraag hebben, worden zij meegenomen in de aankpak.
4. Het Casuïstiek overleg van de Aankpak 075; waarin verder afgegleden criminele jongeren individueel worden besproken. Partijen die hiervoor met elkaar samenwerken, zijn de gemeente Zaanstad, (jeugd) reclassering, Openbaar Ministerie, Jeugdbescherming, Raad voor de Kinderbescherming, politie, straattoezicht, Sociaal Wijkteams, jeugdteams, Straathoekwerk, Vangnet en anderen. De gemeente Zaanstad is opdrachtgever en opdrachtnemer. De gemeente voert tevens regie onder het samenwerkingsconvenant en privacy protocol van het Zorg- en Veiligheidshuis Zaanstreek-Waterland. Het Zorg- en Veiligheidshuis is de procesregisseur. De gemeente, politie en het Openbaar Ministerie hebben criteria opgesteld wanneer een jongere wordt opgenomen in de Aankpak 075. De criteria zijn onder te verdelen in harde en zachte criteria. De har-

de criteria zijn onder andere dat het een inwoner van Zaanstad moet zijn met een leeftijd van 12 tot en met 23 jaar.⁴⁸ Verder moeten in de afgelopen twee jaar van een minderjarige minstens twee en van een meerderjarige minstens drie proces verbalen zijn ingezonden naar het OM vanwege (pogingen tot) een misdrijven. Minstens één proces verbaal moet betrekking hebben op een HIC-delict (zoals overvallen, straatroven en woninginbraken), de handel in harddrugs, een gewelddelict, een bedreiging of wapenbezit. Zachte criteria zijn onvoldoende behaalde resultaten met eerdere interventies, het ontvangen van zorgwekkende signalen vanuit school, zorgelijk gedrag op straat, wonen in een zorgwekkend gezin en/of behoren tot een zorgwekkend netwerk. Eenmaal behorende tot de Aanpak 075 geldt dit voor minimaal twee jaar en krijgt de jongere een regisseur die de juiste zorg en straf regelt. Het moet tot drie resultaten leiden: recidivestop, gedragsverandering en voorkomen dat jongere familieleden ook crimineel actief worden.

Onder andere door onvoldoende informatie-uitwisseling werken de vier overleggen – net zoals het eerdere Jongerenennetwerkoverleg – nog niet zoals gehoopt en komt bijvoorbeeld vroegsignalering onvoldoende van de grond. Respondenten geven meerdere redenen voor de geringe uitwisseling van informatie.

Ten eerste is het onderlinge vertrouwen (nog) niet hersteld. Hierdoor is vaak slechts de helft van de partijen die zouden moeten deelnemen aan een overleg aanwezig en is er dus sprake van een versplinterde samenwerking waarbij het idee heerst dat er niet aan een gezamenlijk doel wordt gewerkt. Voor de partijen die wel aanwezig zijn, geldt dat ze participeren in overleggen die niet goed zijn ingericht. Ook voelt een deel van de deelnemende partijen zich niet veilig genoeg om de informatie die ze hebben te delen en “verschuilen” ze zich achter argumenten die gaan over privacy en kennisdeling. Ook heerst bij partijen zoals het jongerenwerk angst dat in de buurten bekend wordt dat zij informatie hebben gedeeld tijdens een overleg, waardoor hun vertrouwensband met de jongeren wordt geschaad en het mogelijk leidt tot repercussies.

Ten tweede beschikken de deelnemende partijen over onvoldoende kwalitatief goede informatie. Capaciteitsgebrek, waardoor de deelnemende partijen onvoldoende in staat zijn om de taken die horen bij hun deelname uit te voeren, is hier mede debet aan. Respondenten geven aan dat de politie sinds 2018 geprobeerd heeft de informatiepositie te verbeteren. Hiervoor is geïnvesteerd in *intelligence*. Concreet hebben wijkagenten de opdracht gekregen om continu aanwezig te zijn in de buurten en via die weg informatie te verzamelen, omdat het

gesloten karakter van de wijkbewoners ervoor zorgde dat de wijkagenten geen informatie ontvingen wanneer ze wachtten tot wijkbewoners naar ze toe kwamen. De wijkbewoners die crimineel actief zijn, doen dit vanzelfsprekend niet maar ook de wijkbewoners die verdachte situaties opmerkten meldden zich niet. Hoewel de aanwezigheid van de wijkagenten tot meer informatie heeft geleid, is het nog niet zoals gewenst. Steeds vaker worden wijkagenten namelijk ingezet in de noodhulp waardoor ze minder in de buurt aanwezig zijn. Ook zijn wijkbewoners nog steeds bang om als *snitch* (lees: verklikker of verrader) gezien te worden met repercussies als gevolg, ofwel heerst onder hen een groot wantrouwen in de overheid en doen zij daarom geen melding. Een respondent uit zorgen over het wantrouwen dat heerst onder de wijkbewoners, omdat het wantrouwen ook effect heeft op de manier waarop kinderen worden opgevoed en de wijze waarop zij later omgaan met autoriteiten. Verder hebben wijkagenten en andere politie-medewerkers voor de nieuwe werkwijze de opdracht gekregen om alle verdachte situaties en strafbare feiten te muteren in de politiesystemen. Bovendien is een aantal agenten aangesteld die zijn getraind in het zicht krijgen op wat er in de online omgeving gebeurt en welke informatie daaruit te halen is. Het idee achter de veranderde werkwijze is dat op deze manier te begrijpen is wat er gebeurt in de buurten. Voorheen werden gebeurtenissen namelijk gezien als losse incidenten, maar het besef dat de delicten van vandaag te relateren zijn aan de delicten van gister en eerder geeft de nieuwe werkwijze meerwaarde. Sinds 2018 heeft de politie namelijk beter zicht op wat er in de buurten gebeurt, waarom het gebeurt en welke criminelen met welke personen omgaan. Een respondent zegt het volgende over de nieuwe werkwijze: *Het is arbeidsintensief. Als we verslappen, krijgen we een minder compleet beeld en verliezen we de grip die we in de afgelopen jaren juist beetje bij beetje hebben opgebouwd.*

De gewenste preventieve en repressieve aanpak

Er moet een werksituatie tot stand komen waarin alle betrokken partijen periodiek fysiek bij elkaar komen. Tijdens deze integrale bijeenkomsten moet sprake zijn van een veilige omgeving waardoor iedereen informatie over subjecten mag, wil en kan delen. Een respondent geeft aan de hoop te hebben dat hierdoor ook meer zicht komt op de rol van vrouwen in de criminele netwerken. Door een integrale werkwijze kunnen de beste persoons- en groepsgerichte aanpakken vormgegeven worden die zowel een *bottom-up* (gebiedsgerichte) als *top-down* (stedelijke) benadering hebben.

Door de *bottom-up*-benadering komen jongeren in beeld die te maken hebben met de aanzuigende werking van een crimineel netwerk maar eigenlijk iets

van hun leven willen maken. Zij kunnen dan geholpen worden door ze uit de criminaliteit te houden. Ook de jongeren die al crimineel actief zijn maar het criminele milieu willen verlaten, kunnen meer mogelijkheden aangeboden krijgen om eruit te stappen. Een respondent zegt hierover: *Ik gun de jongeren dat zij de baas over hun eigen leven worden door een stuk self efficacy te ontwikkelen. In plaats van dat zij de slachtoffers zijn van de kwetsbare omstandigheden waarin zij leven, moeten zij het heft in eigen handen kunnen nemen en er iets van kunnen maken.* Er worden zes actiepunten onderscheiden die de *bottom-up*-benadering kunnen doen laten slagen.

1. Het doorbreken van het gesloten karakter van de buurten

Een respondent geeft aan dat het belangrijk is dat de buurten beter worden ingericht. De buurten moeten aantrekkelijker worden voor hogere inkomens, er moet meer groen komen en de logistiek moet beter ingericht worden waardoor de inwoners ervaren dat ze bij overheidsinstanties terecht kunnen. Dit is iets van de lange adem. Een andere respondent onderschrijft het belang van dit actiepunt als volgt: *De geslotenheid van de buurt zorgt ervoor dat de kans dat jongeren andere mensen leren kennen klein is. Tevens ontwikkelen de jongeren door het gesloten karakter een angst voor het onbekende, waardoor de drempel om de buurt en/of het criminele milieu te verlaten en op zoek te gaan naar alternatieven hoog is.*

2. Het voorlichten van ouders

Volgens een respondent moeten ouders voorgelicht worden over wat het betekent wanneer hun kinderen ineens dure kleding dragen of een dure scooter bezitten, zeker als hun kinderen geen aantoonbare inkomstenbron hebben.

3. Het aanbieden van passende dagbesteding

Een respondent zegt dat in Peldersveld door het jongerenwerk en buurtcentra veel georganiseerd wordt voor jongeren, maar dat de jongeren hier niet op aanslaan. Daardoor begeven zij zich op straat waarvan bekend is dat dit een voedingsbodem is om in de criminaliteit terecht te komen.

De jongerenwinkel in Poelenburg

Samen met een aantal collega-jeugdwerkers heeft een jongerenregisseur voor de coronaperiode een jongerenwinkel geopend in Poelenburg. Het doel hiervan was om de verlokkingen van een criminele carrière weg te nemen door in de winkel een

rijk aanbod van hulp en activiteiten aan te bieden. Jongeren konden in de winkel bijvoorbeeld muziek maken en kickboksen, er werden gesprekken gevoerd over studiebegeleiding en over kansrijke sectoren om werk in te vinden. Volgens de jongerenregisseur was het een succes totdat de coronaperiode uitbrak, omdat de jongerenwinkel toen moest sluiten. De jongerenregisseur zegt hierover: *Het is allemaal weg. Alleen de dealers op de hoek van de straat zijn er nog. Ze zijn diepgeworteld in de wijk. Vrij spel hebben ze weer.*⁴⁹ Inmiddels is de jongerenwinkel alweer een tijd open en komen er dagelijks tussen de 30 tot 50 jongeren, aldus een professional.

4. Het toewijzen van een coach aan een jongere die hulp nodig heeft om niet in de criminaliteit te belanden

Volgens een respondent is het van belang dat deze coach naar de jongere toegaat in plaats van dat de jongere naar een inloopsprekuur moet komen, want dat gebeurt vaak niet. Een vereiste van dit actiepoint is ook dat in de buurten meer bekendheid wordt gecreëerd over de mogelijkheden om hulp te krijgen van zo'n coach. Een deel van de wijkpopulatie zou hier namelijk wel gebruik van willen maken maar door de grote afstand tussen de jongeren en de hulpverleningsinstanties zijn ze niet op de hoogte van zo'n coachingstraject.

5. Het inzetten van positieve rolmodellen

Kinderen en jongeren worden door het inzetten van positieve rolmodellen gestimuleerd om zichzelf op een positieve manier te ontplooien. Ook gaan ze hierdoor inzien dat status en aanzien ook op een goede manier verkregen kunnen worden.

6. De signalerende rol van het consultatiebureau, basis- en middelbare scholen

Veel respondenten geven aan dat scholen een belangrijke rol spelen in een succesvolle preventieve aanpak. Over de manier waarop de scholen hun rol tot nu toe invullen, zijn de meningen onder de respondenten verdeeld. Een respondent zegt dat de veiligheidscoördinatoren van sommige scholen in goed contact staan met de politie. Dit contact is bij andere scholen daarentegen niet goed te noemen. Zowel de informatiepositie van de scholen zelf als de mate van contact met de politie is onvoldoende. Hiervoor worden twee redenen gegeven door respondenten: 1) de scholen zijn bang voor de ouders van de kinderen en 2) de scholen zijn bang voor imagoschade wanneer ze informatie delen met de politie, de politie hierdoor succes boekt en ouders hier hoogte van krijgen. Waar het voorgaande gaat over de rol van middelbare scholen, geeft een respondent aan dat

de meeste preventieve winst geboekt kan worden door in te zetten op de rol die basisscholen kunnen vervullen. De jongeren die het criminele circuit in worden gezogen, overkomt dit namelijk al voordat zij op de middelbare school te maken krijgen met de preventieve aanpak. Daarom is de respondent van mening dat preventieve maatregelen gericht op bewustwording en gedragsverandering al jonger, namelijk op de basisschool, gegeven moeten worden. Een andere respondent gaat zelfs nog een stap verder en vindt dat de preventieve aanpak al moet starten op het moment dat een moeder zwanger raakt. Vervolgens moet de gezinssituatie gemonitord worden, bijvoorbeeld op het consultatiebureau. Wanneer uit de monitoring blijkt dat een kind in een ongezonde thuissituatie opgroeit, moet gekeken worden naar manieren om het kind te helpen.

Wat betreft de *top-down* benadering zal de politie over voldoende informatie gaan beschikken om kopstukken repressief aan te pakken. De informatie zal namelijk leiden tot een zaak die naar het Openbaar Ministerie gaat en waarover de rechter een oordeel velt. Een respondent plakt hier de term *preventie met gezag* aan. Voor een effectieve repressieve aanpak is het wel van belang dat de rechter straffen uitdeelt conform de ernst van de strafbare feiten. Vaak gebeurt dit niet, wat leidt tot irritatie binnen de politieorganisatie. Het gevolg is dat kopstukken zich onaantastbaar wanen, ze zetten hun criminele activiteiten voort en dienen als negatieve rolmodellen voor jongeren die op hun beurt gestimuleerd worden om ook criminele activiteiten uit te gaan of blijven voeren. Een respondent formuleert de urgentie als volgt: *Als wij de grote jongens niet begrenzen, zijn zij magneten voor de jonge aanwas*. In het geval van passende straffen kunnen hulpverleningsorganisaties hier op inspringen door een alternatief aan te bieden: ofwel kiezen voor de opgelegde straf ofwel meewerken aan een traject om gedragsverandering teweeg te brengen ten gunste van strafvermindering.

De combinatie tussen de *bottom-up*- en *top-down*-benadering verstoort het criminele systeem en raakt niet alleen de kopstukken, maar ook de jongeren die lager in de hiërarchie staan. Bovendien verdienen de bedrijven die bewust worden opgericht ten gunste van het criminele netwerk ook de aandacht in de aanpak. Een respondent geeft aan dat deze aanpak er één van de lange adem is, maar dan brengt het wel structurele veranderingen teweeg.

2.4 Observatie in de buurt Poelenburg

Om te ervaren binnen welke context het onderzoek wordt uitgevoerd en om meer *feeling* te krijgen met de buurt, hebben twee onderzoekers een avonddienst meegedraaid met een wijkagent. De dienst startte met een briefing. In principe

wordt het politieteam tijdens een briefing op de hoogte gebracht van bijzonderheden die zich voorafgaand aan hun dienst hebben voorgedaan en wordt het politieteam meegegeven waar de prioriteiten liggen. Na de briefing verplaatst de wijkagent zich naar de buurt; daar vervult hij een vrije rol. Indien noodzakelijk wordt hij gekoppeld aan een melding en dient hij ter plaatse te komen en te handelen, maar de hoofdfunctie van de wijkagent is aanwezig zijn in de buurt. Al rijdende en te voet verplaatst hij zich door de buurt. Het viel op dat de politie met veel argwaan wordt bekeken in de buurt. Wanneer de inwoners de wijkagent of de politieauto zien, houden ze hem of de politieauto in de gaten.

In de buurt is de wijkagent het aanspreekpunt voor bewoners en monitort hij kwetsbaren en andere hulpbehoevenden, zoals een dakloze die in een zelf opgezette tent in de bosjes woont, een drugsverslaafde en iemand met een verzamelstoornis die alles bewaart wat hij kan bewaren. Ook gaat de wijkagent ambtshalve langs bij bekende overlastgevende locaties en locaties waarvan bekend is dat daar criminele activiteiten plaatsvinden. Het betreft onder andere afgelegen parkeerterreinen waar personen (op scooters en in auto's) samenkomen. Dat dergelijke controles tot iets kunnen leiden, blijkt uit een voorbeeld dat de wijkagent geeft. Hij is in het verleden namelijk al eens op een groep jongeren gestuit die zich op een parkeerterrein ophield. Uit angst dat de politie het vuurwapen zou vinden dat een van de jongeren in bezit had, had deze jongere het vuurwapen op het dak van een gebouw gegooid. De politie heeft het vuurwapen desalniettemin gevonden waarna alle jongeren hun DNA hebben moeten afstaan. Dit heeft tot een match geleid, waardoor één jongere is gestraft vanwege vuurwapenbezit.

Gedurende de verplaatsingen door de buurt scant de wijkagent continu wie zich in de buurt ophouden. Wanneer dit opvallende resultaten oplevert, legt hij dit vast in de systemen. Tevens kijkt de wijkagent continu wie afwijkend gedrag vertoont. Indien hier sprake van is, spreekt hij de betreffende persoon hierop aan. De wijkagent benadrukt dat kennis over de context van de buurt doorslaggevend is in het bepalen of er sprake is van afwijkend gedrag. Er wordt uitgelegd dat sommige gedragingen van individuen of groepen in deze buurt als normaal worden gezien, terwijl zij bijvoorbeeld staande gehouden zouden worden wanneer deze individuen of groepen soortgelijke gedragingen zouden vertonen in andere buurten. Een auto met daarin twee mannen die stapvoets door de buurt rijden terwijl zij met hun ramen open heel harde muziek luisteren, zet hij bijvoorbeeld niet stil langs de kant van de weg. Dit gedrag past immers bij wat er in de buurt gebeurt. Echter, wanneer de inzittenden soortgelijk gedrag vertonen in Het Gooi is de kans groter dat ze staande worden gehouden.

Door de buurt rijdend, valt ook de hoogbouw en armoedige uitstraling op. De woningen lijken van buiten ook niet altijd even goed onderhouden. Daarentegen staan er wel opmerkelijk veel duur uitziende auto's in de buurt. Het betreft met name de merken Audi en BMW, maar ook is bijvoorbeeld een Porsche gezien. Naast dat het volgens de wijkagent niet ondenkbaar is dat deze auto's betaald zijn met crimineel verdiend geld, is het hebben van dure of duur uitziende auto's ook onderdeel van de Turkse cultuur van de inwoners in de buurt. Op straat zie je vrijwel enkel personen die behoren tot etnische minderheidsgroepen waarvan het overgrote deel niet ouder is dan 25 jaar. Ook in de avond zijn er nog veel – op het oog – tieners op straat. De winkels en overige dienstverlenende ondernemingen in de buurt zijn ingesteld op de culturele achtergrond van de inwoners. Zo zijn er bijvoorbeeld meerdere Turkse supermarkten in de buurt gevestigd. Dit geeft de indruk dat de buurt een op zichzelf staande stad in de stad is en er geen tot nauwelijks binding is met de Nederlandse samenleving. Dit blijkt ook wanneer de wijkagent een bezoek brengt aan de moskee. In de moskee wordt namelijk geen Nederlands gesproken, maar Turks.

Gedurende het meedraaien met de wijkagent zijn er ook specifieke meldingen geweest waaraan de wijkagent wordt gekoppeld. De meldingen waren divers: *stalking*, poging suïcide en het gooien van vuurwerk door jongeren naar kinderen die door de buurt lopen vanwege Sint Maarten. Daarnaast viel het op dat een scooter buitensporig hard reed. Op het moment dat de wijkagent achter de scooter reed, keek de persoon die achterop zat achterom. Het gevolg was dat de scooter gas bijgaf en gevaarlijke manoeuvres uithaalde, in een poging om te vluchten. Dit is gelukt, mede omdat ze gebruik hebben gemaakt van fietspaden en andere, moeilijk met de auto toegankelijke, wegen. Tot slot zijn steekproefsgewijs bestelbusjes gecontroleerd, omdat bekend is dat bestelbusjes worden gebruikt om naast de doorgaande reguliere pakketten ook drugs te vervoeren. Het heeft niet geleid tot druggerelateerde zaken, maar wel blijkt uit de controle van één kenteken dat het voertuig voorkomt in drie opsporingsonderzoeken (SumMIT), waarvan eenmaal in een zaak omtrent harddrugs.

Wat betreft de aanpak van jongeren zegt de wijkagent dat er door de jaren heen veel is veranderd met betrekking tot de rol van de ouders. Indien een kind zich in het verleden misdroeg en de school de ouders hiervan op de hoogte bracht, zouden de ouders het kind ook aanspreken op zijn of haar gedrag. Volgens de wijkagent is hier geen sprake meer van. Ouders zijn brutaler geworden richting de politie en verwijten de politie dat zij in hun optreden op een verkeerde manier omgaan met hun kinderen. Ook geloven ze vaak niet dat hun kinderen doen wat de politie zegt en vervullen ze in die zin niet de pedagogische rol die zij zouden

moeten vervullen. Deze houding van ouders komt mede doordat de inwoners in de buurt vervreemd zijn van de Nederlandse samenleving en in meer of mindere mate anti-overheidsgevoelens hebben. Het heeft tot gevolg dat de kinderen en jongeren onvoldoende gecorrigeerd worden. Tot slot geeft de wijkagent aan dat een goede ketensamenwerking fundamenteel is voor een effectieve aanpak, maar dat deze samenwerking tekort schiet. Hij geeft het voorbeeld over een moeder die onlangs in detentie heeft gezeten, terwijl haar dochter in een korte tijd meerdere strafbare feiten heeft gepleegd. In plaats van twee losstaande aanpakken zouden de partijen binnen de keten de krachten moeten bundelen om de moeder en dochter samen zo goed mogelijk te helpen. Onderdeel van de keten zijn de scholen. De wijkagent geeft aan goed contact te hebben met de coördinatoren op de scholen waardoor de kennis over wat er op de scholen gebeurt voldoende is. Echter, de wijkagent merkt ook dat het doorpakken hierop moeilijk is omdat de scholen bang zijn voor imago schade en de problemen die er spelen het liefst onder de radar houden.

Eindnoten

1. Van der Laan, Beerthuizen & Goudriaan, 2017; Van der Laan & Beerthuizen, 2018; De Waard, Van der Laan & Scheepmaker, 2017; Van der Laan, Pleysier & Weerman, 2020; Van der Laan, Beerthuizen en Boot, 2021; Weijers, Ferwerda & Roks, 2021a en Boschman et al., 2022.
2. Ferwerda & Van Ham, 2017.
3. Van der Laan, Pleysier & Weerman, 2020.
4. Berkeley & Van Uden, 2009; Vollaard, Versteegh & Van den Brakel, 2009; Bervoets, Ferwerda, Bremmers, Keijzer & Appelman, 2013; Van der Laan, et. al, 2018; Ferwerda, 2019; De Waard, 2019 en Svensson & Oberwittler, 2021.
5. Weerman, 2017; Berghuis & De Waard, 2017; De Jong, 2018 en Snippe, De Muinck, Kamperman & Pieper, 2021.
6. Skogan & Frydl, 2004.
7. Versteegh, Van der Plas & Nieuwstraten, 2011; Braga & Weisburd, 2012 en Peeters & van Dongen, 2022.
8. Van Burik, Hoogeveen, De Jong & Vogelvang, 2013.
9. Peeters & Van Dongen, 2022.
10. 1995 en 2017.
11. Onder andere Geenen, 2010; Weijers, 2018; Blokland & De Kruijff, 2020 en Van Koppen, 2021.
12. Sampson & Laub, 1995 en 2005; Farrington, Kazemian & Piquero, 2018 en Krohn et al., 2019.
13. Bersani & Eggleston Doherty, 2018; Copp, Giordano & Longmore, 2019 en Fox, 2022.
14. Maruna 2001; McNeill 2006 en Wigzell, 2021.
15. 2019.
16. Crone, 2018; Dünkler, Geng, Passow & Sakalauskas, 2020.
17. 2018 en 2020.

18. Lenkens, van Lenthe, Schenk, Magnée, Sentse, Severiens, Engbersen & Nagelhout, 2019 en De Boer, Ferwerda & Kuppens, 2022.
19. 2010.
20. 2008.
21. Ferwerda, Jakobs & Beke, 1996; Beerthuisen, Leijsen & Van der Laan, 2019; Farrington, 2020 en Servaas, Weerman & Fischer, 2021.
22. Ferwerda, Beke & Bervoets, 2013 en Basto-Pereira & Farrington, 2022.
23. Ferwerda, Beke & Bervoets, 2017, Peeters & Van Dongen, 2022.
24. Ferwerda, Wolsink & Van Leiden, 2020.
25. Ferwerda, Beke & Bervoets, 2013; Weijers & Van Drie, 2014; Bervoets & van Wijk, 2016; Van Grinsven & Verwest, 2017; Ferwerda, Beke & Bervoets, 2017; Van Koppen, Van der Geest & Kleemans, 2017; Weijers, 2018; Fuller, Morgan & Brown, 2019; Campedelli, Calderoni, Comunale & Meneghini, 2020 en Piersma, Kros & Beijersbergen, 2021.
26. Weijers, Ferwerda & Roks, 2021b.
27. Weijers, Ferwerda & Roks, 2021a.
28. Abozyid (2020); De Jonge (2022); Gemeente Zaanstad (2017); Gemeente Zaanstad (z.d.).
29. Alle Cijfers, z.d. a.
30. Deze data zijn het meest recent.
31. Gemeente Zaanstad (2022).
32. Inwoners met als herkomst één van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika of Oceanië, Indonesië of Japan.
33. Alle Cijfers, z.d. a.
34. Alle Cijfers, z.d. b.
35. Gemeente Zaanstad (2022).
36. Gemeente Zaanstad (2022).
37. Gemeente Zaanstad (2022).
38. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2020).
39. Gemeente Zaanstad (z.d.).
40. Gemeente Zaanstad (2022).
41. Gemeente Zaanstad (2022).
42. Blik op Hulp, 3 februari 2017; CCV, z.d.; Human, 27 januari 2020; Van Bommel, Leito & Noteboom (2022); Woittiez, Eggink & Ras (2019); Zorginstituut Nederland (2022).
43. De Volkskrant, 16 juni 2020; Gemeente Zaanstad (z.d.).
44. We zijn zo compleet mogelijk tenzij te herleidbaar is welke exacte locatie wordt bedoeld. In dat geval zijn de locaties geanonimiseerd.
45. In wetenschappelijk onderzoek worden al deze typen bedrijven aangeduid als kwetsbare branches voor het uitvoeren van georganiseerde ondermijnende criminaliteit.
46. Gemeente Zaanstad (z.d.).
47. Aanpak 075 is een persoonsgerichte aanpak die zich richt op jongeren, in de leeftijd van 12 tot en met 23 jaar, die delicten pleegden of hiervan verdacht zijn. Het gaat dan om tenminste 1 High Impact Crime (HIC-delict).
48. De Aanpak 075 is onderhevig aan doorontwikkeling hetgeen vermoedelijk in q1 2023 zal leiden tot het aanpassen van de criteria, zoals het verhogen van de leeftijd van 23 naar 27 jaar.
49. De Volkskrant, 16 juni 2020.

3

De netwerkanalyse

In dit hoofdstuk staan de geanonimiseerde resultaten van de analyse van het *limited* netwerk centraal. Eerst wordt een korte introductie gegeven van de gehanteerde dadertyperingen die in de analyse worden gebruikt. Daarna volgt een paragraaf over de subjecten die buiten het *limited* netwerk vallen maar toch interessant zijn om in kaart te brengen: de *next generation*. Het hoofdstuk besluit met het beeld zoals dat uit de analyse van het netwerk in Poelenburg en Peldersveld naar voren komt.

3.1 Over carrières, rekrutering, categorieën plegers en clusters

Werven van nieuwe aanwas is onderdeel van het doorcriminaliseren van criminele jeugd.¹ Hiermee wordt een criminele carrière bedoeld die van kwaad tot erger gaat, zoals van drugsrunner naar spil in een dealernetwerk. Op basis van empirisch onderzoek in een aantal gemeenten worden vijf typen daders binnen criminele netwerken onderscheiden: de criminele *locals*, de jonge aanwas, de *rising stars*, de harde kern en de *facilitators*.² Datzelfde onderscheid hanteren we voor de analyse in dit rapport.

Om te bepalen wie tot welk type dader behoort, zijn de leeftijd en de actieradius doorslaggevend.³ De antecedenten en de positie in het netwerk kleuren de typen nader in. De criminele *locals* hebben een beperkte actieradius en zijn vaak oudere, lokale veelplegers. De harde kern bestaat uit beroepscriminelen met een stevige verzameling antecedenten én een grote actieradius. Zij zijn vaak boven-lokaal (en zelfs internationaal) actief. Vanuit lokaal en regionaal veiligheidsperspectief zijn de *rising stars* mogelijk het meest interessant. Het gaat daarbij, kort gezegd, om het lokale aanstormende criminele talent. De kans lijkt groot dat de leden van deze groep zich zullen doorontwikkelen richting de harde kern. Deze

groep is nog redelijk zichtbaar in het publieke domein, maar naarmate de tijd verstrijkt, wordt de groep steeds minder zichtbaar. Dan de jonge aanwas: dat zijn jongeren die door professionals worden gezien als risicogroep en zich veelal schuldig maken aan overlast, maar ook incidenteel aan ernstige delicten zoals bedreigingen, intimidatie, woninginbraak, straatroof en overvallen. Het betreft daarbij onder meer ‘territoriaal geweld’.⁴ Deze jongens – want dat zijn het vooral – claimen een straat of buurt als ‘domein’, voelen zich heer en meester in de buurt en intimideren of bedreigen bewoners die zich hierbij niet neer wensen te leggen. Een wat aparte categorie zijn de *facilitators*. Zij verlenen hand- en spandiensten aan personen uit het criminele circuit, zoals helers, vaders uit criminele families en katvangers. Vaak gaat het daarbij al lang niet meer om jeugdige criminelen.

Hoe dan ook spelen netwerken een cruciale rol bij het doorcriminaliseren. Overigens wordt in de onderzoeksliteratuur strikt genomen een onderscheid gemaakt tussen netwerken en samenwerkingsverbanden.⁵ Samenwerkingsverbanden – wij noemen dat clusters – worden gezien als het meest concrete niveau van netwerken. Een netwerk kan strikt genomen uit meerdere clusters bestaan die niet altijd van elkaar weten dat zij opereren in hetzelfde (overkoepelende) netwerk.⁶ Dat komt ook omdat het etiket netwerk vaak door een criminoloog of politie-analist van buitenaf op een groep samenplegers wordt geplakt.⁷ De personen in kwestie kunnen hun verband en ook de grootte van hun netwerk heel anders inschatten. Het gaat hoe dan ook om sociale en criminele verbanden die bestaan uit personen en relaties tussen personen.⁸ In dit onderzoek gebruiken we de termen jonge aanwas, criminele *locals*, harde kern, *rising stars* en *facilitators*, het netwerk en de clusters.

3.1.1 Het netwerk en de clusters

In hoofdstuk 1 is aangegeven hoe in een aantal analysestappen het *limited* netwerk van 202 personen tot stand is gekomen. Dit totale netwerk bestaat uit diverse subnetwerken die we clusters noemen. Om tot clusters te komen, is gebruik gemaakt van de ‘Modularity Class’.⁹ Modulariteit is een methode om de structuur van netwerken te bepalen. Het is ontworpen om de sterkte van de opdeling van een netwerk in clusters te meten. Netwerken met een hoge modulariteit hebben dichte verbindingen tussen de knooppunten binnen clusters, maar schaarse verbindingen tussen knooppunten uit verschillende clusters. Modulariteit wordt vaak gebruikt in optimalisatiemethoden voor het detecteren van gemeenschapsstructuren in netwerken. De methode bestaat uit twee fasen. Ten eerste zoekt het naar ‘kleine’ gemeenschappen door de modulariteit op een lokale manier te optimaliseren. Vervolgens verzamelt het knooppunten van dezelfde gemeenschap en

bouwt het een nieuw netwerk op waarvan de knooppunten de gemeenschappen zijn. Deze stappen worden iteratief herhaald totdat een maximale modulariteit is bereikt.

Actieradius

In eerder onderzoek naar de kenmerken, achtergronden en ontwikkelingen van problematische jeugdgroepen werd geconstateerd dat jeugdgroepen en hun leden die zich schuldig maken aan hinderlijk gedrag vooral wijkgebonden zijn. Groepen die overlast veroorzaken, zijn in hun gedrag wijkoverstijgend terwijl criminele jeugdgroepen de grootste actieradius hebben en ook regionaal en landelijk opereren.¹⁰ Naarmate de actieradius toeneemt, trekken de groepen zich terug uit het publieke domein, maken zij zich minder schuldig aan zichtbare overlast en gaan ze zich meer toeleggen op criminaliteit. Criminele jeugdgroepen verdwijnen in dit ontwikkelingsstadium langzaam maar zeker uit het straatbeeld en ontwikkelen zich tot bovenlokale criminele netwerken. Politie, justitie en andere veiligheidspartners verliezen het zicht op deze groepen, omdat het politiek toezicht vooral wijkgericht georganiseerd is. Regelmatig wordt dan ten onrechte gesuggereerd dat 'het probleem is opgelost', waarop de aandacht wordt verlegd naar een nieuwe jeugdgroep die (wel) in beeld is.¹¹

3.1.2 Van jonge aanwas tot harde kern

Voor de criminele classificatie – jonge aanwas, *rising stars*, criminele *locals*, harde kern en *facilitators* – gebruiken we de actieradius per persoon en de leeftijd.¹² Dat gaat als volgt:

- Per strafbaar feit wordt op basis van de berekende afstand tussen woon- en pleegplaats de actieradius bepaald. De actieradius kent drie categorieën: lokaal, regionaal en landelijk. Indien de afstand tussen de woon- en pleegplaats 0-5 km betreft, krijgt het de categorie 'lokaal'. Is de afstand tussen de 5 en de 30 km dan krijgt het de categorie 'regionaal' en is de afstand groter of gelijk aan 30 km krijgt het de categorie 'landelijk';
- Naast dat per strafbaar feit de actieradius wordt berekend, wordt deze ook per persoon bepaald. Per persoon wordt bepaald hoeveel procent van alle, door de persoon gepleegde strafbare feiten lokaal, regionaal of landelijk hebben plaatsgevonden. Daarnaast kan het ook voorkomen dat de woon- of pleegplaats onbekend is. Indien 70 procent of meer van alle strafbare

- feiten lokaal zijn gepleegd krijgt de persoon het label ‘lokaal’. Bij 70 procent of meer regionaal krijgt de persoon het label ‘regionaal’ en bij 70 procent of meer landelijk krijgt de persoon het label ‘landelijk’. Bij 70 procent of meer onbekend krijgt de persoon het label ‘onbekend’. Vervolgens ontstaat er ook een overige categorie, namelijk wanneer geen van bovenstaande logica op gaat. Indien bijvoorbeeld een persoon een verhouding heeft van 60 procent lokaal, 20 procent regionaal en 20 procent landelijk of zelfs meer evenredig verveeld in 33, 33 en 34 procent dan krijgt de persoon het label ‘diffuus’;
- Aan de hand van de actieradius per persoon en de leeftijd wordt de criminele classificatie per persoon bepaald. Dat wordt gedaan op basis van systeem informatie bij de politie. De classificatie vindt plaats volgens de matrix in tabel 3.1.

Tabel 3.1 – Criminele classificatie op basis van leeftijd en actieradius

Leeftijd	Actieradius				
	Lokaal	Regionaal	Landelijk	Diffuus	Onbekend
Tot 18	Jonge aanwas	Rising stars	Harde kern	X	X
18 tot en met 21	Rising stars	Rising stars	Harde kern	Rising stars	X
22 tot en met 29	Criminele ‘locals’	Harde kern	Harde kern	Harde kern	X
30 tot en met 39	Criminele ‘locals’	Criminele ‘locals’	Harde kern	Criminele ‘locals’	X
40 en ouder	Facilitator	Facilitator	Harde kern	Criminele ‘locals’	X

Het kan voorkomen dat er op basis van de beschikbare informatie in de politie-systemen geen duidelijke classificatie gemaakt kan worden. Deze worden in de matrix aangegeven met een X.

3.2 Eerste opbrengst: next generation

De stap van het *extended* naar het *limited* netwerk betekent dat er 3.325 subjecten buiten de analyse zijn gevallen (de ‘afvallers’). Van de 3.325 subjecten betreft

het 154 jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar die meer dan drie politieregistraties hebben. Deze jongeren zijn te typeren als de *next generation*, omdat ze deel uitmaken van een *extended* netwerk waarin subjecten staan geregistreerd voor verschillende vormen van (ernstige) criminaliteit. Deze personen voldoen echter niet aan de vereiste om in het *limited* netwerk te worden opgenomen. Ze hebben namelijk ofwel onvoldoende politieregistraties (minstens tien, waarvan drie als verdachte), ofwel valt het subject buiten het *limited* netwerk omdat het subject geen (of te weinig) gezamenlijke registraties met andere personen in het *limited* netwerk heeft.

Van de 154 jongeren woont ruim een derde (38%) in de gemeente Zaanstad, waarvan elf subjecten in de buurt Poelenburg en twee subjecten in de buurt Peldersveld. Andere buurten die regelmatig als woonbuurt van de *next generation* terugkomen, zijn Hoornseveld (n=6), Bomenbuurt (n=5) en Parkrijk (n=5). Andere gemeenten waar personen – die deel uitmaken van de *next generation* – woonachtig zijn, zijn Amsterdam (n=10), Haarlemmermeer (n=10), Hoorn (n=10), Den Helder (n=9) en Haarlem (n=9). Dit zijn allemaal gemeenten in de provincie Noord-Holland. De *next generation* heeft in totaal 1.738 politieregistraties en staat veelal als betrokkene (63%) in de mutaties geregistreerd. In de afgelopen drie jaar heeft deze groep jongeren gemiddeld 7,1 registraties als betrokkene en 4,2 registraties in de rol van verdachte. Deze gemiddelden liggen ruim beneden de gemiddelden die in het *limited* netwerk worden gevonden (zie volgende paragraaf). Tabel 3.2 presenteert in welke incidentcategorieën de registraties van de *next generation* gezocht moeten worden. Naast de overige incidenten – voornamelijk algemene mutaties, verdachte situaties en afhandelingen van overige incidenten – komt de *next generation* met name voor vanwege vernielingen en incidenten tegen de openbare orde en geweldsincidenten.

Tabel 3.2 – Politieregistraties van de *next generation* naar incidentcategorie (n=1.738)

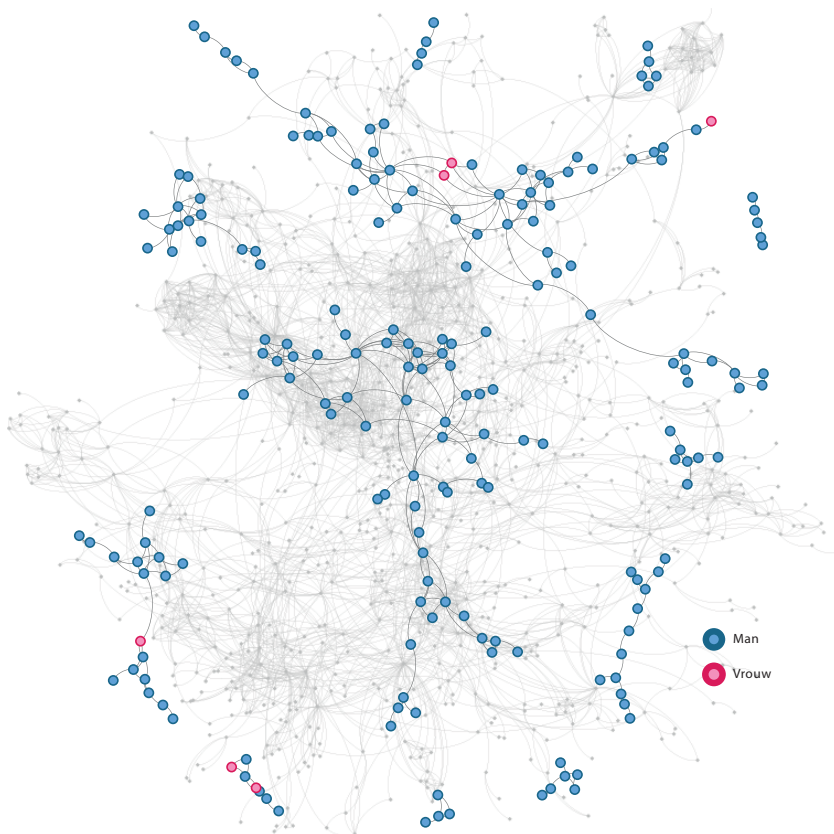
Incidentcategorie	n	%
Vermogensincidenten	246	14%
Vernielingen en incidenten tegen de openbare orde	498	29%
Geweldsincidenten	396	23%
Seksuele incidenten	14	1%
Verkeersincidenten	96	6%
Drugsincidenten	17	1%

Incidentcategorie	n	%
Wapenincidenten	33	2%
Overige incidenten	438	25%
Totaal	1.738	100%

3.3 Het netwerk: een eerste beschrijving

Zoals eerder benoemd bestaat het *limited* netwerk uit 202 subjecten. Dit netwerk bestaat voor 97 procent uit mannen (n=196). Dit betekent dat in totaal zes vrouwen in het netwerk zitten (zie figuur 3.1).

Figuur 3.1 – Limited netwerk naar geslacht (n=202)

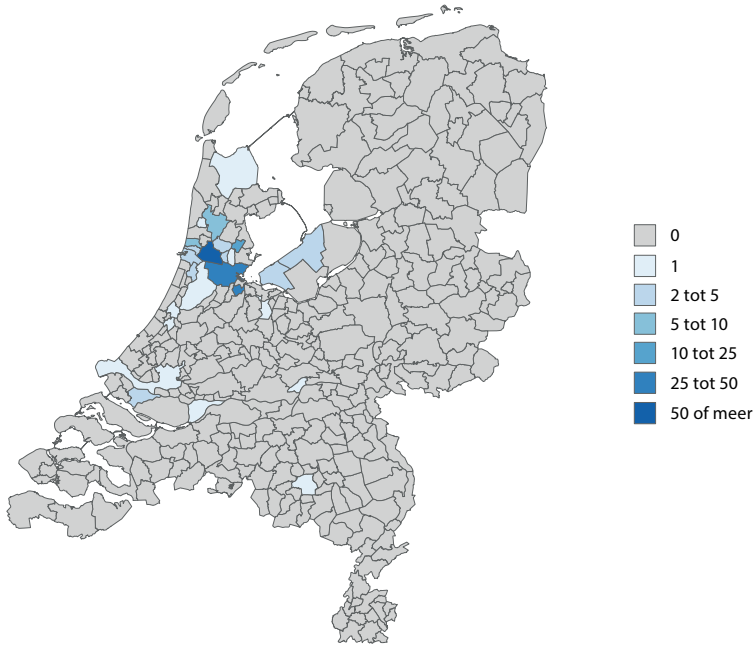
De gemiddelde leeftijd van deze 202 personen is 22,4 jaar, waarbij het jongste subject 14 jaar oud is en het oudste subject 53 jaar. Ruim de helft van de subjecten is tussen de 18 en 25 jaar (zie tabel 3.3).

Tabel 3.3 – Leeftijdscategorieën van de subjecten in het *limited* netwerk (n=202)

Leeftijd	n	%
Tot 18 jaar	36	18%
18 tot 25 jaar	113	56%
25 tot 35 jaar	40	20%
35 tot 45 jaar	9	4%
45 jaar of ouder	4	2%
Totaal	202	100%

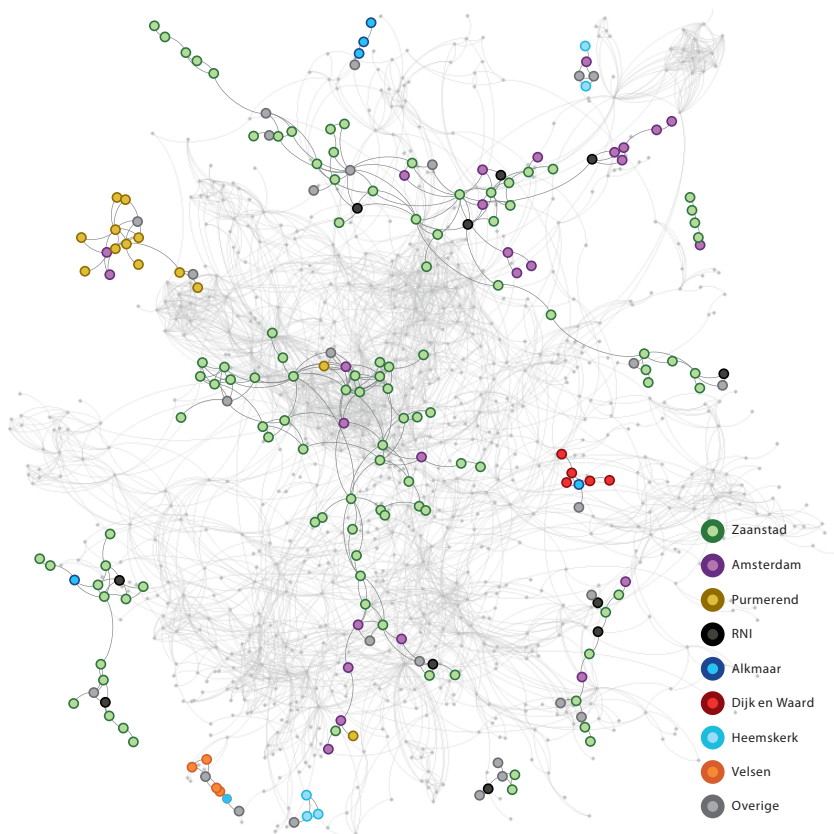
Als we kijken naar de woongemeente van de subjecten in het *limited* netwerk (zie figuur 3.2), zien we dat de meesten in de gemeente Zaanstad wonen (52%). Na de gemeente Zaanstad wonen de meeste subjecten in de gemeente Amsterdam (13%), gevolgd door de gemeenten Purmerend, Alkmaar, Dijk en Waard en Heemskerk. Zes subjecten wonen in de provincie Zuid-Holland – in de gemeenten Rotterdam, Leiden, Nissewaard, Dordrecht en Teylingen – en vijf subjecten wonen in de provincie Flevoland in de gemeenten Almere en Lelystad. Van de 202 subjecten in het *limited* netwerk is van elf subjecten geen gemeente geregistreerd. Deze subjecten staan als Registratie Niet-ingezetene (RNI)¹³ geregistreerd.

Figuur 3.2 – Woongemeente van de subjecten in het *limited network* (n=191)

Figuur 3.3 presenteert het geclusterde *limited network* met als kleur de woongemeente van de subjecten. Hieruit blijkt dat in ieder cluster één woongemeente dominant is, maar dat de subjecten die woonachtig zijn in de dominante woongemeente ook connecties hebben met subjecten uit andere woongemeenten.

Figuur 3.3 – Limited netwerk naar woongemeente (n=202)

In de afgelopen drie jaar komen de leden van het netwerk in 5.859 politieregistraties voor als betrokkene of verdachte bij incidenten (overtredingen, misdrijven of aandachtsvestigingen). Dit zijn gemiddeld 29 incidenten per persoon, waarvan gemiddeld 19,5 keer als betrokkene en 9,5 keer als verdachte. Tabel 3.4 presenteert de aard en omvang van de door de politie geregistreerde incidenten.

Tabel 3.4 – Aard en omvang van de incidenten van de subjecten in het limited netwerk (n=5.859)

Incidentcategorie	n	%
Vermogensincidenten	534	9%
Vernielingen en incidenten tegen de openbare orde	1345	23%
Geweldsincidenten	1022	17%

Incidentcategorie	n	%
Seksuele incidenten	3	0%
Verkeersincidenten	684	12%
Drugsincidenten	133	2%
Wapenincidenten	83	1%
Overige incidenten	2055	35%
Totaal	5.859	100%

In tabel 3.4 is het volgende te zien:

- Ruim een derde van de politieregistraties betreft overige incidenten. Het gaat dan voornamelijk om verdachte situaties (44%) en algemene mutaties (33%) die door de politie worden geregistreerd. Daarnaast zijn er in de afgelopen drie jaar 79 registraties van sociale wijkproblematiek geregistreerd.
- Vernielingen en incidenten tegen de openbare orde staan op de tweede plaats. Daarbinnen vallen vooral de meldingen van jeugdoverlast, overlast in verband met drugs of alcohol, overlast van verwarde of overspannen personen en het overtreden van de avondklok.
- Op de derde plaats staan geweldsincidenten. In ruim de helft van de gevallen (55%) gaat het om ruzies (zonder vervolg). Andere geweldsincidenten die regelmatig voorkomen zijn eenvoudige mishandeling (11%) en bedreiging (11%).
- Wat betreft verkeersincidenten gaat het voornamelijk om overige verkeerszaken, rijden zonder rijbewijs en rijden onder invloed van drugs of geneesmiddelen al dan niet in combinatie met alcohol.
- Bijna een tiende van de registraties betreft vermogensincidenten (9%). Het gaat hierbij vooral om heling, straatroof en winkeldiefstal.
- De 202 subjecten hebben in de afgelopen drie jaar 133 registraties voor drugsincidenten. In ruim de helft van de gevallen gaat het om het in bezit hebben van soft- of harddrugs (56%). Er zijn 22 registraties van handel in harddrugs (lijst I).
- Incidenten in het kader van de Wet Wapens en Munitie (1%) betreffen vooral het in bezit hebben van (vuur)wapens.

In bijlage 2 is per incidentcategorie een top vijf van de meest voorkomende incidenten gepresenteerd.

Veel verhalen, weinig verbalen

Het relatief lage percentage drugsincidenten roept wellicht vraagtekens op. De systeem informatie wijst namelijk in een andere richting dan wat uit de gesprekken met professionals kwam. Die gaan – zoals we in hoofdstuk 2 hebben opgetekend – vooral in de richting dat de drugscriminaliteit wordt gerund door drie families en dat voor jongeren in Poelenburg en Peldersveld de drugscriminaliteit niet alleen lonkt, maar dat ze daar ook al bij betrokken zijn. Met betrekking tot drugscriminaliteit is er dus een discrepantie tussen verhalen en verbalen. Dit is op zich logisch want er is sprake van een slachtofferloos misdrijf c.q. een haalzaak. De burger doet nauwelijks aangifte waardoor de cijfers vooral bepaald worden door de prioriteit en capaciteit bij de politie. Complicerende factor daarbij is dat het doen van drugsgerelateerde aanhoudingen lastig is vanwege de werkwijze die de dadergroepen hanteren.

3.4 Dadertyperingen binnen het netwerk

Binnen het *limited* netwerk worden subjecten ingedeeld in verschillende dadertyperingen. Door personen in te delen in verschillende dadertyperingen kan het netwerk worden geduid. Daarnaast kan de indeling worden gebruikt als inbreng voor de aanpak van de subjecten. Subjecten worden ingedeeld in een dadertype op basis van leeftijd, actieradius en het criminaliteitsprofiel (zie tabel 3.1). Tabel 3.5 presenteert de dadertyperingen van de 202 personen in het *limited* netwerk. De dadertyperingen *rising stars* en harde kern komen het meest voor, terwijl *facilitators* en X het minst voorkomen. Zoals in paragraaf 3.2 al is beschreven, schuren 154 jongeren van 12 tot 18 jaar (de *next generation*) tegen dit *limited* netwerk aan. Ze maken onderdeel uit van het *extended* netwerk maar voldoen nog niet aan de vereisten om opgenomen te worden in het *limited* netwerk.

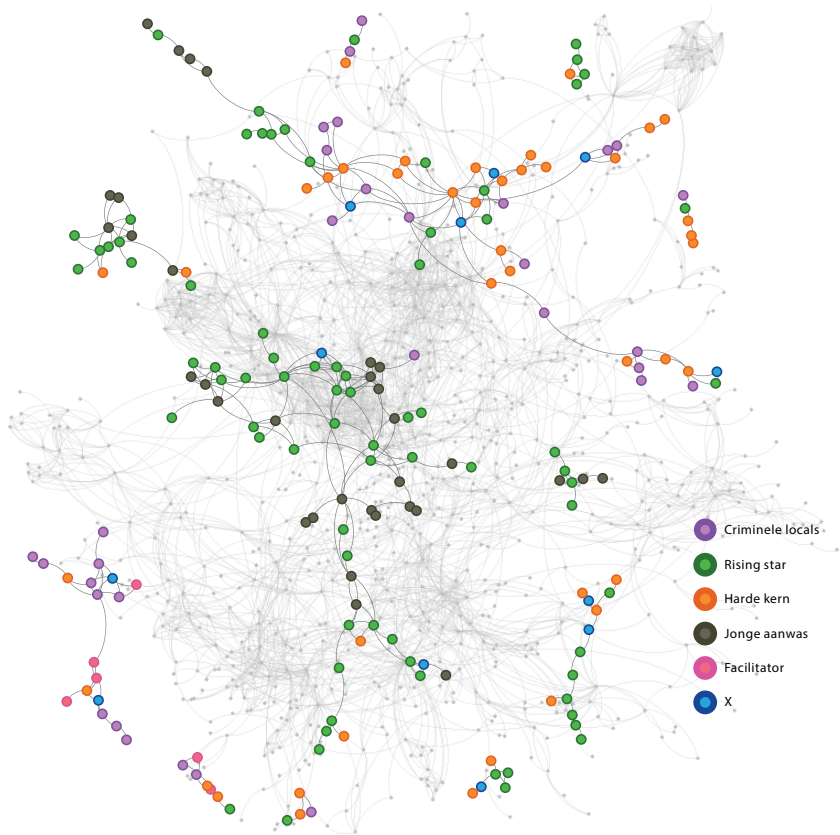
Tabel 3.5 – Dadertyperingen van de subjecten in het *limited* netwerk (n=202)

Dadertyperingen	n	%
Criminele local	32	16%
Facilitator	6	3%
Harde kern	42	21%
Jonge aanwas	33	16%

Dadertyperingen	n	%
Rising stars	77	38%
X	12	6%
Totaal	202	100%

In het netwerk (figuur 3.4) is te zien dat de dadertyperingen op allerlei manieren met elkaar in verbinding staan. Na figuur 3.4 gaan we nader in op de dadertyperingen.

Figuur 3.4 – Limited network naar dadertyperingen (n=202)

3.4.1 Harde kern

Van de personen in het netwerk behoren er 42 tot de zogenoemde harde kern. Ze zijn vooral regionaal en landelijk crimineel actief. De gemiddelde leeftijd van deze personen is 24 jaar en in deze groep zitten 38 mannen en 4 vrouwen. In de afgelopen drie jaar zijn ze betrokken bij 1.449 door de politie geregistreeerde incidenten en dat is een gemiddelde van 34,5 incidenten per persoon. Deze groep heeft een breed criminaliteitspatroon: van geweldsincidenten tot vernielingen en incidenten tegen de openbare orde. Twaalf van de harde kernen (29%) wonen in de gemeente Zaanstad, waarvan drie subjecten in Poelenburg en één subject in Peldersveld wonen. Verder wonen 12 van de 30 harde kernen die buiten de gemeente Zaanstad wonen in de gemeente Amsterdam.

3.4.2 *Rising stars*

Het netwerk telt 77 *rising stars* en bestaat enkel uit mannen. De gemiddelde leeftijd van deze groep is 19,1 jaar. Dit is illustratief voor de beschrijving die deze groep typeert, namelijk die van aanstormend crimineel talent. Deze jongens zijn carrière aan het maken in de misdaad en hebben of zoeken aansluiting bij de harde kern. De leden van deze groep bevinden zich vaak in een overgangsfase. Aan de ene kant zijn ze (als groep) nog zichtbaar op straat en veroorzaken ze de nodige overlast, maar dan vaak in de rol van regisseur. Dat strategische gedrag is aan de andere kant een teken van een omslag, want hun criminele activiteiten worden voor hen belangrijker. Aandacht van de politie is niet gewenst en dat is een reden om uit het publieke domein te verdwijnen en 'ondergronds' c.q. 'bovenlokaal' te gaan. Ze zijn vanwege hun gedrag en rijzende positie te typeren als negatieve rolmodellen voor de jonge aanwas en de daarop volgende generatie. Vanuit lokaal en regionaal veiligheidsperspectief zijn de *rising stars* dan ook zeer interessant, maar tot nu toe vaak nog een vergeten groep. Ze zijn te 'groot voor de wijk(agent) en nog te klein voor de recherche'.¹⁴ Het criminaliteitspatroon van de *rising stars* in dit netwerk typeert zich door geweldsincidenten, vernielingen en incidenten tegen de openbare orde, vermogensincidenten en verkeersincidenten. Het gaat dan onder andere om politieregistraties voor meldingen van jeugdoverlast en ruzies (zonder vervolg). Per persoon zijn ze in de afgelopen drie jaar betrokken geweest bij gemiddeld 27 incidenten. Ruim de helft (53%) van de *rising stars* is woonachtig in Zaanstad waarvan zeven subjecten woonachtig zijn in de buurten Poelenburg of Peldersveld.

3.4.3 Criminele *locals*

De criminele *locals* opereren vooral lokaal, lopen mee en voeren klusjes uit. Ze hebben niet de stap gezet naar regionale en bovenlokale misdaadpraktijken. In deze groep bevinden zich 32 personen (1 vrouw en 31 mannen). De gemiddelde leeftijd van de groep is 28,6 jaar. Ze houden zich vooral bezig met vernielingen en incidenten tegen de openbare orde, geweldsincidenten en verkeersincidenten. Voor deze typering zijn relatief veel registraties voor overlast in verband met alcohol of drugs. Ze waren in de afgelopen drie jaar per persoon gemiddeld betrokken bij 1.036 door de politie geregistreerde incidenten. Van deze groep woont 75 procent in Zaanstad. Vier personen wonen in de buurt Poelenburg en vier personen in Peldersveld.

3.4.4 Jonge aanwas

In het netwerk zitten 33 jongeren – enkel mannen – met een gemiddelde leeftijd van 16,4 jaar die we typeren als jonge aanwas. De jongeren zijn tussen de 14 en 17 jaar oud. Zij vormen een risicogroep voor het starten van een criminele carrière. Ze claimen een plek of plekken in de buurt als ‘domein’ en voelen zich de baas. Ze zijn regelmatig betrokken bij vernielingen en incidenten tegen de openbare orde (voornamelijk meldingen van jeugdoverlast), geweldsincidenten en verkeersincidenten. Ook maakt deze risicogroep zich regelmatig schuldig aan vermogensincidenten en dan met name heling en winkeldiefstal. In de afgelopen drie jaar zijn ze betrokken bij 879 door de politie geregistreerde incidenten en dat is een gemiddelde van 26,6 incidenten per persoon. Bijna driekwart van de jonge aanwas (73%) woont in Zaanstad, waarvan zeven subjecten in Poelenburg of Peldersveld.

3.4.5 *Facilitators*

De vijf mannen en enkele vrouw die in de categorie *facilitators* vallen, verlenen hoogstwaarschijnlijk hand- en spandiensten aan personen in het criminele netwerk. Denk aan de rol van katvanger of het regelen van zaken en spullen. De gemiddelde leeftijd van deze groep is in vergelijking met de gemiddelde leeftijden van de andere groepen relatief hoog, namelijk 47,8 jaar. In de afgelopen drie jaar zijn ze gemiddeld per persoon betrokken geweest bij 26 incidenten en dat betreft vooral vernielingen en incidenten tegen de openbare orde, geweldsincidenten en vermogensincidenten. Incidenten die kenmerkend zijn voor deze dadertypering zijn ruzies (zonder vervolg), overlast in verband met alcohol of drugs, sociale wijkproblematiek, winkeldiefstal en overlast door verward of overspannen persoon. Gezien de aard van deze incidenten – en gelet op de beschrijving van de

verschillende dadertyperingen – ligt het voor de hand om een aantal van deze subjecten als criminele *locals* te beschouwen. Van de zes *facilitators* wonen er vier in de gemeente Zaanstad en twee buiten de gemeente Zaanstad. Er wonen geen subjecten in de buurten Poelenburg of Peldersveld.

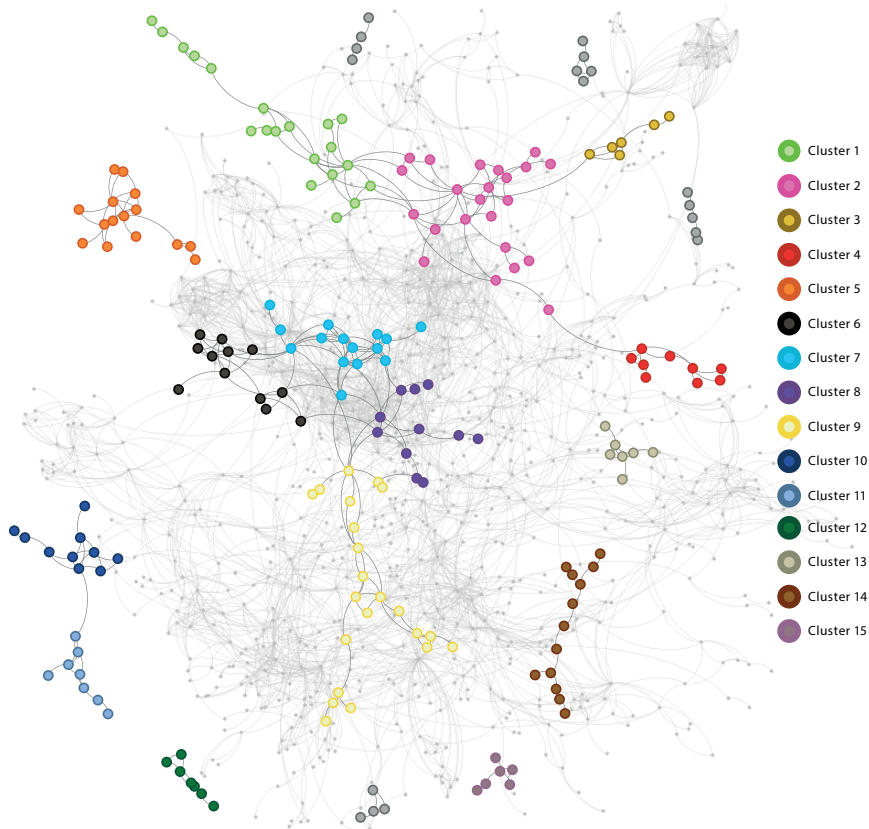
3.4.6 X

De laatste categorie personen zijn de X-subjecten. Dit zijn personen die zich wel in het criminele netwerk bevinden, maar niet aan een van de bovengenoemde categorieën gekoppeld kunnen worden. Het gaat om twaalf mannen met een gemiddelde leeftijd van 24,8 jaar. Gemiddeld zijn ze in de afgelopen drie jaar betrokken geweest bij 24 incidenten. Binnen deze categorie houden de subjecten zich bezig met vernielingen en incidenten tegen de openbare orde, verkeers-, gewelds- en vermogensincidenten. Ruim een derde van de registraties (39%) betreft overige incidenten, zoals verdachte situaties en algemene mutaties. De personen die als X worden getypeerd, wonen alle twaalf buiten de gemeente Zaanstad.

3.5 De clusters binnen het netwerk

In het netwerk onderscheiden we op basis van de analyse diverse clusters. Clusters zijn te zien als kleine gemeenschappen of subnetwerken met eigen kenmerken binnen het grote netwerk. Clusters kunnen via een of enkele sleutelpersonen weer aan andere clusters gekoppeld zijn zodat er sprake kan zijn van samenwerking en beïnvloeding. In het *limited* netwerk worden in totaal negentien clusters onderscheiden. Er zijn vijftien clusters die uit meer dan vijf subjecten bestaan, welke in figuur 3,5 met een kleur worden aangeduid. In het vervolg van deze paragraaf zullen relevante kenmerken van een aantal clusters getypeerd worden, om op die manier een beeld te geven van de clusters in het *limited* netwerk.

Figuur 3.5 – De clusters binnen het limited network (n=202)

In de clusters die worden beschreven, zitten minimaal drie Zaanse subjecten die jonger zijn dan 18 jaar. De clusters 1, 5, 6, 7 en 9 voldoen aan deze eis. Naast deze vijf clusters worden ook de drie grootste clusters binnen het netwerk geselecteerd. Dit zijn de clusters 1, 2 en 9. De clusters 1 en 9 zijn al geselecteerd omdat in deze clusters minimaal drie Zaanse subjecten zitten die jonger zijn dan 18 jaar. Het derde grootste cluster dat aan de selectie wordt toegevoegd, is dus cluster 2. Met 23 subjecten is dit het grootste cluster. Tot slot is ook cluster 4 geselecteerd. De reden is dat tweederde van dit cluster bestaat uit subjecten die wonen in Poelenburg en Peldersveld. Hiermee komt het totaal aantal te beschrijven clusters op zeven: de clusters 1, 2, 4, 5, 6, 7 en 9.

Cluster 1 (n=20): Cluster uit Poelenburg en Peldersveld (groen)

Cluster 1 bestaat uit twintig mannen die tussen de 16 en 29 jaar oud zijn. De gemiddelde leeftijd is 21,2 jaar. Vijftien subjecten (75%) zijn woonachtig binnen

de gemeente Zaanstad en dan met name in de buurten Peldersveld (n=6) en Poelenburg (n=5). De helft van dit cluster (50%) staat op de basislijst omdat zij volgens de politie straatprinsen zijn. De andere helft maakt deel uit van de ringgroep en behoort tot dit cluster omdat er veel gezamenlijke politieregistraties zijn met de subjecten die op de basislijst staan. Het cluster kenmerkt zich door een mix van verschillende dadertyperingen: het gaat om *rising stars* (35%), criminele *locals* (25%), jonge aanwas (20%), harde kern (15%) en X-subjecten (5%). De subjecten in dit cluster zijn samen goed voor 496 politieregistraties in de afgelopen drie jaar, wat neerkomt op zo'n 25 registraties per persoon. Binnen deze 496 registraties gaat het vooral om overige incidenten (36%), verkeersincidenten (22%) en vernielingen en incidenten tegen de openbare orde (20%).

Cluster 2 (n=23): Het grootste netwerk (roze)

Dit cluster bevat de meeste subjecten, namelijk 23. Daarvan staan er vijf op de basislijst. De gemiddelde leeftijd van dit cluster – dat bestaat uit 21 mannen en 2 vrouwen – is 23,9 jaar. Dertien subjecten wonen binnen de gemeente Zaanstad, waarvan twee in de buurt Poelenburg. Ruim de helft van het cluster (52%) maakt deel uit van de dadertypering harde kern. De overige subjecten zijn te typeren als criminele *locals*, *rising stars* of X-subjecten. Cluster 2 bevat niet alleen de meeste subjecten, maar is ook verantwoordelijk voor de meeste politieregistraties (n=671). Het gemiddeld aantal registraties per persoon, namelijk 29, komt echter overeen met het gemiddelde van het gehele *limited* netwerk. De hoeveelheid en het aandeel drugsincidenten waarvoor betreffend cluster staat geregistreerd, valt op: het gaat om 34 politieregistraties – het hoogste aantal van alle clusters – en dit komt neer op 5 procent van het totaal aantal registraties (n=671). In de helft van deze 34 registraties (50%) gaat het om het in bezit hebben van (n=12) en verhandelen van (n=5) harddrugs.

Cluster 4 (n=9): Cybercriminelen uit Poelenburg en Peldersveld (rood)

Dit cluster omvat negen mannen die gemiddeld 24,8 jaar oud zijn. Tweederde van dit cluster woont in Poelenburg (n=4) of Peldersveld (n=2). De overige drie leden wonen buiten de gemeente Zaanstad. Het cluster bestaat voornamelijk uit subjecten die te typeren zijn als criminele *local* of harde kern (78%). Cluster 4 valt voornamelijk op door het aandeel vermogensincidenten (25%), want dit percentage is hoger dan in alle andere clusters. Meer specifiek gaat het over fraude met betaalproducten (28%), cybercrime (26%) en overige horizontale fraude (12%). Zeven van de negen leden van dit cluster staan voor een van deze drie incidenten bij de politie geregistreerd. Fraude met betaalproducten en cybercrime komen in

de andere clusters niet of nauwelijks voor, waarmee dit cluster zich onderscheidt van de andere clusters. Het is zeer waarschijnlijk dat de leden van dit cluster zich vooral richten op online omgevingen om hun criminele activiteiten te ontplooiën. Dit maakt dat de dadertyperingen van dit cluster mogelijk een vertekend beeld geven. Fraude met betaalproducten en cybercrime kan vanuit huis worden gepleegd, terwijl het slachtoffer zich aan de andere kant van het land bevindt. Daarom lijkt het alsof de subjecten op landelijk niveau actief zijn, maar kenmerkt de actieradius zich feitelijk door lokale activiteiten. Andere incidenten waar dit cluster zich schuldig aan heeft gemaakt, zijn incidenten tegen de openbare orde (8%) en geweldsincidenten (6%). In alle andere clusters vinden we hogere percentages voor deze twee incidentcategorieën. Tot slot valt op dat cluster 4 door één subject verbonden is met cluster 2.

Cluster 6 (n=12): Gewelddadige jongeren (zwart)

Cluster 6 bevat twaalf mannen waarvan er elf binnen de gemeente Zaanstad wonen en één buiten de gemeente Zaanstad. Geen van de leden woont in de buurten Poelenburg of Peldersveld. De leden zijn tussen de 17 en 19 jaar oud en maken deel uit van de ringgroep. Een derde van de subjecten (33%) is als jonge aanwas te typeren, terwijl tweederde (67%) is doorgegroeid tot *rising star*. De leden van dit cluster staan in de afgelopen drie jaar gemiddeld voor 21 incidenten geregistreerd. Dit is beneden het gemiddelde van 29 politieregistraties voor het gehele *limited* netwerk. Wat vooral opvalt, is het aandeel geweldsincidenten waardoor dit cluster geregistreerd staat. Van de 21 incidenten behelst 39 procent namelijk geweldsincidenten en dit percentage is hoger dan in alle andere clusters. In de meeste gevallen gaat het om ruzies (zonder vervolg). Ook komen bedreigingen en eenvoudige mishandeling met regelmaat voor. Gezien de samenstelling van dit cluster en de incidenten waarmee de subjecten geregistreerd staan bij de politie, is zorg over het doorgroeien van jonge aanwas naar *rising stars* terecht.

Cluster 7 (n=15): Rising stars in Zaanstad (blauw)

Cluster 7 bestaat uit vijftien mannen tussen de 16 en 23 jaar met een gemiddelde leeftijd van 18,4 jaar. De subjecten staan niet op de basislijst van de politie en maken daarmee deel uit van de ringgroep. Waar vier subjecten buiten de gemeente Zaanstad wonen, wonen de overige elf subjecten in de gemeente Zaanstad. Echter, geen van de elf subjecten woont in Poelenburg of Peldersveld. Bijna tweederde van de subjecten (60%) kan als *rising star* getypeerd worden, terwijl ruim een kwart (27%) jonge aanwas betreft. De 348 incidenten waarmee de leden van dit cluster geregistreerd staan bij de politie hebben voornamelijk betrekking op

geweld of vernielingen en incidenten tegen de openbare orde. De geweldsincidenten hebben vooral te maken met ruzies (zonder vervolg) of vechtpartijen (zonder vervolg). De incidenten tegen de openbare orde zijn voor het grootste deel meldingen van jeugdoverlast. Gemiddeld hebben de subjecten 23 politieregistraties per persoon. Dit is ook beneden het gemiddelde van 29 politieregistraties dat geldt voor het gehele *limited* netwerk.

Cluster 8 (n=11): De benjamins (paars)

Dit cluster wordt 'de benjamins' genoemd omdat het – gemiddeld gezien – het jongste cluster is. De elf subjecten zijn tussen de 15 en 20 jaar oud en hebben een gemiddelde leeftijd van 17,5 jaar. Ze zijn in de afgelopen drie jaar gemiddeld 24 keer geregistreerd in de politiesystemen. Het gaat om elf mannen waarvan er tien in de gemeente Zaanstad wonen. Geen van de subjecten woont in Poelenburg of Peldersveld. De leden van dit cluster maken allemaal deel uit van de ringgroep, want geen van de subjecten staat op de basislijst. Het cluster bestaat uit subjecten die te typeren zijn als jonge aanwas (45%) of *rising stars* (55%). Er is sprake van een breed criminaliteitspatroon binnen dit cluster: op seksuele incidenten na komen alle incidentcategorieën voor. Overige incidenten, geweldsincidenten en vernielingen en incidenten tegen de openbare orde – met name meldingen van jeugdoverlast – komen het meest voor. Een ander opvallend gegeven is dat dit cluster – ondanks dat dit het jongste cluster is – enkele registraties heeft voor het in bezit hebben van soft- en harddrugs.

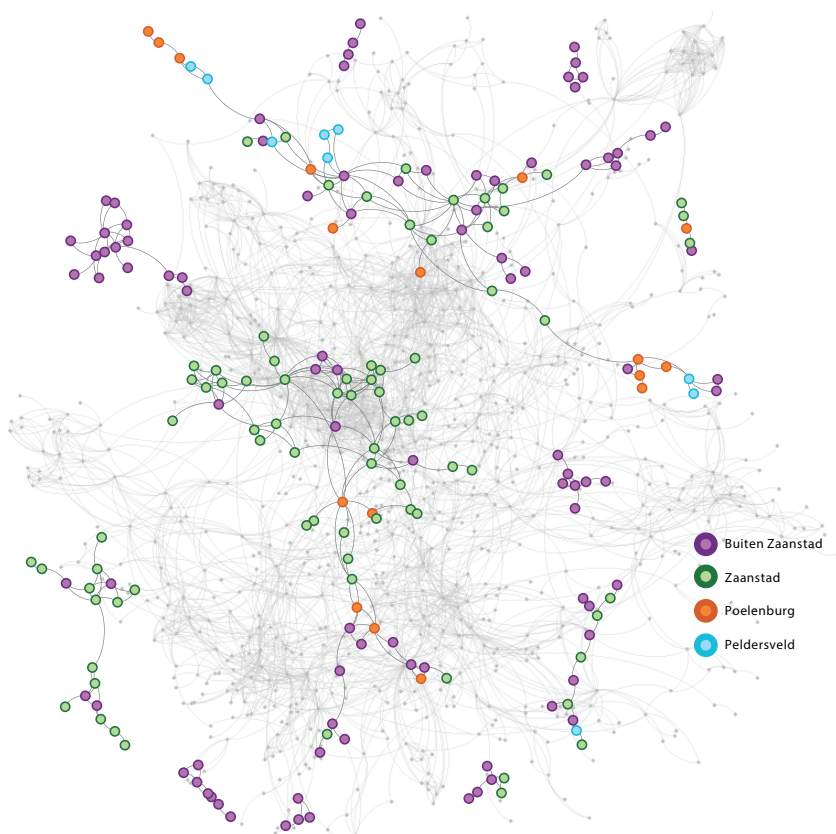
Cluster 9 (n=22): Jongeren uit Poelenburg (geel)

Dit cluster bestaat uit 22 mannen. Ongeveer een kwart (23%) is woonachtig in Poelenburg. Ruim een derde (36%) woont ergens anders in Zaanstad – maar niet in Peldersveld – en 41 procent woont buiten de gemeente Zaanstad. De leden van dit cluster zijn gemiddeld 18,2 jaar oud, waarbij het jongste subject 15 jaar oud is en het oudste 23 jaar. Zeven personen uit het cluster zijn opgenomen op de basislijst. Elf subjecten zijn als *rising star* te typeren, acht als jonge aanwas, twee als harde kern en één subject valt onder de dadertypering X. Gemiddeld zijn de subjecten uit dit cluster in de afgelopen drie jaar 30 keer geregistreerd door de politie. Overige incidenten en incidenten tegen de openbare orde komen hierbij het meeste voor, waarbij het in veel gevallen gaat om politieregistraties van verdachte situaties en meldingen van jeugdoverlast. Wat daarnaast opvalt, is dat bijna de helft van de registraties met betrekking tot drugs om (het verhandelen of in bezit hebben van) 'nepdope' gaat.

3.6 Zaanstad en specifiek de buurten Poelenburg en Peldersveld

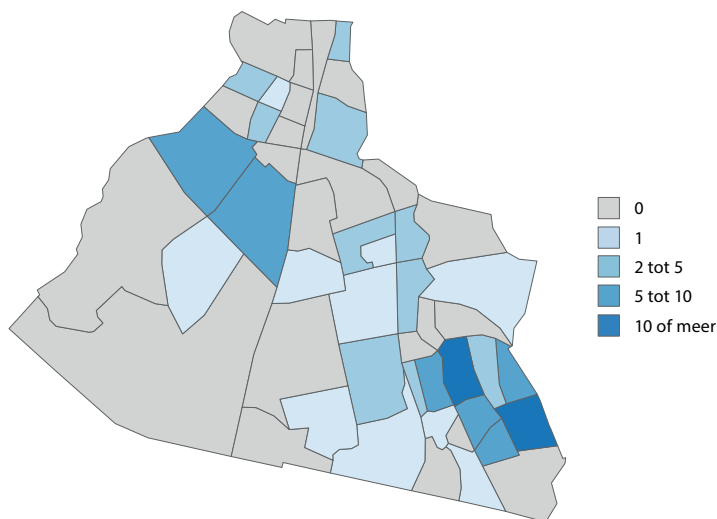
Uit de voorgaande paragrafen blijkt dat de subjecten die deel uitmaken van het *limited* netwerk vooral inwoners uit de gemeente Zaanstad zijn, aangevuld met personen die voornamelijk in de provincie Noord-Holland wonen. Het gaat met name om inwoners van de gemeente Amsterdam en Purmerend. In figuur 3.6 is inzichtelijk gemaakt wat de woonsituatie van de leden van het netwerk is. We maken hierbij onderscheid tussen Poelenburg (de kleur blauw), Peldersveld (de kleur rood), ergens anders binnen de gemeente Zaanstad (de kleur groen) en buiten de gemeente Zaanstad¹⁵ (de kleur paars).

Figuur 3.6 – *Limited* netwerk naar woonsituatie (n=202)

Voor de lokale aanpak is het van belang om in te zoomen op de subjecten uit Zaanstad en dan specifiek op de leden uit het netwerk die in Poelenburg en Peldersveld woonachtig zijn. In figuur 3.7 is gepresenteerd waar de subjecten uit Zaanstad uit het *limited* netwerk woonachtig zijn.

Figuur 3.7 – Het aantal subjecten in het limited netwerk dat in Zaanstad woont (n=105)

Van de 105 in Zaanstad woonachtige subjecten in het limited netwerk wonen er zeventien in Poelenburg en negen in Peldersveld. Andere buurten die met regelmaat voorkomen als woonbuurt van de personen uit het *limited* netwerk zijn Rosmolenbuurt (n=10), Burgemeesterbuurt (n=8), Bomenbuurt (n=7), Parkrijk (n=7) en Waterrijk (n=7).

Over de 26 subjecten die in Poelenburg en Peldersveld wonen, is te zeggen dat het enkel om mannen gaat met een gemiddelde leeftijd van 21,4 jaar. De dader typeringen van de 26 subjecten is: criminele *locals* (31%), *rising stars* (27%), jonge aanwas (27%) en harde kern (15%). Het aandeel criminele *locals* en jonge aanwas in Poelenburg en Peldersveld is hoger dan in de gemeente Zaanstad (respectievelijk 20% en 22%) of buiten de gemeente Zaanstad (respectievelijk 8% en 9%). De 26 subjecten staan in de afgelopen drie jaar met 563 registraties in de politiesystemen, wat neerkomt op een gemiddelde van 22 per persoon. Tabel 3.6 presenteert om welk soort incidentregistraties het gaat. Hieruit blijkt dat ruim de helft van de registraties betrekking heeft op overige incidenten en verkeersincidenten.

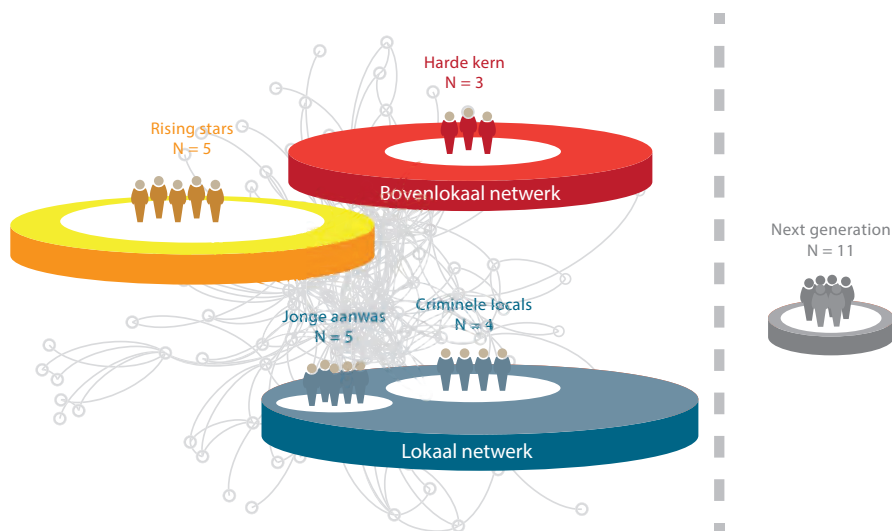
Tabel 3.6 – Incidentregistraties subjecten Poelenburg en Peldersveld (n=563)

Incidentcategorie	n	%
Vermogensincidenten	72	13%
Vernielingen en incidenten tegen de openbare orde	83	15%
Geweldsincidenten	78	14%
Seksuele incidenten	0	0%
Verkeersincidenten	115	20%
Drugsincidenten	7	1%
Wapenincidenten	9	2%
Overige incidenten	199	35%
Totaal	563	100%

3.6 Naar een aanpak

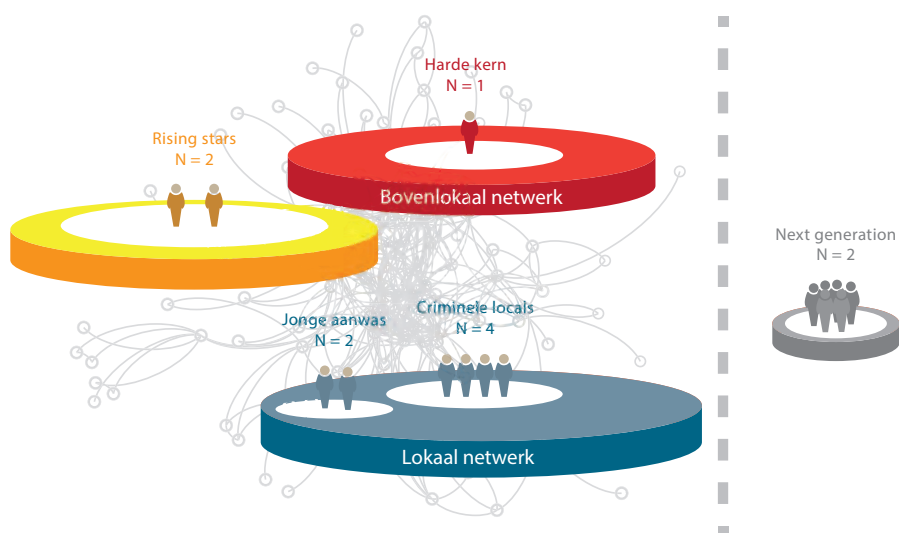
Met het oog op de onderzoeksvraag en deelvragen ligt de focus in de aanpak op de buurten Poelenburg en Peldersveld. Het *limited* netwerk bestaat uit 202 subjecten waarvan zeventien subjecten in de buurt Poelenburg wonen. Figuur 3.8 toont bij welke dadertyperingen de zeventien subjecten horen.

Figuur 3.8 – Dadertypering van subjecten uit Poelenburg (n=17)

De dadertyperingen *rising stars* en jonge aanwas komen het meest voor, gevolgd door criminele *locals* en harde kern. Elf subjecten van 12 tot 18 jaar uit Poelenburg schuren tegen dit netwerk aan. Ze maken onderdeel uit van het *extended* netwerk maar voldoen nog niet aan de vereisten om opgenomen te worden in het *limited* netwerk: de *next generation*. In figuur 3.9 staat eenzelfde figuur voor de subjecten uit de buurt Peldersveld. In Peldersveld komt de dadertypering criminele *local* het meest voor, gevolgd door *rising stars*, jonge aanwas en harde kern. Een aanzienlijk minder aantal subjecten uit Peldersveld zijn te typeren als *next generation*.

Figuur 3.9 – Dadertypering van subjecten uit Peldersveld (n=9)

In de overige buurten van de gemeente Zaanstad wonen 79 subjecten die tot het *limited* netwerk behoren. In bijlage 3 staat tot welke dadertyperingen deze subjecten gerekend kunnen worden.

Terugkomende op het totale *limited* netwerk wordt ruim een derde (38%) van de 202 subjecten tot *rising stars* gerekend (n=77). Zij kunnen zowel lokaal als bovenlokaal actief zijn. 33 subjecten worden als jonge aanwas aangemerkt en 32 als criminele *local*. Deze 65 personen zijn voornamelijk lokaal actief. Er zijn 42 subjecten die als harde kern kunnen worden aangemerkt, welke bovenlokaal actief zijn. Verder behoren twaalf subjecten tot de X-categorie (6%) en zes subjecten zijn gecategoriseerd als *facilitators* (3%). Laatstgenoemde dadercategorisering verleent hand- en spandiensten aan personen in het criminele netwerk.

Voor de 202 subjecten geldt dat zij allen onderdeel uitmaken van het (boven) lokale criminele netwerk dat in de vorige paragrafen is besproken. Een dergelijk netwerk is te beschouwen als het ‘LinkedIn van de misdaad’. De subjecten in het netwerk kunnen makkelijk in contact komen met andere subjecten om strafbare feiten te plegen, maar ook gaat er vanuit het netwerk – zeker op jongeren – een negatieve invloed uit.

Ander product: informatie op persoonsniveau

Zoals eerder aangegeven is er naast deze geanonimiseerde rapportage ook informatie op persoonsniveau beschikbaar van de leden van het netwerk. Deze informatie is in bezit en beheer van de politie in Zaanstad en kan binnen een convenant met de partners worden gedeeld ten behoeve van een aanpak. De analyse van het netwerk en de aanvullende interviews met professionals maken duidelijk dat diverse partijen in Zaanstad – op stads- en wijkniveau – gebruik zouden kunnen maken van deze concrete resultaten.

In de gemeente Zaanstad wordt al aan preventieve, proactieve en repressieve aanpakken uitvoering gegeven. Er is echter ook nog ruimte om de uitvoering te verbeteren zodat niet alleen de kopstukken worden geraakt maar jongeren ook niet meer of minder snel kiezen voor de verlokkingen vanuit het criminele circuit. Hiervoor is het van belang om het criminele systeem door een zogenoemde *top-down* (stedelijke) en *bottom-up* (gebiedsgerichte) benadering te verstoren. Meer specifiek komen uit de interviews met professionals en de netwerkanalyse elf lijnen van aanpak naar voren:

Op basis van cijfers

1. Zoom waar mogelijk in op potentiële PGA-ers

De meeste subjecten die woonachtig zijn in Poelenburg en Peldersveld en behoren tot het *limited* netwerk zijn criminele *locals*, namelijk acht. Daarnaast zijn er vier subjecten die tot de categorie harde kern worden gerekend. Het is aan te raden om te bekijken of deze twaalf subjecten al onderdeel zijn van een Persoonsgerichte Aanpak (PGA). Is dit het geval dan zouden ze een ‘plus’ kunnen krijgen omdat ze in het grotere netwerk een rol spelen. Zijn ze niet bekend, dan zou nader onderzoek op zijn plaats zijn.

2. Maak werk van de rising stars

Een aanzienlijk deel van de 26 subjecten dat in Poelenburg en Peldersveld woont, namelijk zeven subjecten, is aan het doorgroeien richting de zwaardere criminaliteit. Ook fungeren ze als negatief rolmodel voor andere jongeren in de wijk. Criminologisch gezien is dit een interessante en vaak vergeten groep. Het is aan te raden om deze subjecten te bespreken in de vorm van een PGA.

3. Heb oog voor de jonge aanwas en next generation

Om te voorkomen dat de jonge subjecten van nu doorgroeien naar de categorie *rising star* en uiteindelijk harde kern, moet in een regulier integraal jeugdoverleg met twintig jongeren aan de slag gegaan worden. Zeven van de twintig jongeren zijn jonge aanwas terwijl de andere dertien subjecten toebehoren aan de categorie *next generation*. Daarnaast moeten ook de kopstukken gestraft gaan worden conform de ernst van de strafbare feiten die zij begaan. Tot nu toe gebeurt dat onvoldoende, waardoor de kopstukken zich onaantastbaar wanen. Dit geeft een ongewenst signaal af naar de jonge aanwas en *next generation*, want zij zien in dat criminaliteit loont. Het gevolg hiervan is dat preventieve aanpakken om te voorkomen dat jonge subjecten doorgroeien in de criminaliteit minder effectief zijn.

4. Een bredere focus dan op Poelenburg en Peldersveld alleen

In deze rapportage lag de focus op Poelenburg en Peldersveld, maar in andere Zaanse buurten zijn ook 79 subjecten woonachtig die tot het *limited* netwerk behoren. Het betreft met name de Rosmolenbuurt, Burgemeesterbuurt, Bomenbuurt, Parkrijk en Waterrijk. Voor de gemeente is het interessant om deze 79 subjecten ook op te nemen in een aanpak. De 79 subjecten zijn onder te verdelen in de volgende dadertyperingen: harde kern (n=8), *rising stars* (n=34), criminele *locals* (n=16), jonge aanwas (n=17) en *facilitators* (n=4). Ook worden 46 subjecten die niet in Poelenburg of Peldersveld wonen, maar wel in de gemeente Zaanstad, tot de *next generation* gerekend.

De toekomstvisie van het Pact Poelenburg Peldersveld¹⁶

In mei 2022 pleitten de bestuursleden van het Pact ervoor om het Pact uit te breiden naar Zaandam-Zuid, Hoornseveld, Rosmolenbuurt en Kogerveld. In deze buurten zijn de problemen immers vergelijkbaar met de problemen in Poelenburg en Peldersveld. Dit sluit aan bij de vierde actielijn.

Op basis van fenomenen

5. Continueer de doelstelling van het Pact

In het Pact staat beschreven dat het doel is om bewoners meer perspectief te bieden op het gebied van onderwijs, taal, wonen, werk, armoede en participatie. In de interviews zijn meerdere redenen genoemd waarom voor jongeren de stap om criminele activiteiten uit te gaan voeren klein is. Deze redenen raken alle genoemde aspecten uit het Pact. Daarom moet het Pact voortgezet worden. De bijbehorende doelstelling is er echter een van de lange adem.

6. Verstoor het drugsnetwerk

Aan het hoofd van het drugsnetwerk staan drie families. Zij sturen dealers en loopjongens aan, waardoor er sprake is van een hiërarchisch systeem. Het cluster dat in het kader hiervan het meest interessant is, is cluster 2 omdat de subjecten in dit cluster geregistreerd staan met de meeste drugsincidenten. Bovendien behoort ruim de helft van de subjecten van dit cluster tot de dadertypering harde kern en hebben subjecten uit dit cluster connecties met subjecten uit cluster 1 en cluster 4. Het verdient aanbeveling om een profiel van deze subjecten te schetsen: heeft het subject bedrijven op zijn of haar naam staan, wie zijn zijn/haar familieleden of vrienden en hebben deze personen bedrijven op hun naam staan? Bekend is namelijk dat de drie families *facilitators* inzetten om zich in te kopen in bepaalde branches en deze te gebruiken als dekmantel of om het crimineel verdiende geld wit te wassen. Veelgenoemde ondernemingen zijn Turkse supermarkten, koffiehuisen, kapperszaken, zorgbedrijven, zonnestudio's, horecabedrijven zoals een discotheek, koeriersdiensten, taxibedrijven, sportscholen, groente- en fruitbedrijven, glazenwassersbedrijven en autobedrijven. Wanneer uit nader onderzoek blijkt dat er misstanden plaatsvinden binnen de ondernemingen en dit leidt tot interventies, wordt het gerunde drugsnetwerk door de drie families verstoord. Verder moet ook ingezet worden op het verminderen van wapenbezit. Er is namelijk sprake van een overlap tussen de drugscriminaliteit en wapenbezit, waardoor er zorgen zijn over de omvang van wapenbezit onder de jongeren in Poelenburg en Peldersveld. Het behoort tot de standaarduitrusting op straat.

7. Onderzoek de rol van vrouwen binnen het (drugs)netwerk

In de interviews is genoemd dat vrouwen vaak de rol als *facilitator* vervullen maar over hoe zij deze rol exact vervullen, is nog veel onbekend. In het *limited* netwerk zitten zes vrouwen, waarvan er geen in Poelenburg en Peldersveld wonen. Ze zitten in de clusters 2, 3, 11 en 12. De drie vrouwen in de clusters 2 en 3 behoren tot

de categorie harde kern. De drie andere vrouwen in de clusters 11 en 12 behoren tot de categorieën harde kern, criminele *local* en *facilitators*. Dit komt niet overeen met het beeld dat in de interviews is geschetst. Voor een effectieve aanpak is het daarom van belang om meer kennis te vergaren over de rol die vrouwen vervullen binnen het (drugs)netwerk.

8. *Investeer in gezamenlijke aanpak*

Het is belangrijk dat de integrale samenwerking verbetert door het onderlinge vertrouwen tussen de ketenpartners te verbeteren en elkaars krachten te benutten. Hiervoor is het van belang dat concrete actiepunten worden opgesteld en duidelijke werkafspraken worden gemaakt. Hierin moet de gemeente meer als regievoerder op gaan treden.

9. *Investeer in nieuwe informatiebronnen*

Er moet capaciteit vrijgemaakt worden zodat meer inzicht en kennis wordt verworven over de online wereld. De wetenschappelijke literatuur en professionals onderschrijven de noodzaak hiervan. De gedigitaliseerde vormen van jeugd- en jongerencriminaliteit en cybercrime nemen namelijk toe. Met name de subjecten in cluster 4 hebben zich hieraan schuldig gemaakt. Meer specifiek gaat het om fraude met betaalproducten, cybercrime en overige horizontale fraude. Om ervoor te zorgen dat de subjecten (in dit cluster) deze incidenten niet meer (kunnen) uitvoeren, is het investeren in nieuwe informatiebronnen van belang.

10. *Blijvend investeren in vroegsignalering*

Doordat de gezamenlijke aanpak nog niet het gewenste effect heeft, komt vroegsignalering ook onvoldoende van de grond. Dit terwijl de combinatie van sociaal-economische en sociaal fysieke achterstanden in de buurten en de aanwezigheid van criminele structuren (en mogelijk rolmodellen) die zich schuldig maken aan (ondermijnende) criminaliteit jongeren kwetsbaar maakt om af te glijden in de criminaliteit. Daarom is vroegsignalering van belang. Hoewel op dit moment de politie in contact staat met veiligheidscoördinatoren van middelbare scholen, verdient het aanbeveling om vroegsignalering in een eerder stadium op te starten. Immers: van de voedingsbodem waardoor jongeren het criminele circuit in worden gezogen, is vanaf de geboorte al sprake. Daarom moet door middel van preventieve aanpakken op het consultatiebureau en de basisschool al gemonitord worden in hoeverre een kind het risico loopt het criminele circuit ingezogen te worden.

11. Bied meer maatwerkgericht vermaak aan

Er wordt veel georganiseerd in Poelenburg en Peldersveld, maar jongeren slaan hier niet op aan. Daarom is het noodzakelijk een meer divers aanbod van activiteiten aan te bieden om er zodoende voor te zorgen dat jongeren zich makkelijker en beter vermaken. Daardoor zullen de jongeren zich ook minder vaak ophouden met negatieve rolmodellen en is de kans kleiner dat zij zich gaan bezighouden met ongewenste of niet toegestane activiteiten.

Eindnoten

1. Ferwerda, Beke & Bervoets (2013).
2. Ferwerda, Beke & Bervoets (2017).
3. Dit wordt verderop in deze paragraaf nader toegelicht onder 'Van jonge aanwas tot harde kern'.
4. Beke, Ferwerda, van der Torre & Bervoets (2013).
5. Spapens (2012).
6. Weerman & Kleemans (2002).
7. Klerks (2001).
8. Bruinsma & Bernasco (2002).
9. Blondel, Guillaume, Lambiotte & Lefebvre, 2008; Lambiotte, Delvenne & Barahona (2009).
10. Ferwerda & Van Wijk (2010).
11. Beke, Ferwerda, van der Bervoets & Bervoets (2013).
12. Ferwerda, Beke & Bervoets (2017).
13. Onder RNI worden personen verstaan die korter dan vier maanden in Nederland wonen, zoals arbeidsmigranten.
14. Weijers et al. (2021a).
15. Inclusief personen die als RNI geregistreerd staan.
16. Noordhollands Dagblad, 10 mei 2022.

4

De balans opgemaakt

In 2016 komt de buurt Poelenburg op negatieve wijze in het landelijke nieuws. In de buurt veroorzaken jongeren overlast, beledigen en intimideren ze supermarktpersoneel, klanten, bewoners en agenten en bedreigen ze een raadslid en journalisten. Het leidt tot een motie waarin het College wordt gevraagd met een plan te komen om Poelenburg constructief en duurzaam te verbeteren. Het resultaat is een actieplan dat aantoont dat er in Poelenburg – maar ook in Peldersveld – sprake is van grootstedelijke problematiek en kansenongelijkheid door sociaal-economische en sociaal fysieke achterstanden. Om dit aan te pakken, is – naast aanpakken op de korte termijn – een omvattende integrale lange termijn aanpak gestart: het ‘Pact Poelenburg Peldersveld 2020-2040’. Het moet bewoners meer perspectief bieden op het gebied van onderwijs, taal, wonen, werk, armoede en participatie. Hiervoor zijn twee randvoorwaarden benoemd: 1) het veranderen van de bevolkingssamenstelling en 2) de bestrijding van de ondermijnende criminaliteit. Het ontbreekt tot nu toe aan een analyse waaruit blijkt hoe jongeren op straat zich verhouden tot de criminele structuren in de buurten. Daarover gaat dit rapport. Dit afsluitende hoofdstuk – dat te lezen is als een samenvatting – staat stil bij de onderzoeksvraag, onderzoeksmethoden en belangrijkste resultaten van het onderzoek. Ook worden elf concrete actielijnen genoemd als kansen voor de aanpak.

Systeem- en straatinformatie

Dit onderzoek heeft tot doel om inzichtelijk te maken op welke wijze de criminaliteit gepleegd door jongeren in de buurten Poelenburg en Peldersveld in relatie staat tot en beïnvloed wordt door (bovenlokale) fluïde criminele netwerken. Daartoe is op basis van straatinformatie van professionals uit de buurten en de stads- en systeeminformatie van de politie een analyse uitgevoerd met als

resultaat een *limited* netwerk van 202 personen die met elkaar zijn verbonden. In het netwerk onderscheiden we de volgende criminele classificaties: harde kern, *rising stars*, jonge aanwas, criminele *locals*, *facilitators* en X-subjecten. Daarnaast is ook de *next generation* in beeld gebracht. Ook zijn binnen het netwerk negentien subnetwerken c.q. clusters in beeld gebracht. De categorieën en clusters zijn geanalyseerd op aantallen, kenmerken, criminaliteitspatronen en onderlinge relaties en beïnvloeding.

Meerdere producten

In dit onderzoek is nauw samengewerkt met twee Operationeel Specialisten A in de Politie Eenheid Noord-Holland, district Zaanstreek-Waterland. Zij hebben de benodigde analyses uitgevoerd en de data geanonimiseerd om deze vervolgens met ons te delen om onderhavige rapportage op te kunnen stellen. Verder is het van belang om te vermelden dat er naast onderhavig – geanonimiseerd – rapport ook een analyse op naamsniveau van het netwerk in beheer bij de politie is. Deze informatie kan binnen de geldende convenanten in Zaanstad gebruikt worden.

Multibronnenonderzoek

Om het netwerk in beeld te kunnen brengen, zijn diverse onderzoeks- en analyseactiviteiten uitgevoerd. Ten eerste is literatuuronderzoek en een openbronnenonderzoek uitgevoerd. Tevens is gesproken met tien professionals. Ook hebben onderzoekers een avonddienst meegedraaid met een wijkagent. De kern van het onderzoek is de netwerkanalyse waaruit het (boven)lokale netwerk naar voren is gekomen.

De context van het onderzoek

Twee thema's zijn voor de context van het onderzoek van belang. Het gaat allereerst om wat er bekend is in de wetenschappelijke literatuur over de ontwikkelingen en carrières binnen en aanpak van de jeugd- en jongerencriminaliteit. Anderzijds gaat het om het geven van een typering van de wijken, want dit zijn de buurten waar 26 personen uit het *limited* netwerk een binding mee hebben.

Kraamkamer van de misdaad

Op basis van de kennis over stoppen en doorgaan in de criminaliteit is het van belang om vast te stellen dat – anders dan de meeste jongeren – een klein deel van

de jongeren en jongvolwassenen doorgaat met hun criminele levenswandel, ook als de jaren vorderen. Meestal gaat het om jongeren die in hun jonge jaren signaalgedrag laten zien in de vorm van vroege voorspellers van een (aanhoudende) criminele carrière. Voorbeelden daarvan zijn onder andere spijbelgedrag, pestgedrag, afkomstig zijn uit een zwak sociaal gezin of deelname aan een criminele jeugdgroep. Daarbij moet wel aangegeven worden dat doorgaan bepaald niet hetzelfde is als doorgroeien. Doorgaan past bij criminele *locals*. Dit zijn vaak oudere, lokale veelplegers die niet bepaald als succesvolle criminelen te typeren zijn en die het om diverse redenen maar niet lukt om afscheid te nemen van de criminele levensstijl. Succesvol in crimineel opzicht is wel de *harde kern*: beroepscriminelen die vaak in georganiseerd verband en bovenlokaal actief zijn. Daartussen zitten de *rising stars*. Het betreft meestal jongens die vanaf jonge leeftijd met echte en/of nepwapens buurtbewoners bedreigen of een overval (proberen te) plegen. Deze jongens zijn vaak al enige tijd actief op straat op typische *hot spots*, met overlast, bedreiging en geweld, en wangedrag. Daarnaast spijbelen ze en worden ze weggestuurd van school. Vaak zijn er problemen in de thuissituatie en wordt handel in drugs in het milieu als een voor de hand liggende bron van inkomsten beschouwd. De harde kernen in hun netwerk zijn hun (negatieve) rolmodellen. De *rising stars* hebben een ernstig risico om snel door te groeien richting met name routineuze gewelddadige drugscriminaliteit. Waar ze ooit begonnen met overlast in de buurt en onderdeel uitmaakten van een jeugdgroep, maken ze nu in de luwte carrière in de zwaardere criminaliteit. In die zin zijn dergelijke jeugdgroepen te beschouwen als de 'kraamkamer van de georganiseerde misdaad'.

Wat werkt in de aanpak?

Voor de succesvolle aanpak van jeugd- en jongerencriminaliteit is een aantal ingrediënten van belang, zo leert de literatuur. Dit zijn onder andere vroegsignalering en de aanpak van risicojeugd en -gezinnen, ketensamenwerking en *focused policing*: focus, samenwerking, persoons-, doelgroep- en gebiedsgericht. Vanuit onderzoek is bekend dat het aanbrengen van gezamenlijke focus in analyse en een gerichte integrale aanpak op *hot times*, *hot spots*, *hot groups* en *hot shots* hebben in het terugdringen van criminaliteit en overlast. In het kader van de aanpak van jeugd- en jongerencriminaliteit zijn de Top X-aanpakken – zoals de Aanpak 075 in Zaanstad – (*hot shots*) en de aanpak van problematische jeugdgroepen (*hot groups*) voorbeelden binnen deze categorie.

Kwetsbare buurten

In de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw zijn in het zuidoosten van Zaanstad de buurten Poelenburg en Peldersveld gebouwd. Reden was dat veel fabrieksarbeiders uit met name Turkije naar Nederland kwamen. De ontwikkelingen die zich sindsdien hebben voorgedaan, leidde tot een cumulatie van problemen zoals armoede, slechte integratie en vervuiling. In 2022 is er in Poelenburg en Peldersveld sprake van grootstedelijke problematiek en kansenongelijkheid door sociaaleconomische en sociaal fysieke achterstanden. In Poelenburg wonen in 2022 ruim 8.500 mensen terwijl er in Peldersveld bijna 6.000 mensen wonen. Voor beide buurten geldt dat de bevolkingssamenstelling multicultureel is. Naast dat in beide buurten ongeveer een derde van de inwoners een Turkse migratieachtergrond heeft, hebben de andere inwoners geen of een Westerse, Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse, Arubaanse of andere niet-Westerse migratieachtergrond. In beide buurten is sprake van armoede: voor ruim de helft van de inwoners geldt dat ze in de twee laagste inkomensgroepen vallen. In vergelijking met andere buurten/wijken in Zaanstad hebben de mensen in deze buurten bovendien het vaakst een uitkering en is het percentage minimahuishoudens hoog. Dit blijkt ook uit de (WOZ-waarden van de) woningen in de buurten. In beide buurten is ongeveer tweederde van de woningen een huurwoning waarvan de WOZ-waarde iets hoger is dan €200.000, terwijl de gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente Zaanstad €281.000 is. Tot slot ervaart in beide buurten bijna de helft van de inwoners overlast door hangjongeren en ongeveer een kwart vanwege verwarde/dakloze mensen. Ook voelt in beide buurten een groot deel van de inwoners zich onveilig in hun buurt, namelijk drie tot vier op de tien inwoners. Dit komt mede door het aantal geregistreerde incidenten in de buurten, want dit aantal is hoger dan het gemiddelde in Zaanstad. Al met al zijn er voor de jonge inwoners in Poelenburg en Peldersveld veel ingrediënten aanwezig die een voedingsbodem kunnen zijn voor een carrière in de criminaliteit.

De jeugd en de problematiek in Poelenburg en Peldersveld

Op basis van de gesprekken die zijn gevoerd met de tien Zaanse professionals en uit de meegedraaide avonddienst met de wijkagent komt ook naar voren dat de leefomgeving waarin de jongeren uit Poelenburg en Peldersveld opgroeien een voedingsbodem is om betrokken te raken in het criminele circuit. Specifiek is een combinatie van persoonlijke factoren (het hebben van een licht verstandelijke beperking, een taalachterstand en/of onderwijsachterstand), gezinsfactoren (opgroeien in armoede, opgroeien in een eenoudergezin, opgroeien in een groot

gezin, het hebben van een vader met alcohol- en/of drugsproblemen en ouders hebben met een taalachterstand) en situationele factoren (er is sprake van een gesloten gemeenschap waardoor men weinig sociale contacten heeft met mensen die niet in de buurt wonen) hier debet aan. Dit biedt onvoldoende toekomstperspectief, terwijl er op straat teveel negatieve rolmodellen zijn die de jongeren laten zien wat betrokkenheid in de criminaliteit oplevert aan geld en status. De stap om hiertoe over te gaan is daarom klein. Ook omdat het toezicht vanuit thuis op de activiteiten op straat minimaal is.

De jongeren plegen in beginsel (fiets)diefstallen en/of verhandelen vapes. Echter, jongeren groeien tegenwoordig in zeer korte tijd door in de criminaliteit en plegen al snel zwaardere delicten. Waar de meeste zorgen over zijn, is de betrokkenheid van jongeren in de drugshandel. Nadat de cocaïne uit Colombia en de heroïne uit Iran, Irak en Turkije Zaanstad hebben bereikt, wordt de drugshandel aangestuurd door drie mannen en hun families. De drie mannen staan op hun beurt weer in contact met de Turkse maffia. De drie families houden zich op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau bezig met de drugshandel. Ze rekruteren jongeren om lokaal als dealers of loopjongens drugs te bezorgen, waardoor de drie families veelal buiten beeld blijven van de politie. Het rekruteren begint onder andere op basis- en middelbare scholen. De gemene deler van deze scholen is dat het niveau van de leerlingen niet hoog is waardoor de leerlingen vatbaarder zijn om geronseld te worden. Op de vraag in hoeverre jongeren online worden gerekruteerd, heeft de politie vooralsnog geen antwoord doordat hierover onvoldoende informatie is. De geronselde jongeren worden ingezet om de drugs op de scholen te verhandelen of om drugspakketten via een scooter of auto te bezorgen (zonder dat ze een rijbewijs hebben). De drugshandel vindt verder onder andere plaats op industrieterreinen in bijvoorbeeld garagebedrijven, op parkeerterreinen, in kelderboxen, bij mensen thuis en in uitgaans- en horecagelegenheden zoals shisha lounges en Turkse eettentent binnen en buiten Poelenburg en Peldersveld. Op internationaal niveau blijken de drugs vanuit Zaanstad verhandeld te worden naar Engeland en Schotland. Met het crimineel verdiende geld uit de drugshandel kopen de drie families onder andere panden op naam van familieleden en stellen deze panden vervolgens ter beschikking aan derden. Ook openen familieleden en/of vrienden van de drie mannen middels het crimineel verdiende geld Turkse supermarkten, koffiehuisen, kapperszaken, zorgbedrijven, zonnestudio's, horecabedrijven zoals een discotheek, koeriersdiensten, taxibedrijven, sportscholen, groente- en fruitbedrijven, glazenwassersbedrijven en autobedrijven die dienen als ontmoetlocaties waar criminele activiteiten worden voorbereid of uitgevoerd zoals witwassen en zorgfraude. Door gebruik te

maken van *facilitators* hebben de drie families een groot deel van de economie in Zaanstad in handen.

Andere criminele activiteiten die jongeren plegen – en waarvoor ze mogelijk worden ingezet door derden – zijn het plegen van (gewapende) overvallen of straatroven, leveren van explosieven, plegen van woninginbraken, afpersing (bijvoorbeeld via sociale media zoals Snapchat), plegen van mishandelingen en het plegen van verschillende vormen van fraude zoals bankpasfraude, phishing en zorgfraude. Ook zou illegaal gokken veelvuldig voorkomen. Door het plegen van deze criminaliteitsvormen krijgen de jongeren status en geld. Met het crimineel verdiende geld kopen ze dure kleding of andere materialistische goederen, waarmee ze zowel fysiek als op sociale media kunnen aantonen dat ze het goed hebben ondanks de kwetsbare leefomgeving waarin ze opgroeien.

Kenmerken van het netwerk

Op basis van systeeminformatie – namelijk registraties in de Basisvoorziening Handhaving (BVH) van de politie – is gekeken welke subjecten in de afgelopen drie jaar in samenhang met elkaar geregistreerd staan. Indien dit op frequente basis gebeurt (twee keer of vaker) en wanneer het individuele subject daarnaast ook actief is (in de afgelopen drie jaar minimaal tien politiecontacten als verdachte of betrokkene waarvan minimaal drie keer als verdachte) is het subject opgenomen in het *limited* netwerk. Het *limited* netwerk bestaat uit 202 subjecten. Het betreft 196 mannen en 6 vrouwen. De leeftijd van de subjecten loopt uiteen van 14 tot en met 53 jaar oud, met een gemiddelde leeftijd van 22,4 jaar. De meeste subjecten wonen in de provincie Noord-Holland en specifiek in de gemeenten Zaanstad en Amsterdam. Binnen de gemeente Zaanstad wonen zeventien subjecten in de buurt Poelenburg en negen in Peldersveld. Na de gemeenten Zaanstad en Amsterdam wonen de meeste subjecten in de gemeenten Purmerend, Alkmaar, Dijk en Waard en Heemskerk.

Actief netwerk

In de afgelopen drie jaar komen de leden van het *limited* netwerk voor in 5.859 politieregistraties als betrokkene of verdachte bij incidenten. Gemiddeld komt dit neer op 29 incidenten per persoon, waarvan gemiddeld 19,5 keer als betrokkene en 9,5 keer als verdachte. De bijbehorende criminaliteitsvormen zijn divers: van vernielingen en incidenten tegen de openbare orde (met name meldingen van jeugdoverlast, overlast in verband met drugs of alcohol, overlast van verwarde of overspannen personen en het overtreden van de avondklok) tot geweldsin-

cidenten (met name ruzies, maar ook eenvoudige mishandeling en bedreiging), verkeersincidenten (waaronder rijden zonder rijbewijs en rijden onder invloed van drugs of geneesmiddelen in combinatie met alcohol) en vermogensincidenten (zoals heling, straatroof en winkeldiefstal). Slechts 2 procent van de 5.859 politieregistraties heeft betrekking op overtredingen van de Opiumwet. Daarvan gaat het in ruim de helft van de 133 gevallen om het in bezit hebben van soft- of harddrugs en in 22 van de 133 gevallen om handel in harddrugs. Tot slot komen incidenten in het kader van de Wet Wapens en Munitie en seksuele incidenten ook voor, maar – net zoals voor de overtredingen van de Opiumwet geldt – wel in mindere mate: respectievelijk 83 (met name het in bezit hebben van (vuur) wapens) en 3 registraties.

Veel verhalen, weinig verbalen

Het relatief lage percentage drugsincidenten roept wellicht vraagtekens op. De steeminformatie wijst namelijk in een andere richting dan wat uit de gesprekken met professionals kwam. Die gaan – zoals we in hoofdstuk 2 hebben opgetekend – vooral in de richting dat de drugscriminaliteit wordt gerund door drie families en dat voor jongeren in Poelenburg en Peldersveld de drugscriminaliteit niet alleen lonkt, maar dat ze daar ook al bij betrokken zijn. Met betrekking tot drugscriminaliteit is er dus een discrepantie tussen verhalen en verbalen. Dit is op zich logisch want er is sprake van een slachtofferloos misdrijf c.q. een haalzaak. De burger doet nauwelijks aangifte waardoor de cijfers vooral bepaald worden door de prioriteit en capaciteit bij de politie. Complicerende factor daarbij is dat het doen van drugsgerelateerde aanhoudingen lastig is vanwege de werkwijze die de dadergroepen hanteren.

Het aantal personen in het *limited* netwerk dat als *rising star* gecategoriseerd is, is hoog (77 subjecten wat neerkomt op 38 procent van het *limited* netwerk). Ruim de helft (53%) van de *rising stars* woont in de gemeente Zaanstad, waarvan zeven subjecten wonen in Poelenburg of Peldersveld. Zij zijn carrière aan het maken in de misdaad en hebben of zoeken aansluiting bij de harde kern. Langzaamaan verdwijnen zij uit het publieke domein en gaan ze ‘ondergronds’ c.q. ‘bovenlokaal’. Ook zijn ze de negatieve rolmodellen voor de jongere jongeren, zoals de jonge aanwas. Naast de *rising stars* is het aandeel harde kern (42 subjecten, 21%) ook relatief hoog. In mindere mate zitten de categorieën jonge aanwas (33 subjecten, 16%) en criminele *locals* (32 subjecten, 16%) in het netwerk. Voor beide categorie-

en geldt dat ongeveer driekwart in de gemeente Zaanstad woont, waarvan acht subjecten tot de jonge aanwas behoren en zeven criminele *locals* in Poelenburg en Peldersveld wonen. Het aandeel *facilitators* (6 subjecten, 3%) en X-subjecten (12 subjecten, 6%) is relatief klein. Voor de *facilitators* geldt dat zij hand- en spandiensten verlenen aan personen in het criminele netwerk. De gemiddelde leeftijd van deze groep is relatief hoog, namelijk 47 jaar. De meeste *facilitators* wonen in de gemeente Zaanstad, terwijl geen enkel X-subject in de gemeente Zaanstad woont. Er schuren 154 jongeren van 12 tot 18 jaar (de *next generation*) tegen het *limited* netwerk aan. Ze maken onderdeel uit van het *extended* netwerk maar voldoen nog niet aan de vereisten om opgenomen te worden in het *limited* netwerk.

Clusters

Op basis van onderlinge hechtheid zijn negentien clusters te onderscheiden met elk eigen kenmerken. Uit de beschrijving blijkt dat deze clusters verschillen naar leeftijd en aard van de criminaliteit, maar ook het verschil in actieradius van onderlinge samenwerking. Het ene cluster is wat betreft ernst het andere niet, maar omdat clusters via sleutelpersonen in het netwerk met elkaar verbonden zijn, kunnen criminele kennis en middelen worden uitgewisseld en kunnen bepaalde jongeren doorgroeien of gerekruteerd worden. Niet in alle clusters zitten jongeren die woonachtig zijn in Poelenburg of Peldersveld. Zeven clusters worden uitgelicht. Het eerste cluster omvat twintig mannen waarvan er elf in Poelenburg en Peldersveld wonen. Ook maakt de helft van dit cluster onderdeel uit van de basislijst. Het betreft een cluster dat qua dadertyperingen een gemiddelde samenstelling kent. Het cluster is door enkele subjecten verbonden met het tweede cluster. Het tweede cluster is qua omvang de grootste. Het bestaat uit 23 subjecten, waarvan 21 mannen en 2 vrouwen. Dertien subjecten wonen in de gemeente Zaanstad waarvan twee in Poelenburg. Wat opvalt, is dat ruim de helft van het cluster tot de dadertypering harde kern behoort en dat dit cluster in vergelijking met alle andere clusters geregistreerd staat met de meeste drugsincidenten. Het gaat met name om het in bezit hebben en verhandelen van harddrugs. Eén subject uit dit cluster heeft een connectie met een subject uit cluster 4. Dit cluster bestaat uit negen mannen waarvan er zes in Poelenburg en Peldersveld wonen. De incidenten die dit cluster kenmerkt, zijn de vermogensincidenten. Het gaat met name om fraude met betaalproducten en cybercrime, maar ook om overige horizontale fraude. Waar de clusters 1, 2 en 4 (in)direct met elkaar in relatie staan, geldt dit niet voor cluster 6. Dit cluster omvat twaalf mannen waarvan er elf in de gemeente Zaanstad wonen maar niemand in Poelenburg of Peldersveld. Acht mannen zijn *rising stars* terwijl de andere vier mannen in dit cluster beho-

ren tot jonge aanwas. Het cluster onderscheidt zich van andere clusters door het hoge aantal geweldsincidenten. Enkele subjecten uit cluster 6 hebben een connectie met subjecten uit cluster 7. Cluster 7 bestaat uit vijftien mannen waarvan niemand in Poelenburg of Peldersveld woont. Ook staat niemand op de basislijst. Net zoals cluster 6 is het overgrote deel van het cluster (60%) te typeren als *rising star* en is ruim een kwart te typeren als jonge aanwas. Verder hebben de incidenten eveneens vooral betrekking op geweldsincidenten, maar ook komen vernielingen en incidenten tegen de openbare orde relatief vaak voor. Zowel subjecten uit cluster 6 als cluster 7 staan (in)direct in connectie met subjecten uit cluster 8. Dit cluster is het jongste cluster gezien de gemiddelde leeftijd van 17,5 jaar van de elf mannen. Geen van hen woont in Poelenburg of Peldersveld, maar wel wonen er tien in de gemeente Zaanstad. Net zoals voor cluster 7 geldt, staat geen enkel subject uit cluster 8 op de basislijst. Alle subjecten zijn te typeren als *rising star* (55%) of jonge aanwas (45%). Dit cluster onderscheidt zich niet door met een type incident veelvuldig voor te komen, want de subjecten staan wegens alle incidentcategorieën – met uitzondering van seksuele incidenten – geregistreerd in de politiesystemen. Enkele subjecten staan dus ook geregistreerd vanwege drugsincidenten. Door één subject zijn de clusters 6 en 7 verbonden met cluster 9, terwijl twee subjecten uit cluster 9 verantwoordelijk zijn voor connecties met cluster 8. Cluster 9 bestaat uit 22 mannen met een gemiddelde leeftijd van 18,2 jaar. Bijna een kwart van de mannen woont in Poelenburg en ruim een derde woont elders in Zaanstad (maar niet in Peldersveld). Van de 22 mannen staan er zeven op de basislijst. Net zoals voor cluster 1 geldt, kent het cluster qua dadertyperingen een gemêleerde samenstelling. Het aandeel *rising stars* en jonge aanwas is wel het grootst. Subjecten uit dit cluster hebben drugsincidenten op hun naam staan; in bijna de helft van deze gevallen gaat het om het in bezit hebben en verhandelen van nepdope.

Inzoomen op Zaanstad en de onderzochte buurten Poelenburg en Peldersveld

Van de 202 subjecten die onderdeel zijn van het netwerk, wonen 105 subjecten in de gemeente Zaanstad. Daarvan wonen 26 subjecten in Poelenburg en Peldersveld. Andere buurten waar subjecten wonen, zijn de Rosmolenbuurt, Burgemeesterbuurt, Bomenbuurt, Parkrijk en Waterrijk. Ingezoomd op de 26 subjecten uit Poelenburg en Peldersveld blijkt de gemiddelde leeftijd 21,4 jaar te zijn. Het zijn met name criminele *locals* (31%), *rising stars* (27%) en jonge aanwas (27%). In mindere mate komt de dadertypering harde kern voor (15%). Naast

de 26 subjecten uit Poelenburg en Peldersveld die onderdeel zijn van het *limited* netwerk, behoren 13 subjecten tot de *next generation* (in bijlage 3 staat tot welke dadertyperingen de andere 79 subjecten uit de gemeente Zaanstad behoren).

In totaal staan de 26 subjecten in de afgelopen drie jaar 563 geregistreerd in de politiesystemen. Dit komt neer op een gemiddelde van 22 registraties per persoon. De aard van de incidenten waarvoor de subjecten met name geregistreerd staan, zijn overige incidenten (35%) en verkeersincidenten (20%). In mindere mate komen vernielingen en incidenten tegen de openbare orde (15%), geweldsincidenten (14%) en vermogensincidenten (13%) voor. Ze staan nauwelijks geregistreerd vanwege wapenincidenten (2%) en drugsincidenten (1%)¹, terwijl seksuele incidenten niet voorkomen.

Naar een aanpak

De 26 subjecten uit Poelenburg en Peldersveld zijn allen onderdeel van een lokaal en bovenlokaal crimineel netwerk. Een dergelijk netwerk is te beschouwen als het ‘LinkedIn van de misdaad’. Aan de ene kant kunnen personen in het netwerk makkelijk in contact komen met andere personen om strafbare feiten te plegen. Aan de andere kant kan er vanuit het netwerk – zeker op jongeren – een negatieve invloed uitgaan.

Ander product: informatie op persoonsniveau

Zoals eerder aangegeven, is er naast deze geanonimiseerde rapportage ook informatie op persoonsniveau beschikbaar van de leden van het netwerk. Deze informatie is in bezit en beheer van de politie in Zaanstad en kan binnen een convenant met de partners worden gedeeld ten behoeve van een aanpak. De analyse van het netwerk en de aanvullende interviews met professionals maken duidelijk dat diverse partijen in Zaanstad – op stads- en wijkniveau – gebruik zouden kunnen maken van deze concrete resultaten.

In de gemeente Zaanstad wordt al aan veel preventieve, proactieve en repressieve aanpakken uitvoering gegeven. Er is echter ook nog ruimte om de uitvoering te verbeteren zodat niet alleen de kopstukken worden geraakt, maar jongeren ook niet meer of minder snel kiezen voor de verlokkingen vanuit het criminele circuit. Hiervoor is het van belang om het criminele systeem door een zogenoemde *top-down*- (stedelijke) en *bottom-up*- (gebiedsgerichte) benadering te verstoren.

Wij stellen voor dat de analyse op naamsniveau hiervoor wordt gebruikt, maar ook om meer scherp te, focus en concreetheid in de bestaande aanpak te brengen die Zaanstad te bieden heeft en waar nodig de aanpak te intensiveren. Hiervoor formuleren wij elf lijnen van aanpak:

Op basis van cijfers

1. Zoom waar mogelijk in op potentiële PGA-ers

Twaalf subjecten die woonachtig zijn in Poelenburg en Peldersveld en die behoren tot het *limited* netwerk, zijn criminele *locals* of harde kernen. Het is aan te raden om te bekijken of deze twaalf subjecten al onderdeel zijn van een Persoonsgerichte Aanpak (PGA). Zo ja, dan zouden ze een 'plus' kunnen krijgen vanwege hun rol in het grotere netwerk. Zo nee, dan zou nader onderzoek op zijn plaats zijn.

2. Maak werk van de rising stars

Zeven subjecten die woonachtig zijn in Poelenburg en Peldersveld zijn aan het doorgroeien richting de zwaardere criminaliteit. Ook fungeren ze als negatief rolmodel voor andere jongeren in de wijk. Criminologisch gezien is dit een interessante en vaak vergeten groep. Daarom is het aan te raden om deze subjecten te bespreken in de vorm van een PGA.

3. Heb oog voor de jonge aanwas en next generation

Ga in een regulier integraal jeugdoverleg met de twintig subjecten die behoren tot de jonge aanwas en *next generation* aan de slag. Om deze aanpak effectief te laten zijn, is het van belang dat de kopstukken gestraft gaan worden conform de ernst van de strafbare feiten die zij begaan. Dit geeft de boodschap af naar de twintig subjecten dat ze niet onaantastbaar zijn en dat criminaliteit niet loont.

4. Een bredere focus dan op Poelenburg en Peldersveld alleen

In andere Zaanse buurten – met name de Rosmolenbuurt, Burgemeesterbuurt, Bomenbuurt, Parkrijk en Waterrijk – zijn 8 harde kernen, 34 *rising stars*, 16 criminele *locals*, 17 subjecten die behoren tot jonge aanwas, 4 *facilitators* en 46 subjecten die onder de dadertypering *next generation* vallen woonachtig. Voor de gemeente is het interessant om hen ook op te nemen in een aanpak.

Op basis van fenomenen

5. Continueer de doelstelling van het Pact

In de interviews met professionals zijn redenen genoemd waarom jongeren de stap naar het criminele circuit maken. De redenen raken alle aspecten die in het Pact staan benoemd om te veranderen in de periode 2020-2040. Aanbeveling is dan ook om het Pact te continueren.

6. Verstoor het drugsnetwerk

Aan het hoofd van het drugsnetwerk staan drie families. Zij sturen dealers en loopjongens aan en zetten *facilitators* in, waardoor sprake is van een hiërarchisch systeem. De subjecten cluster 2 staan met de meeste drugsincidenten geregistreerd. Ook is ruim de helft van de subjecten van cluster 2 harde kernen en hebben subjecten uit dit cluster connecties met subjecten uit cluster 1 en cluster 4. Het verdient aanbeveling om een profiel van deze subjecten te schetsen. Als het subject of familieleden en/of vrienden van het subject ondernemingen hebben, is aan te bevelen deze bedrijven te controleren en interventies toe te passen indien sprake blijkt te zijn van misstanden binnen de bedrijven. Ook moet ingezet worden op het verminderen van wapenbezit gezien de overlap tussen de drugscriminaliteit en wapenbezit.

7. Onderzoek de rol van vrouwen binnen het (drugs)netwerk

Volgens gesproken professionals vervullen vrouwen vaak de rol als *facilitator* maar over hoe zij deze rol exact vervullen, is nog veel onbekend. Uit de netwerkanalyse blijkt dat vier van de zes vrouwen harde kernen zijn, waarbij twee van de vier harde kernen in cluster 2 zitten. Dit komt niet overeen met het beeld dat de politie heeft. Daarom moet meer kennis vergaard worden over de rol die vrouwen vervullen binnen het (drugs)netwerk.

8. Investeer in gezamenlijke aanpak

Het is belangrijk dat de integrale samenwerking verbetert door het onderlinge vertrouwen tussen de ketenpartners te verbeteren en elkaars krachten te benutten. Het opstellen van concrete actiepunten en het maken van duidelijke werkafspraken is hiervoor van belang. De gemeente moet daarbij meer als regievoerder optreden.

9. *Investeer in nieuwe informatiebronnen*

Er moet capaciteit vrijgemaakt worden zodat meer inzicht en kennis wordt verworven over de online wereld, omdat de gedigitaliseerde vormen van jeugd- en jongerencriminaliteit en cybercrime toenemen.

10. *Blijvend investeren in vroegsignalering*

Vroegsignalering komt nog onvoldoende van de grond, terwijl dit van belang is om te voorkomen dat jongeren afglijden in de criminaliteit. Aanbevolen wordt om vroegsignalering in een vroegere levensfase toe te gaan passen: niet meer vanaf de middelbare school maar al vanaf het consultatiebureau en op de basisschool. Immers, van de voedingsbodem waardoor jongeren het criminele circuit in worden gezogen, is dan al sprake.

11. *Bied meer maatwerkgericht vermaak aan*

Om ervoor te zorgen dat jongeren zich op straat makkelijker en beter vermaken en zich minder ophouden met negatieve rolmodellen, moeten meer diverse activiteiten aangeboden worden.

Eindnoot

- I. De reden: veel verhalen, weinig verballen.

Geraadpleegde bronnen

Geraadpleegde wetenschappelijke literatuur

Abozyid, S. (2020). *Onmaatschappelijkheid en volksbuurten vs. mislukte integratie en achterstandswijken: verschillende termen voor hetzelfde fenomeen?* [Master thesis]. Leiden: Universiteit Leiden.

Basto-Pereira, M. & Farrington, D. P. (2022). Developmental predictors of offending and persistence in crime: A systematic review of meta-analyses. *Aggression and Violent Behavior*, 65, 1-11.

Beerthuizen, M., Leijsen, E. & Laan, A. van der (2019). Risico- en beschermende factoren in de kindertijd en vroege adolescentie voor high impact crime in de latere adolescentie en jongvolwassenheid. *Cahiers 2019-15*, WODC: Den Haag.

Beke, B., Ferwerda, H., Torre, E. van der & Laan, A. van der (2013). *Jeugdgroepen en geweld. Van signalering naar aanpak*. Onderzoekssreeks Politieacademie, Boom, Lemma.

Bemmel, S. R. van, Leito, T. L. M., & Noteboom, F. (2022). *Kijken met andere ogen. Deel II: Een onderzoek naar de strafrechtelijke aanpak van criminele uitbuiting*. Capelle aan den IJssel: Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel.

Berghuis, A. C. & Waard, J. de (2017). Verdampende jeugdcriminaliteit. Verklaringen van de internationale daling. *Justitiële verkenningen*, 43(1), 10-27.

Berkeley, E. & Uden, A. van (2009). *Risicojongeren: een bundeling van inzichten uit onderzoek, beleid en praktijk over effectieve aanpak*. Den Haag: Nicis Institute.

Bersani, B. & Eggleston Doherty, E. (2018). Desistance from Offending in the Twenty-First Century. *Annual Review in Criminology*, 1, 311-334.

Bervoets, E. & Wijk, A. van (2016). Drie drugsnetwerken in een kleine stad. *Tijdschrift voor Criminologie*, 58(3), 3-19.

Bervoets, E., Ferwerda, H., Bremmers, B., Keijzer, D. & Appelman, T. (2013). *Daling jeugdige verdachten Amsterdam. Op zoek naar mogelijke verklaringen*. Rotterdam/Arnhem: Lokale Zaken/Bureau Beke.

Blokland, A. & Kruijff, L. de (2020). Desistance bij seksuele daders in criminologisch perspectief. In: K. Goethals, M. De Boeck, T. Dilliën, W. Huys & A. Nuyts (red.) *Handboek behandeling van seksueel afwijkend gedrag*, 101 – 145.

Blondel, V., Guillaume, L., Lambiotte, R. & Lefebvre, E. (2008). Fast unfolding of communities in large networks. *Journal of Statistical Mechanics: Theory and Experiment*, (10), P1000.

Boer, H. de., Ferwerda, H. & Kuppens, J. (2022). *Do or Don't. Kennissynthese ingroei-mechanismen en rekruteringsprocessen van jongeren in de georganiseerde criminaliteit*. Arnhem: Bureau Beke.

Boschman, S. E., Piersma, T. W., Weijters, G., Tollenaar, N. & Teerlink, M. (2022). *Vershil in recidivetrends onder jeugdigen. Inzicht in ontwikkelingen in recidive onder verschillende groepen jeugdige justitiabelen*. Den Haag: WODC.

Braga, A. & Weisburd, D. (2012). 'The effects of "pulling levers" focused deterrence strategies on crime', *Campbell Systematic Reviews* 2012, 6, 1-90.

Bruinsma, G., & Bernasco, W. (2002). Dadergroepen en transnationale illegale markten. *Tijdschrift voor Criminologie*, 44(2), 128-140.

Burik, A. van., Hoogeveen, C., Jong, B. de & Vogelvang, B. (2013). *Evaluatie aanpak criminele jeugdgroepen*. Den Haag: WODC.

Campedelli, G., Calderoni, F., Comunale, T. & Meneghini, C. (2020). Life-Course Criminal Trajectories of Mafia Members. *Crime & Delinquency*, 1-31.

Copp, J., Giordano, P. & Longmore, M. (2019). Desistance from Crime during the Transition to Adulthood: The Influence of Parents, Peers, and Shifts in Identity. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 57(3), 294-332.

Crone, E. (2018). *Het puberende brein: over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie*. Amsterdam: Promotheus.

Düinkel, F., Geng, B., Passow, D. & Sakalauskas, G. (2020). Neuroscience findings on brain maturation – arguments for the exclusive criminal liability of young people. *Kriminologijos studijos*, 8, 84-106.

Farrington, D. P., Kazemian, L. & Piquero, A. R. (2018). *The Oxford Handbook of Developmental and Life-Course Criminology*. Oxford: Oxford University Press.

Farrington, D. P. (2020). Childhood risk factors for criminal career duration: Comparisons with prevalence, onset, frequency and recidivism. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 159-171.

Ferwerda, H. & Ham, T. van (2017). *Lessen uit de aanpak van jeugdgroepen. Justitiële verkenningen: Dalende jeugdcriminaliteit*. (Red. A. Donker, R. Roks, B. Rovers, M. Schuilenburg, M. Smit & E. Snel, pp. 112-126) Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Ferwerda, H. (2019). Gooi het kind niet met het badwater weg. *Cahiers Politie-studies*, 1(50), 141-144.

Ferwerda, H., Beke, B. & Bervoets, E. (2013). *Jeugdgroepen van toen. Een casusonderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.

Ferwerda, H., Beke, B. & Bervoets, E. (2017). De onzichtbare invloed van bovenlokale criminele netwerken op de wijk. *Tijdschrift voor de Politie*, 79(9/10), 6-11.

Ferwerda, H., Jakobs, J. & Beke, B. (1996). *Signalen voor toekomstig crimineel gedrag. Een onderzoek naar de signaalwaarde van kinderdelinquentie en probleemgedrag op basis van casestudies van ernstig criminele jongeren*. Den Haag: Ministerie van Justitie.

Ferwerda, H. & Wijk, A. van (2010). De actieradius van problematische jeugdgroepen. In: F. Bovenkerk, M. Easton, L. Gunther Moor & P. Ponsaers (eds.), *Policing multiple communities. Cahiers Politiestudies*, 2 (pp. 159-168). Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.

Ferwerda, H., Wolsink, J., & Leiden, I. van (2020). *De lading van vuurwapens. Een onderzoek naar de impact van illegale vuurwapens in Nederland*. Apeldoorn/Arnhem: Politie & Wetenschap/Bureau Beke.

Fox, K. J. (2022). Desistance frameworks. *Aggression and Violent Behavior*, 63, 1-7.

Fuller, G., Morgan, A. & Brown, R. (2019). Criminal histories of Australian organised crime offenders. *Trends & issues in crime and criminal justice*, 567, 1-16.

Geenen, M. (2010). *Stoppen is afzien: welke betekenis geven jongeren aan professionals in het proces van stoppen met criminaliteit?* 's-Hertogenbosch: Avans Hogeschool.

Grinsven, S. van. & Verwest, A. (2017). *Vijf jaar aanpak Top 600, waar staan we nu? Justitiële verkenningen: Dalende jeugdcriminaliteit*. (Red. A.G. Donker, R.A. Roks, B. Rovers, M.B. Schuilenburg, M. Smit & E. Snel, pp. 127-141) Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Jong, J. de (2018). *Statistische trends. Het mysterie van de verdwenen criminaliteit*. Den Haag: CBS.

Klerks, P. (2001). The network paradigm applied to criminal organisations: theoretical nit-picking or a relevant doctrine for investigators? Recent developments in the Netherlands. *Connections*, 24(3), 53-65.

Koppen, M. van., Geest, V. van der., & Kleemans, E. (2017). *Doorgroeiers in de misdaad. De criminele carrières en achtergrondkenmerken van jonge daders van een zwaar delict*. Apeldoorn/Amsterdam: Politie & Wetenschap/Vrije Universiteit Amsterdam.

Koppen, V. van (2021). Daders van georganiseerde misdaad: wie zijn het en hoe raken ze betrokken? *Justitiële verkenningen*, 47(4), 23-36.

Krohn, M. D., Hendrix, N., Hall, G. P. & Lizotte, A. J. (2019). *Handbook on Crime and Deviance*. New York City: Springer Publishing.

Laan, A. M. van der., Beerthuizen, M. G. C. J. & Boot, N. C. (2021). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit in de eerste twee decennia van deze eeuw*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid

Laan, A. M. van der., Pleysier, S. & Weerman, F. (2020). Hedendaagse jeugdcriminaliteit: nieuwe vragen en enkele antwoorden na een historische daling. *Tijdschrift voor Criminologie*, 62(2-3), 115-129.

Laan, A. M. van der. & Beerhuizen, M. (2018). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2017: Ontwikkelingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit in de jaren 2000 tot 2017*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.

Laan, A. M. van der., Beerthuizen, M. G. C. J. & Goudriaan, H. (2017). *Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit, 1997 tot 2015. Justitiële verkenningen*, 43(1), 28-49.

Lambiotte, R., Delvenne, C. & Barahona, M. (2009). *Laplacian Dynamics and Multiscale Modular Structure in Networks*.

Lenkens, M., Lenthe, F. van, Schenk, L., Magnée, T., Sentse, M., Severiens, S., Engbersen, G. & Nagelhout, G. (2019). Experiential peer support and its effects on desistance from delinquent behavior: Protocol paper for a systematic realist literature review. *Systematic Reviews*, 8(119), 1-14.

Maruna, S. (2001). *Making good; How ex-convicts reform and rebuild their lives*. Washington DC: APA-Books.

McNeill, F. (2006). A desistance paradigm for offender management. *Criminology and Criminal Justice*, 6(1), 39-62.

Peeters, T. & Dongen, T. van (2022). *Schijnwerpers op de straat. Over de lessen van de aanpak van de Van Wougroep en andere criminele jeugdgroepen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Piersma, T. W., Kros, M. & Beijersbergen, K. A. (2021). *Criminele carrières van daders van high impact crimes*. Den Haag: WODC.

Rovers, B. (2008). *Ze deugen nergens voor: het Belief effect in justitiële jeugdinterventies*. 's Hertogenbosch: Avans Hogeschool.

Sampson, R. J. & Laub, J. H. (1995). *Crime in the making: Pathways and turning points through life*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.

Sampson, R. J. & Laub, J. H. (2005). A life-course view of the development of crime. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 602, 12-45.

Sampson, R. J. & Laub, J. H. (2017). A general age-graded theory of crime: Lessons learned and the future of life-course criminology. *Advances in Criminological Theory*, 13, 165 – 187.

Servaas, L., Weerman, F. & Fischer, T. (2021). *Risico-, versterkende en beschermende factoren voor crimineel gedrag: Een literatuuronderzoek naar de wetenschappelijke stand van zaken*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Skogan, W. & Frydl, K. (eds.) (2004). *Fairness and Effectiveness in Policing: The Evidence*. Washington, DC: The National Academies Press.

Snippe, J., De Muijnck, J.A., Kamperman, M. & Pieper, R. (2021). *Effecten van preventie: een compacte literatuursynthese*. Groningen: Breuer & Intraval.

Spapens, T. (2012). *Netwerken op niveau: criminele micro-, meso- en macronetwerken* (oratie). Tilburg: Tilburg University.

Svensson, R. & Oberwittler, D. (2021). Changing routine activities and the decline of youth crime: A repeated cross-sectional analysis of self-reported delinquency in Sweden, 1999-2017. *Criminology*, 59(2), 351-386.

Versteegh, P., Plas, T., van der & Nieuwstraten, H. (2011). *The best of three worlds. Effectiever politiewerk door een probleemgerichte aanpak van hot crimes, hot spots, hot shots en hot groups*. Apeldoorn: Politieacademie.

Vollaard, B., Versteegh, P. & Brakel, J. van der (2009). *Veelbelovende verklaringen voor de daling van de criminaliteit na 2002*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.

Waard, J. de (2019). *Wat Werkt? Een systematisch overzicht van recent verschenen meta evaluaties / synthesestudies binnen de kennisdomeinen situationele criminaliteitspreventie, politiezorg, en strafrechtelijke interventies, 1997 – 2019*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Waard, K. J., Laan, J. A. van der & Scheepmaker, M. (2017). Inleiding. *Justitiële verkenningen*, 43(1), 5-9.

Weerman, F. (2017). *Sociale media en smartphones als verklaring voor de daling in jeugdcriminaliteit? Justitiële verkenningen*, 43(1), 71-87.

Weerman, F. & Kleemans, E. (2002). Criminele groepen en samenwerkingsverbanden. *Tijdschrift voor Criminologie*, 44(2), 114-127.

Weijers, I. & Drie, D. van (2014). *Stoppen of volharden. Portretten van jonge veelplegers*. Amsterdam: SWO.

Weijers, I. (2018). *Veelplegers aanpakken. 81 jonge veelplegers 15 jaar gevolgd*. Amsterdam: SWP.

Weijers, I. (2020). Jonge veelplegers en hun worsteling om te stoppen met criminaliteit: Een vierfasenmodel. *Tijdschrift voor Criminologie*, 62(2-3), 228-246.

Weijers, I., Ferwerda, H. & Roks, R. (2021a). Te groot voor de wijkagent, te klein voor de recherche. Een vergeten groep: jonge doorgroeiers in de criminaliteit. *Proces*, 100(5), 264-275.

Weijers, I., Ferwerda, H. & Roks, R. (2021b). Verharding van de jeugdcriminaliteit. Het probleem van de potentiële doorgroeiers. *Nederlands Juristenblad*, 1, 14-20.

Wigzell, A. (2021). Explaining desistance: looking forward, not backwards. *United Kingdom: National Association for Youth Justice*.

Woittiez, I., Eggink, E., & Ras, M. (2019). *Het aantal mensen met een licht verstandelijke beperking: een schatting. Notitie ten behoeve van het IBO-LVB*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Geraadpleegde documenten

Gemeente Zaanstad (2017). Actieplan Poelenburg en Peldersveld. Actie op korte termijn en uithoudingsvermogen voor een lange termijneffect. Geraadpleegd via: https://zaanstad.raadsinformatie.nl/document/5019515/1/Actieplan_Poelenburg_en_Peldersveld

Gemeente Zaanstad (2022). Zaanstad in Cijfers. Geraadpleegd via: <https://zaanstad.incijfers.nl/>

Gemeente Zaanstad (z.d.). *Kansen pakken. Pact Poelenburg Peldersveld 2020-2040*. Zaanstad: Gemeente Zaanstad.

Hamming, J. (2019). Pact Poelenburg Peldersveld. Geraadpleegd via: <https://zaanstad.raadsinformatie.nl/document/8001621/1/Pact+Poelenburg+Peldersveld>

Jonge, H. de (2022). Besluit verleningsaanvraag gebiedsaanwijzing gemeente Zaanstad. Geraadpleegd via: https://open.overheid.nl/Details/ronl-81b8d3a24f2c89d737d7b816f17cod5fad70e488/1?hit=3&sort=date-desc&informatiesoort=c_465163c9&count=20&organisatie=mnre1034

Kamerstukken II, 29697, nr. 74 (2019, 17 december). Geraadpleegd via: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-916181>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2022). *Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid*. Geraadpleegd via: <https://open.overheid.nl/repository/ronl-b338d560857e5f1227939ee0e47ac14db6d6ee63/1/pdf/nationaal-programma-leefbaarheid-en-veiligheid.pdf>

Zorginstituut Nederland (2022). *Verbetersignalement. Zorg voor mensen met een licht verstandelijke beperking en een gezondheidsproblemen*. Geraadpleegd via: <https://www.zorginstituutnederland.nl/publicaties/rapport/2022/01/25/zinnige-zorg-verbetersignalement-lvb>

Geraadpleegde websites

Alle Cijfers (z.d. a). Statistieken buurt Poelenburg. Geraadpleegd via: <https://allecijfers.nl/buurt/poelenburg-zaanstad/>

Alle Cijfers (z.d. b). Statistieken buurt Peldersveld. Geraadpleegd via: <https://allecijfers.nl/buurt/peldersveld-zaanstad/>

Blik op Hulp (2017, 3 februari). Kenmerken licht verstandelijke beperking (lvb) vaak gemist. Geraadpleegd via: <https://blikophulp.nl/kenmerken-van-een-licht-verstandelijke-beperking-lvb/>

CCV (z.d.). Pak samen criminaliteit door jongeren met een LVB effectief aan. Geraadpleegd via: <https://hetccv.nl/onderwerpen/veiligheid-en-zorg/lvb/>

De Volkskrant (2020, 16 juni). Het project voor jongeren is weg, de dealers zijn er nog. Geraadpleegd via: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/het-project-voor-jongeren-is-weg-de-dealers-zijn-er-nog~bo4b64ff/>

Gemeente Zaanstad (z.d.). Persbericht. Zaanstad ontvangt €43 miljoen voor kwetsbare wijken in Zaandam Oost. Geraadpleegd via: <https://persberichten.deperslijst.com/191217/persbericht-43-miljoen-voor-zaanstad-uit-het-volkshuisvestings-fonds.html>

Human, 27 januari 2020. Licht verstandelijke beperking en criminaliteit. Geraadpleegd via: <https://www.human.nl/de-publieke-tribune/luister/overzicht/aflevering-11.html#:~:text=Mensen%20met%20een%20licht%20overstandelijke,dit%20laat%20of%20niet%20herkend>.

Kennisplatform Inclusief Samenleven (2022). De KIS Wijkmonitor. Geraadpleegd via: <https://kis-wijkmonitor.nl/jive/viewerreportcontents.ashx?report=home&geolevel=wijk&geoitem=047914&redirect=true>

Noordhollands Dagblad (2022, 10 mei). Pact Poelenburg roept gemeenteraad Zaanstad op om vol te houden. Geraadpleegd via: https://www.noordhollandsdagblad.nl/cnt/dmf20220510_10454720?utm_source=google&utm_medium=organic

NOS (2016, 9 september). Rutte over jongeren Zaandam: tuig van de richel. Geraadpleegd via: <https://nos.nl/artikel/2130873-rutte-over-jongeren-zaandam-tuig-van-de-richel>

Nul20 (2020, juni). Langdurig programma moet probleemwijk betere toekomst geven. Pact Poelenburg Peldersveld. Geraadpleegd via: <https://www.nul20.nl/dossiers/pact-poelenburg-peldersveld>

Nul20 (z.d.). Comeback wijkaanpak III. Pact Poelenburg Peldersveld. Geraadpleegd via: <https://www.nul20.nl/dossiers/comeback-wijkaanpak-iii-pact-poelenburg-peldersveld>

Pact Poelenburg Peldersveld (2021, 15 juli). Zaanstad ontvangt €43 miljoen voor kwetsbare wijken. Geraadpleegd via: <https://pactpp.nl/nieuws/zaanstad-ontvangt-43-miljoen-voor-kwetsbare-wijken-m179>

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2020). Gezondheid per buurt, wijk en gemeente. Wijkcijfers 2020 in Zaanstad. Geraadpleegd via: <https://www.rivm.nl/media/smap/eenzaamheid.html?detail=wijk&gemeente=Zaanstad>

Rijksoverheid (z.d.). Regio Deal ZaanIJ. Geraadpleegd via: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/regio-deals/de-regio-deals-van-10-regios/regio-deal-zaanij>

RTL Nieuws (2016, 15 september). Treitervloggers Zaandam opgepakt om wapens en bedreiging. Geraadpleegd via: <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/419926/treitervloggers-zaandam-opgepakt-om-wapens-en-bedreiging>

RTL Nieuws (2018, 3 juni). 'Treitervlogger' Ismail Ilgun: 'Mijn excuses waren allemaal nep'. Geraadpleegd via: <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4219016/treitervlogger-ismail-ilgun-mijn-excuses-waren-allemaal-nep>

Bijlage 1 – Itemlijst

Onderzoeksvraag

Voor het onderzoek formuleren we de volgende probleemstelling: *Op welke wijze zijn bovenlokale criminele fluïde netwerken in relatie tot de buurten Poelenburg en Peldersveld georganiseerd, met welke vormen van criminaliteit houden ze zich bezig, wat is hun werkwijze, welke invloed hebben ze op de jongeren in de buurten en wat betekent dit voor de preventieve, proactieve en repressieve aanpak?’*

Voorstellen

Waar maken professionals zich zorgen over?

Wat gaat goed in de optiek van professionals?

Specifieke vragen

1. Wat is de betrokkenheid van jongeren (van 14 tot en met 23 jaar) in jullie wijk bij de verschillende vormen van criminaliteit?
2. Zijn er verschillende groepen te onderscheiden?
3. Hotspots in de wijk?
4. Wat doen zij binnen de criminaliteit (werkwijze)?
5. Waarom zijn jongeren actief in de criminaliteit?
6. Hoe komen ze erin terecht (rekrutering, kwetsbaar, familie, vrienden, school, sportvereniging)?
7. Wat is de rol van de online wereld (sociale media) in de werkwijze en rekrutering?
8. In welke mate en hoe is er sprake van betrokkenheid van volwassenen (families, facilitators)?
9. In hoeverre hebben de jeugdgroepen van toen (zeg tien jaar geleden) nog een rol op de jeugdgroepen van nu en zo ja, op welke manier?
10. Wat gebeurt er in de preventieve, proactieve en repressieve aanpak en wat zou er moeten gebeuren?

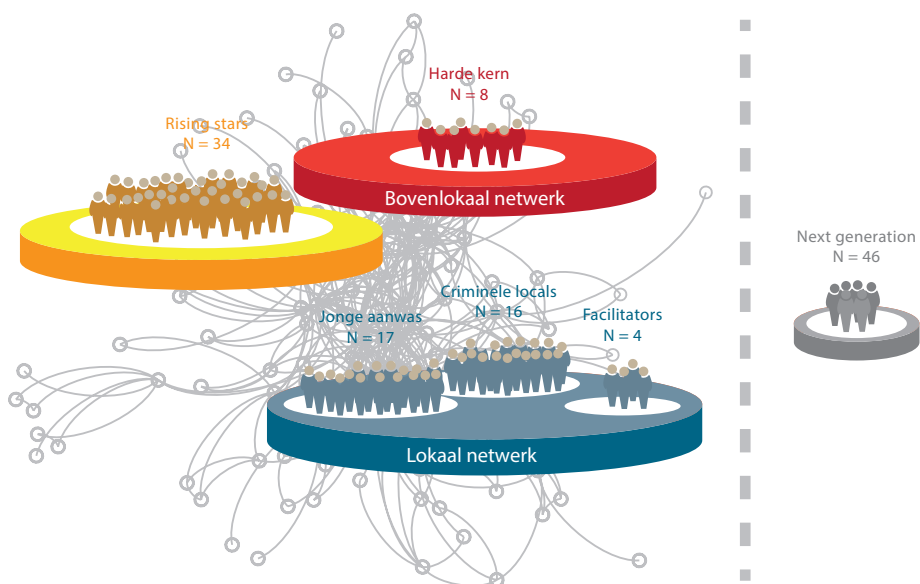
Bijlage 2 - Incidenten naar hoofd- en subcategorieën (top 5)

Vermogensincidenten (n=534)	n	%
Heling	100	19%
Straatroof	67	13%
Winkeldiefstal	67	13%
Diefstal uit/vanaf personenauto	31	6%
Diefstal bromfiets/snorfiets	26	5%
Overige (eenvoudige) diefstal	26	5%
Vernielingen en incidenten tegen de openbare orde (n=1345)	n	%
Melding overlast jeugd	461	34%
Overlast in verband met alcohol/drugs	221	16%
Overlast door verward/overspannen persoon	106	8%
Avondklok	92	7%
Overtreding APV	74	6%
Geweldsincidenten (n=1022)	n	%
Ruzie/twist (zonder vervolg)	565	55%
Eenvoudige mishandeling	115	11%
Bedreiging	112	11%
Vechtpartij (zonder vervolg)	73	7%
Belediging	62	6%
Seksuele incidenten (n=3)	n	%
Overige meldingen zeden	1	33%
Sexting	1	33%
Verkrachting	1	33%

Verkeersincidenten (n=684)	n	%
Overige verkeerszaken	298	44%
Rijden zonder rijbewijs	170	25%
Rijden onder invloed drugs/geneesmiddelen al dan niet in combinatie met alcohol	70	10%
Rijden met ongeldig verklaard rijbewijs	34	5%
Rijden onder invloed (uitsluitend alcohol)	17	2%
Drugsincidenten (n=133)	n	%
Bezit harddrugs (lijst I)	42	32%
Bezit softdrugs (lijst II)	32	24%
Handel e.d. harddrugs (lijst I)	22	17%
Nepdope (APV ASD)	17	13%
Aantreffen drugs (geen verdachte)	7	5%
Wapenincidenten (n=83)	n	%
Bezit overige wapens	50	60%
Bezit vuurwapens	32	39%
Handel vuurwapens	1	1%
Overige incidenten (n=2055)	n	%
Verdachte situatie	914	44%
Algemene situatie	687	33%
Afhandeling overige meldingen	192	9%
Sociale wijkproblematiek	79	4%
Overtreding overig (wetboek van strafrecht)	71	3%

Bijlage 3 – Criminele netwerkvorming in de rest van Zaanstad

Figuur – Dadertypering van subjecten elders in Zaanstad (n=79)

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitsstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang: Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

2010

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag in huiselijke kring

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Cameratoezicht in beweging

Ervaringen met nieuwe vormen van cameratoezicht bij de Nederlandse politie

2011

Los van drank

Procesevaluatie Haltafdoening Alcohol

Lastige verhalen

Een exploratief onderzoek naar valse aangiften van zedenmisdrijven door meisjes van 12-18 jaar

Wapenfeiten

Een onderzoek naar overvallen en overvallers in Nijmegen

Snelle jongens

Een onderzoek naar drugsrunners en daaraan gerelateerde problematiek in Limburg-Zuid

2012

De schade hersteld?

Een onderzoek naar herstelbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen

Onder Controle?

Een procesevaluatie van de gedragsinterventie 'Korte Leefstijltraining voor verslaafde justitiabelen'

Planmatig en flexibel

Procesevaluatie gedragsinterventie CoVa+

Oosterse Teelt

Vietnamezen in de hennepeteelt

Dierenwelzijn in het vizier

De aard en omvang van dierenwelzijnszaken en de stand van zaken van de handhaving van de regelgeving op dat gebied in Nederland

2013

Over leven na de moord

De gevolgen van moord en doodslag voor de nabestaanden van de slachtoffers en de ondersteuning door Slachtofferhulp Nederland

Met scherp schieten

Een onderzoek naar een aantal veiligheidsrisico's met betrekking tot de schietsport in Nederland

Georganiseerde voertuigcriminaliteit in Nederland

Een beeld van de omvang, kenmerken, werkwijzen en aanpak anno 2013

Het warme bad en de koude douche

Een onderzoek naar misstanden in nieuwe religieuze bewegingen en de toereikendheid van het instrumentarium voor recht en zorg

2014

Portretten van notoire ordeverstoorders

Kenmerken en achtergronden van notoire ordeverstoorders binnen het voetbal

Gelegenheidsordeverstoorders?

Analyse van rondom grootschalige rellen aangehouden verdachten

Ondergaan of ondernemen

Ontwikkelingen in de aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven

Raak geschoten?

Een onderzoek naar de werking van maatregelen tegen geweld en overlast rondom het betaald voetbal

Doordringen of doordrinken

Effectevaluatie Halt-straf Alcohol

Prostitutie in Nederlandse gemeenten

Een onderzoek naar aard en omvang, beleid, toezicht en handhaving in 2014

2015

Aangifte onder nummer

Implementatie, toepassing en eerste resultaten van de nieuwe regeling 'Aangifte onder nummer'

Papier en werkelijkheid

Een hypothesevormend onderzoek naar de invloed van registratie-effecten op de omvang van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Grensoverschrijdend slachtofferschap

Een inventarisatie van aard, omvang en aandachtspunten in verband met de effectuering van slachtofferrechten

2016

Dieren Verboden

De toepassing van het houdverbod als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf

Kijk op jeugdcriminaliteit

Handvatten voor het opstellen van een periodieke trendrapportage jeugd- en jongerencriminaliteit en een overzicht van veelbelovende aanpakken

Stijging meldingen verwarde personen in de regio Rotterdam

Een onderzoek naar mogelijke verklaringen en wenselijke oplossingen

Missen we iets?

Een gebiedsanalyse in Rotterdam naar de omvang en aanpak van de jeugdcriminaliteit en eventuele 'witte vlekken' in dat beeld

De draad weer oppakken

Een follow-up onderzoek onder nabestaanden van slachtoffers van levensdelicten

Hoe lopen de hazen?

De stand van zaken in de aanpak van dierenmishandeling en dierenverwaarlozing

Focus op heling

Een onderzoek naar het functioneren van de helingmarkt, het beleid tegen en de gevolgen van heling

Van cijfers naar interpretatie

Een duiding van de kwantitatieve ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit

Wie is het slachtoffer?

Kenmerken van de doelgroep van het Schadefonds Geweldsmisdrijven en strategieën voor een beter doelgroepbereik

Radicalisering in de gemeente Arnhem

Resultaten van onderzoek onder mentoren, welzijnswerkers en jongeren

2017

Duiding van problematisch jeugdgroepengedrag

Een theoretische verkenning en een praktische handreiking voor het veld

Prostitutie in beeld gebracht

Een onderzoek naar aard en omvang van zichtbare en onzichtbare prostitutie in Arnhem

De achterblijvers

Een evaluatie van het maatwerk voor achterblijvers van vermiste personen

2018

Realiteit of registratie-effect?

De invloed van registratie-effecten op de daling van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Links-extremisme in beeld

Een verkennend onderzoek naar links-extremistische groeperingen in Nederland

Na het beslag

Een onderzoek naar door RVO inbeslaggenomen voorwerpen onderdeel Natuur en de afhandeling daarvan

Slachtoffers zoeken en vinden

Een onderzoek naar het werk van de kinderpornorechercheurs

Straatprostitutie in Nijmegen

Een evaluatie van de tippelzone en huiskamer aan de Nieuwe Marktsstraat in Nijmegen

Opschakelen

Onderzoek naar ongewenste gedragingen in de wielersport

Betonrot

Een kwalitatief onderzoek naar het fenomeen ondermijnende criminaliteit in Brabant-Zeeland, de effecten van en richtingen voor de overheidsaanpak

2019

Hoog-risico honden, een bijtend probleem?

Een fenomeenonderzoek naar bijtincidenten en hondengevechten

De politieaanpak van etnisch profileren in Amsterdam

Een onderzoek naar effecten, criteria en meetbare indicatoren

Zo ziek als een hond?

Gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's in Nederland in relatie tot de herkomst

Minderjarige slachtoffers van zedenmisdriven gehoord

Een kwalitatief onderzoek naar de verhoorpraktijk

Downloaders van kinderporno;

een literatuuronderzoek

Criminelen achter het stuur

Aard en omvang van het gebruik van huurmotorvoertuigen voor criminele activiteiten

Asielzoekers in het gareel?

Plan-, proces en effectevaluatie werking extra begeleiding- en toezichtlocaties

2020

Afspraak is afspraak?

Evaluatie van de eenduidige landelijke afspraken rondom opsporing en vervolging van geweld tegen werknemers met een publieke taak

Panden met een luchtje

Een inventarisatie van aanpakken om verhuur van panden voor criminele doeleinden tegen te gaan

Ondermijning op en rond luchthaven Schiphol

Black Box?

Een onderzoek naar opslagboxen in relatie tot criminaliteit: fenomeen en aanpak

Fietsdiefstal in Nederland

Van fenomeen naar aanpak

Sterk spul

Aard, omvang en ernst van de dopinghandel in Nederland

Voor de verandering

Een exploratief onderzoek naar pogingen tot het veranderen van seksuele gerichtheid en genderidentiteit in Nederland

2021

Werken aan werk

Een evaluatie van penitentiare arbeid

Medische missers

De gevolgen en nasleep van medische incidenten en ervaringen met de ondersteuning van de gedupeerden door het Casemanagement Medische Incidenten

Jeugdproblematiek in Zwolle

Een onderzoek naar de omvang, aard en aanpak

Misdrijven in kinderschoenen

Een onderzoek naar de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten binnen en buiten het strafrecht

Misdaadcarrières voorkomen en doorbreken

Van analyse van het netwerk naar aanpak

Taxi

Malafide activiteiten en (ondermijnende) criminaliteit in de Amsterdamse taxibranche

Monitor leefbaarheid volkstuinen Rotterdam

Van beeld naar suggesties voor de aanpak

Van inzicht naar aanpak

Een onderzoek naar ondermijning in de amateursport in de regio Rotterdam

2022

Grenzeloos!?

Een verkennend onderzoek naar het instrumentarium in relatie tot (veroordeelde) plegers van transnationaal seksueel kindermisbruik

Fatale politie-incidenten

Patronen bij fatale incidenten binnen de context van politieoptreden

Beelden van burgers over bejegening door de politie

Een herhalingsonderzoek naar meningen en ervaringen van Rotterdamse burgers inzake bejegening door de politie

Beïnvloed geweld

Evaluatie Wet middelenonderzoek bij geweldplegers (WMG)

Do or don't

Kennis synthese ingroeimechanismen en rekruteringsprocessen van jongeren in de georganiseerde criminaliteit

Jongeren en georganiseerde drugscriminaliteit in de regio Den Haag

Een onderzoek naar aard, omvang, voedingsbodems en preventie

Misdadige invloed

De invloed van criminele netwerken op jongeren in drie Arnhemse wijken

Less than lethal weapons voor de Mobiele Eenheid onderzocht

Een onderzoek naar vraag, (nieuw) aanbod en maatschappelijke acceptatie

Het doel van het 'Pact Poelenburg Peldersveld 2020-2040' is om de grootstedelijke problematiek en kansenongelijkheid in twee buurten in Zaanstad – namelijk Poelenburg en Peldersveld – aan te pakken. Een noodzakelijke randvoorwaarde is de bestrijding van ondermijnende criminaliteit, omdat de combinatie tussen enerzijds grootstedelijke problematiek en kansenongelijkheid en anderzijds ondermijnende criminaliteit jongeren kwetsbaar maakt om af te glijden in de criminaliteit.

Tot nu toe ontbreekt het aan een analyse waaruit blijkt hoe jongeren uit Poelenburg en Peldersveld zich verhouden tot de criminele structuren in de buurten en of de preventieve, proactieve en repressieve aanpakken passend zijn. Dit onderzoek rapporteert daarom over de invloed van criminele fluïde netwerken op de jeugd in Poelenburg en Peldersveld.

Op basis van straatinformatie van professionals en systeeminformatie van de politie is een netwerk in beeld gebracht waar jongeren en jongvolwassenen met elkaar verbonden zijn. In het netwerk wordt op basis van delictgedrag, leeftijd en pleegplaatsen een onderscheid gemaakt in de volgende dadertyperingen: jonge aanwas, rising stars, criminele locals, harde kern en facilitators. Daarnaast is in de periferie van het netwerk ook de next generation in beeld gebracht. De next generation, jonge aanwas en rising stars worden ondanks hun relatief jonge leeftijd nu al door de misdaad beïnvloed.

Het netwerk bestaat uit 202 personen in de leeftijd van 14 tot en met 53 jaar die crimineel actief zijn. 105 van de 202 personen uit het netwerk wonen in de gemeente Zaanstad, waarvan 17 in Poelenburg en 9 in Peldersveld. Van deze 26 personen zijn vier personen gecategoriseerd als harde kern, zeven als rising star, acht als criminele local en zeven als jonge aanwas.

Op basis van de analyse worden voorstellen gedaan voor een gerichte en concrete (integrale) aanpak van personen, groepen en fenomenen. Een aanpak die loopt van vroegsignalering tot repressie.

ISBN 978-94-92255-60-0

9 789492 255600 >